

Fíggjarmálaráðið

**Játtanargreining á
almannaøkinum**

Desember 2009

Hendan rapportin hevur 125 síður

Innihaldsyvirlit

1	Inngangur	1
1.1	Greining	1
1.2	Framferðarháttur	2
1.3	Avmarking	3
2	Samandráttur og tilmæli	4
2.1	Samandráttur	4
2.2	Tilmæli	11
3	Benchmarking	16
3.1	Samanbering millum útreiðslubólkar í Føroyum	16
3.1.1	Samanbering við aðrar almennar útreiðslur	16
3.1.2	Samandráttur	20
3.1.3	Lógarbundnar útreiðslur ávikavist rakstrarútreiðslur	20
3.2	Samanbering av almannaútreiðslum millum lond	25
3.2.1	Almannaútreiðslur í mun til bruttotjódarinntøku	26
3.2.2	Almannaútreiðslur í mun til tal av íbúgvum	28
3.2.3	Tal av fyrítíðarpensjónistum	30
3.2.4	Fólk á heimum	31
3.2.5	Fólk, sum fáa heimahjálp	32
3.2.6	Tal av fólki undir 65 ár, sum búgva á heimum	32
3.2.7	Samanbering av samlaðum útreiðslum og inntøkum hjá landi og kommunum í Føroyum og Danmark	33
3.2.8	Samandráttur	36
4	Nýtsla av játtanum	37
4.1	Børn og ung	39
4.1.1	Dag- og samdøgursstovnar	41
4.1.2	Stuðlar til børn	41
4.1.3	Samandráttur	41
4.2	Serforsorg	42
4.2.1	Trivnaðartænastan	43
4.2.2	Stovnsupphald o.a. í Danmark	45
4.2.3	Deildin fyri sinnisveik	45
4.2.4	Heimið fyri heilaskadd	46
4.2.5	Samandráttur	47
4.3	Eldrarøkt	47
4.3.1	Røktarheim	49
4.3.2	Eldrarøkt á Sandoyggi	51
4.3.3	Heimatænastan	55

4.3.4	Økisterapi	58
4.3.5	Áseting av dagsprísi (tyngdarmetingarskipan)	58
4.3.6	Samandráttur	59
4.4	Ansingarsamsýning	60
4.4.1	Samandráttur	61
4.5	Stuðulstænastan	61
4.5.1	Samandráttur	62
4.6	Vanlig forsorg	63
4.6.1	Meirútreiðslur brekað barn	64
4.6.2	Endurbúgving	67
4.6.3	Hjálparráð	71
4.6.4	Hjálp til viðgerð o.a. á serligum stovnum § 16	72
4.6.5	Samandráttur	73
4.7	Fyritíðarpensjón	74
4.7.1	Samandráttur	76
5	Játtanartilgongd	77
5.1	Stýrisskipanarlógin	77
5.2	Ábyrgdarbýti í sambandi við fíggjarlógina	78
5.2.1	Landsstýrismaðurin í almannamálum	78
5.2.2	Landsstýrismaðurin í fíggjarmálum	78
5.2.3	Løgtingið	78
5.3	Tíðarættan í sambandi við fíggjarlógargarbeiði	79
5.3.1	Fíggjarlógin	79
5.3.2	Eykajáttan	80
5.4	Gongdin í játtanar- og roknskapartølum í árunum 2003 til 2008	83
5.5	Børn og ung	83
5.6	Serforsorg	84
5.7	Eldrarøkt	86
5.8	Ansingarsamsýning	89
5.9	Stuðulstænastan	90
5.10	Vanlig forsorg	90
5.11	Fyritíðarpensjón	94
5.12	Samandráttur	95
6	Fyrisitingarlig greining og fíggjarstýring	98
6.1	Bygnaður	98
6.1.1	Nærverkið	98
6.1.2	Almannastovan	101
6.2	Roknskaparuppfylging	102
6.2.1	Mannagongdin í Almannamálaráðnum	103
6.2.2	Mannagongdin í Nærverkinum	104
6.2.3	Mannagongdin á Almannastovuni	104

6.2.4	Tíðargreining	105
6.3	Vaktplanskipan	106
6.4	Mál og avriksstýring	106
6.5	Samandráttur	108
7	Lógarbundin kontra rakstrarjáttan	109

Talvur

<i>Talva 1: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í teimum høvuðskontum, sum eru fevndar av játtanargreiningini</i>	<i>1</i>
<i>Talva 2: Gongdin í netto landskassaútreiðslunum í tíðarskeiðinum 2003 til 2008</i>	<i>2</i>
<i>Talva 3: Hækkingar í tíðarskeiðinum frá 2003 til ávikavist 2007, 2008 og 2010:</i>	<i>4</i>
<i>Talva 4: Útgreining av útreiðsluvøkstrinum frá 2003 til 2008</i>	<i>7</i>
<i>Talva 5: Gongdin í rakstrarútreiðslunum</i>	<i>9</i>
<i>Talva 6: Gongdin í lógarbundnum útreiðslum</i>	<i>9</i>
<i>Talva 7: Útreiðslur til almannamál og útreiðslur fevndar av játtanargreiningini í 2007, bólkaðar sambært COFOG</i>	<i>26</i>
<i>Talva 8: Lutfallið millum sosialar útreiðslur uppgjørdar eftir ESSPROS í mun til BTÚ í 2007</i>	<i>28</i>
<i>Talva 9: Almannaútreiðslurnar sambært COFOG pr. íbúgva fyri árinum 2003 til 2008</i>	<i>29</i>
<i>Talva 10: Almannaútreiðslurnar pr. íbúgva í Føroyum og Danmark sambært COFOG í 2007 býtt á øki</i>	<i>29</i>
<i>Talva 11: Samlaðar útreiðslur og útreiðslur pr. íbúgva í 2007, bólkaðar eftir COFOG, í Føroyum og Danmark umframt samlaðu skatta- og avgjaldsinntøkurnar</i>	<i>34</i>
<i>Talva 12: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í høvuðskontuni Børn og ung</i>	<i>40</i>
<i>Talva 13: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstrarútreiðslunum til serforsorg</i>	<i>42</i>
<i>Talva 14: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstrarútreiðslunum til Trivnaðartænastuna</i>	<i>44</i>
<i>Talva 15: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstrarútreiðslunum til Stovnsupphald o.a. í Danmark</i>	<i>45</i>
<i>Talva 16: Tal av føroyingum á stovni í Danmark</i>	<i>45</i>
<i>Talva 17: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstrarútreiðslunum til Deildina fyri sinnisveik</i>	<i>46</i>
<i>Talva 18: Tal av búplássum</i>	<i>46</i>
<i>Talva 19: Gongdin í tíðarskeiðinum 2004 til 2008 í rakstrarútreiðslunum til Heimið fyri heilaskadd</i>	<i>47</i>
<i>Talva 20: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstrarútreiðslunum til Eldrarøkt</i>	<i>48</i>
<i>Talva 21: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstrarútreiðslunum til Røktarheim</i>	<i>49</i>
<i>Talva 22: Tal av búplássum á røktarheimum</i>	<i>50</i>
<i>Talva 23: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstrarútreiðslunum til Eldrarøkt í Sandoyggi</i>	<i>52</i>
<i>Talva 24: Samanbering millum røktarheim og sambýli í ávikavist Sandoyggi og restina av landinum</i>	<i>53</i>

Talva 25: Samlaðu rakstrarútreiðslurnar til skipanina á Sandoyinni í 2008	54
Talva 26: Mett játtan til skipanina á Sandoyinni í 2008 um skipanin varð skipað á sama hátt sum í restini av landinum	54
Talva 27: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstrarútreiðslunum til Heimatænastuna	55
Talva 28: Tal av fólki, sum hava fingið heimahjálp í árunum 2005 til 2008 og tal av tímum um vikuna.....	56
Talva 29: Tal av búplássum á eldrasambýlum	57
Talva 30: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í ansingarsamsýning	60
Talva 31: Tal av ansarum	60
Talva 32: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðslum til Stuðulstænastuna	61
Talva 33: Tal av brúkarum	62
Talva 34: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útvaldum høvuðskontum til vanliga forsiorg	63
Talva 35: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðslunum til meirútreiðslur brekað barn	65
Talva 36: Tal av brúkarum	65
Talva 37: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðslunum til "endurgjald fyri mista arbeiðsinnøkku"	65
Talva 38: Tal av móttakarum í sambandi við mista arbeiðsinnøkku	66
Talva 39: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í meirútreiðslunum til heilivág	66
Talva 40: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðslunum til "annað"	66
Talva 41: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 til endurbúgving	67
Talva 42: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðslum til vanligari endurbúgving	68
Talva 43: Tal av persónum í vanligari endurbúgving	68
Talva 44: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðsluni til vart arbeiði.....	68
Talva 45: Tal av fólki í vardum stavi	69
Talva 46: Tal av fólki í vardum stavi og býti millum endurgjaldsbólkar	70
Talva 47: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðsluni til gjald fyri stovnar í Danmark	70
Talva 48: Tal av persónum	70
Talva 49: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðsluni til hjálparráð	71
Talva 50: Tal av umsóknum	72
Talva 51: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðsluni til viðgerð á serligum stovnum	73
Talva 52: Tal av persónum	73
Talva 53: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðslunum til fyrítíðarpensjón	75
Talva 54: Tal av fyrítíðarpensjónistum	75
Talva 55: Játtanar- og roknskapartøl fyri børn og ung árini 2003 til 2008	83
Talva 56: Játtanar- og roknskapartøl til serforsorg fyri árini 2003 til 2008	84

<i>Talva 57: Játtanar- og roknskapartöl hjá trivnaðartænastuni fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>84</i>
<i>Talva 58: Játtanar- og roknskapartöl fyrir stovnsupphald o.a. í Danmark fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>85</i>
<i>Talva 59: Játtanar- og roknskapartöl fyrir deildina fyrir sinnisveik fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>86</i>
<i>Talva 60: Játtanar- og roknskapartöl til eldrarøkt fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>86</i>
<i>Talva 61: Játtanar- og roknskapartöl til røktarheim fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>87</i>
<i>Talva 62: Játtanar- og roknskapartöl til røktarheim fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>87</i>
<i>Talva 63: Játtanar- og roknskapartöl til heimatænastuna fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>88</i>
<i>Talva 64: Játtanar- og roknskapartöl til ansingarsamsýning fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>89</i>
<i>Talva 65: Játtanar- og roknskapartöl til heimatænastuna fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>90</i>
<i>Talva 66: Játtanar- og roknskapartöl til vanliga forðorg fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>90</i>
<i>Talva 67: Játtanar- og roknskapartöl til meirútreiðslur brekað barn fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>91</i>
<i>Talva 68: Játtanar- og roknskapartöl til endurútbúgving fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>92</i>
<i>Talva 69: Játtanar- og roknskapartöl til hjálparamboð fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>93</i>
<i>Talva 70: Játtanar- og roknskapartöl til fyrítíðarpensjón árin 2003 til 2008</i>	<i>94</i>
<i>Talva 71: Játtanar- og roknskapartöl fyrir rakstrarútreiðslurnar undir einum fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>96</i>
<i>Talva 72: Játtanar- og roknskapartöl fyrir lógarbundnu útreiðslurnar undir einum fyrir árin 2003 til 2008</i>	<i>96</i>

Myndir

<i>Mynd 1: Netto landskassaútreiðslur fyri 2008, býtt á greinar</i>	<i>16</i>
<i>Mynd 2: Gongdin í útvaldum almennum útreiðslum fyri árin 2003 til 2008 og játtan fyri 2009 og 2010.....</i>	<i>17</i>
<i>Mynd 3: Gongdin í almannaútreiðslunum sum heild, almannaútreiðslunum, sum eru fevndar av játtanargreinini, netto landskassaútreiðslunum, netto landskassaútreiðslunum undantikið kannaðu almannaútreiðslunum og tóku bruttotjóðarinntøkuni.....</i>	<i>19</i>
<i>Mynd 4: Gongdin í netto landskassaútreiðslunum, lógarbundnu útreiðslunum og rakstrarútreiðslunum, sum eru fevnd av hesi játtanargreining</i>	<i>21</i>
<i>Mynd 5: Býtið av lógarbundnu útreiðslunum í 2008.....</i>	<i>22</i>
<i>Mynd 6: Gongdin í lógarbundnu útreiðslunum ansingarsamsýning, vanlig forsorg og fyriritðarpensjón sammet við netto landskassaútreiðslurnar</i>	<i>22</i>
<i>Mynd 7: Býtið av rakstrarútreiðslunum í 2008.....</i>	<i>23</i>
<i>Mynd 8: Gongdin í rakstrarútreiðslunum Børn og ung, Eldrarøkt og Serforsorg sammet við netto landskassaútreiðslurnar</i>	<i>24</i>
<i>Mynd 9: Gongdin í nýtsluni til almannaútreiðslur gjørdar upp sambært COFOG í mun til tóku bruttotjóðarinntøkuna fyri árin 2003 til 2007</i>	<i>27</i>
<i>Mynd 10: Gongdin í almannaútreiðslunum í leypandi krónum sambært COFOG í mun til fólkatálið fyri árin 2003 til 2007</i>	<i>28</i>
<i>Mynd 11: Persónar millum 18-64 ár, sum fáa fyriritðarpensjón í % av øllum í sama aldri.....</i>	<i>30</i>
<i>Mynd 12: Persónar upp á 65 ár og eldri, sum búa á "institution eller i servicebolig" í % av øllum í sama aldri:</i>	<i>31</i>
<i>Mynd 13: Persónar upp á 65 ár og eldri, sum fáa heimahjálp í % av øllum í sama aldri.....</i>	<i>32</i>
<i>Mynd 14: Persónar undir 65 ár, sum búa á "institution eller i servicebolig" í % av øllum í sama aldri.....</i>	<i>33</i>
<i>Mynd 15: Lutfalsliga býtið av útreiðslunum hjá landi og kommunum í 2007 í Føroyum og Danmark</i>	<i>35</i>
<i>Mynd 16: Yvirlit yvir hvør varðar av ymsu kannaðu høvuðskontunum við tilskilan av rakstrarupphædd fyri 2008.....</i>	<i>37</i>
<i>Mynd 17: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í teimum høvuðskontum, sum eru fevndar av játtanargreiningini</i>	<i>38</i>
<i>Mynd 18: Bygnaðurin á Nærverkinum</i>	<i>98</i>
<i>Mynd 19: Bygnaðurin á Almannastovuni</i>	<i>101</i>

1 Inngangur

Føroya Landsstýri gjørdi á vári 2009 av at seta í verk eina játtanargreining á almannaøkinum. Endamálið við játtanargreiningini er at lýsa, hvussu játtanirnar á útvaldum høvuðskontum á almannaøkinum hava verið nýttar og orsøkina til stóra útreiðsluvøksturinum seinastu árinum. Harumframt skal greiningin fevna um eina meting av, hvussu játtanartilgongdin, fíggjargjaldstýringin og fyrisitingarlígi bygnaðurin á økinum hevur verið umframt at játtanargreiningin skal fevna um eina samanbering við okkara nærmastu grannalond.

Samlaði arbeiðssetningurin er hjálagdur sum skjal 1.

1.1 Greining

Gongdin í teimum høvuðskontum, sum eru fevndar av játtanargreiningini, er víst í talvu 1 niðanfyrir fyri árinum 2003 til 2008¹ umframt gongdin í teimum kontum, sum eru fevndar av fyrisitingarlígu greiningini. Samlaðu útreiðslurnar, sum eru fevndar av greiningini, vóru upp á 940 mió.kr. í 2008 svarandi til góð 22% av netto landskassaútreiðslunum hetta árið. Við netto landskassaútreiðslur verður í hesi greining meint landskassaútreiðslur (útreiðslur við frádrátti av inntøkum á einstøku greinunum á fíggjarlógini), tó undantikið lögur og rentuútreiðslur.

Talva 1: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í teimum høvuðskontum, sum eru fevndar av játtanargreiningini

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Almannastovan	34.365	34.628	35.590	35.720	37.516	40.237
Nærverkið,		5.623	5.297	5.690	6.158	6.848
Børn og ung	34.980	40.259	46.354	36.895	39.380	43.107
Serforsorg	100.965	105.444	114.862	119.964	128.824	137.497
Eldrarøkt	213.620	227.766	244.351	265.385	287.063	315.305
Ansingarsamsýning	10.082	10.558	10.444	11.016	10.800	13.943
Stuðulstænastan fyri vaksin	8.587	14.591	13.632	14.849	15.836	21.753
Vanlig forsorg	79.491	78.174	85.343	90.855	105.132	123.554
Fyrítíðarpensjón	190.520	193.456	195.893	213.939	211.402	237.820
Útreiðslur til samans	672.610	710.499	751.766	794.313	842.111	940.064

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Sum tað sæst eru samlaðu útreiðslurnar, sum eru fevndar av greiningini, øktar úr 673 mió.kr. í 2003 til 940 mió.kr. í 2008 svarandi til ein vøkstur upp á 40%.

¹ Á høvuðskontuni "Vanlig forsorg" eru bert undirkontur "04 Meirútreiðslur brekað barn §17", "05 Endurbúgving §18", "06 Hjálparamboð v.m. §18" og "08 Hjálp til viðgerð o.a. á serligum stovnum §16" tiknar við í rakstrar-kostnaðin

Í sama tíðarskeiði eru netto landskassaútreiðslurnar øktar úr 3.192 mió.kr. til 4.251 mió.kr. svarandi til eina øking upp á 33,2%, sí talvu 2 niðanfyri.

Almannaútreiðslurnar, sum eru fevndar av játtanargreiningini, svараðu í 2003 til 21,1% av samlaðu netto landskassaútreiðslunum og í 2008 til 22,1% av samlaðu netto landskassaútreiðslunum, sí talvu 2 niðanfyri.

Talva 2: Gongdin í netto landskassaútreiðslunum í tíðarskeiðinum 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Netto landskassaútreiðslur	3.192.143	3.324.077	3.467.142	3.578.193	3.767.026	4.251.233
Lutfall millum útreiðslurnar, sum eru fevndar av greiningini og netto landskassaútreiðslurnar	21,1%	21,5%	21,8%	22,2%	22,4%	22,1%

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinu 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Tað skal viðmerkjast, at í fíggjarlógargruppskotinum fyri 2010, sum er lagt fyri tingið seinast í september 2009, eru almannaútreiðslurnar, sum eru fevndar av játtanargreiningini, øktar til 23% av netto landskassaútreiðslunum.

1.2 Framferðarháttur

Játtanargreiningin er lutvíst bygd á samrøður við teir persónar, sum varða av ymsu játtanunum og lutvíst á eina gjøgnumgongd av teimum fíggjarligu skrúsetingum, sum fyriligggja.

Samrøður hava verið við aðalstjóran í almannaráðnum, stjórnarar á ávikavist Almennastovuni og Nærverkinum umframt leiðandi starvsfólk í Almennamálaráðnum, á Almennastovuni og í Nærverkinum. Harumframt hava vit tosað við stjóran og leiðandi starvsfólk á Hagstovu Føroya og við leiðandi starvsfólk í Fíggjarmálaráðnum og á Gjaldstovuni.

Endamálið við samrøðunum hevur verið at fáa til veða vitan um umsitingina av ymsu økjunum, herundir hvussu játtanartilgongdin og fíggjarstýringin hava verið seinastu árinu.

Uppskot til frágreiðing hevur verið til gjøgnumgongd hjá leiðandi embætisfólkum fyri at tryggja at faktuelle innihaldið er í lagi.

Roknskapar- og játtanartølini eru fingin til veða frá almennu landsroknskapunum, lógtingsfíggjarlógum og eykajáttanarlógum fyri 2003 til 2008 og frá Búskaparskipan Landsins. Frágreiðingarnar til meir- og minniýttu eru í ávísan mun fingnar til veða frá árligu frágreiðingini frá landsgrannskoðaranum.

Tølini, sum eru nýtt í samanberingini millum londini, eru fingin til vega frá Hagstovu Føroya, Danmarks Statistik, Statistic Iceland og árligu frágreiðingunum fyri 2003, 2004, 2005, 2006/07 og 2007/08 um "Social tryghed i de nordiske lande", sum Nordisk Socialstatistisk Komite (hereftir Nososco) gevur út.

Virksemistølini² eru í størsta mun fingin til vega frá Almanamálaráðnum, sum hevur umbiðið tey frá avvarðandi stovnum.

Í upprunaliga arbeiðssetninginum stendur, at kanningin eisini skal fevna um gongdina í 2009. Við tað at roknskapartøl bert fyriliggja til og við 2008, er 2009 ikki tikið við í kanninginini. Tó skal viðmerkjast, at í samanberingini av gongdini í ymsum útreiðslubólkum í Føroyum eru játtanartølini fyri 2009 og 2010 tikin við fyri at fáa eina fatan av, hvussu gongdin kann væntast at verða í framtíðini.

Tølini fyri 2009 fevna um tølini í upprunaligu samtyktu fíggjarlógini fyri 2009 íroknað eykajáttanir, sum eru samtyktar í árinum fram til 5. november 2009.

Tølini fyri 2010 fevna um tølini í fíggjarlógaruppskotinum, sum landsstýrismaðurin í fíggjarmálum legði fram á tingi í september 2009.

Í arbeiðinum við at samanbera rakstartøl, tað verði seg innanhýsis í Føroyum og millum lond, er dentur lagdur á, at grundarlagið er so samanberligt sum til ber. Sama ger seg galdandi fyri virksemistølini í tann mun hesi verða samanborin millum ymsar kontur.

Av arbeiðssetninginum sæst, at gongdin í lógarbundnu útreiðslunum skal samanberast við útreiðsluvøksturinum í samfelagnum annars. Í greiningini er gongdin í lógarbundnu útreiðslunum samanborin við gongdina í netto landskassaútreiðslunum.

1.3 Avmarking

Sambært arbeiðssetninginum skal lýsast við hagtølum, hvussu játtanirnar hava verið nýttar seinastu árin, t.v.s. ein lýsing av gongdini í virkseminum í tann mun at hagtøl fyriliggja. Í greiningini er ikki tikið atlit til dygdina av tí arbeiði, sum verður gjørt.

Játtanargreiningin hevur ikki fevnt um kanning av rættleikanum av móttikum upplýsingum og tølum, m.a. um tíðargreiningin og bólkingin av útreiðslunum er í lagi, ella um útgjöldini eru í tráð við undirliggjandi lóg.

Av arbeiðssetninginum sæst, at úrslitini skulu samanberast við grannalondini Danmark, Ísland og økið Bornholm. Her skal viðmerkjast, at samanberingin einans hevur fevnt um grannalondini Danmark og Ísland, meðan ongin samanbering er gjørd við Bornholm, av tí at tað ikki hevur eydnast at fáa til vega tøl, sum kunnu brúkast til eina samanbering.

² Við virksemistøl meinast t.d. tal av búplássum, tal av tímum og tal av stuðulsmóttakarum

2 Samandráttur og tilmæli

Endamálið við játtanargreiningini er at lýsa, hvussu játtanirnar á útvaldum høvuðskontum á almannaðkinum hava verið nýttar og orsøkina til stóra útreiðsluvøksturinum seinastu árinum. Harumframt skal greiningin fevna um eina meting av, hvussu játtanartilgongdin, fíggjarstýringin og fyrisitingarligi bygnaðurin á økinum hevur verið umframt at játtanargreiningin skal fevna um eina samanbering við okkara nærmastu grannalond.

2.1 Samandráttur

Útreiðslugongdin

Tær høvuðskontur, sum eru fevndar av játtanargreiningini, eru vístar í talvu 1 frammanfyri. Sum tað framgongur av talvu 1 eru samlaðu útreiðslurnar, sum eru fevndar av greiningini, øktar úr 673 mió.kr. í 2003 til 940 mió.kr. í 2008 svarandi til ein vøkstur upp á 40%. Í sama tíðarskeiði eru netto landskassaútreiðslurnar øktar úr 3.192 mió.kr. til 4.251 mió.kr. svarandi til eina øking upp á 33,2%.

Niðanfyri er gongdin í almannaútreiðslunum, sum eru fevndar av játtanargreiningini, sammett við gongdina í netto landskassaútreiðslunum og tøku bruttotjóðarinntøkuni við støði í tølunum fyri 2003.

Talva 3: Hækkingar í tíðarskeiðinum frá 2003 til ávikavist 2007, 2008 og 2010³:

Indekstøl	2003	2007	2008	2010
Gongdin í samlaðu útreiðslunum, sum eru fevndar av játtanargreiningini	100	125	140	148
Gongdin í lógarbundnu útreiðslunum, sum eru fevndar av játtanargreiningini	100	117	134	145
Gongdin í rakstrarútreiðslunum, sum eru fevndar av játtanargreiningini	100	132	145	151
Gongdin í samlaðu netto landskassaútreiðslunum	100	118	133	136
Gongdin í samlaðu netto landskassaútreiðslunum tó undantikið kannaðu almannaútreiðslurnar	100	116	131	132
Gongdin í bruttotjóðarinntøkuni	100	126	127	127

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og fíggjarlógarruppskotið fyri 2010.

Sum tað sæst eru almannaútreiðslurnar, sum eru fevndar av játtanargreiningini, hækkaðar 7% meira enn netto landskassaútreiðslurnar í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 og 13% meiri enn bruttotjóðarinntøkan.

³ Játtanartølini fyri 2010 stava frá fíggjarlógarruppskotið. Gongdin í tBTI fyri 2010 stavar frá eini meting frá Landsbankanum

Somuleiðis sæst, at stór øking er hend frá 2007 til 2008 á øllum útreiðsluøkjum, meðan bruttotjóðarinntøkan mestsum stendur í stað í sama tíðarskeiði.

Kannaðu lógarbundnu útreiðslurnar undir einum eru í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 øktar á leið tað sama sum netto landskassaútreiðslurnar til samans, og ikki nógv skjótari soleiðis sum nevnt í arbeiðssetninginum. Gongdin í teimum trimum lógarbundnu høvuðskontunum, sum eru fevndar av játtanargreiningini, er tó ymisk, og vísir eina øking upp á ávikavist 25%, 38% og 55% (fyrítíðarpensjón, ansingarsamsýning og vanlig forsorg).

Út frá játtanunum fyri 2009 og 2010 (uppskot) og metingum frá Landsbankanum kann tó roknast við, at almannaútreiðslurnar, sum eru fevndar av játtanargreiningini, fara at hækka væl meira komandi 2 árin enn bæði netto landskassaútreiðslurnar og bruttotjóðarinntøkan. Verður sæð burtur frá kannaðu almannaútreiðslunum hendir stórt sæð ongin broyting í netto landskassaútreiðslunum frá 2008 til 2010 og kannaðu almannaútreiðslurnar gerast sostatt ein alsamt størri partur av samlaðu fíggingarlógini.

Væntaða hækkingin í 2009 og 2010 stavar serliga frá teimum lógarbundnu útreiðslunum, og her er tað serliga útreiðslurnar til fyrítíðarpensjón, sum hækka nógv. Verður hinvegin mett um gongdina longri fram í tíðina, kann væntast, at rakstrarútreiðslurnar fara at økjast munandi, serliga á eldraðókinum, har framskrivingar vísa, at talið av eldri fólki fer at økjast lutfalsliga nógv komandi árin. Viðmerkjast skal, at peningur nýliga er játtaður til bygging av 136 nýggjum røktarheimsplássum. Við verandi eindarprísum kemur hetta at merkja eina árliga rakstrarútreiðslu upp á áleið 64 mió.kr. afturat teimum 187 mió.kr., sum raksturinn av røktarheimsplássunum kostaði í 2008.

Samanbering við Danmark og Ísland

Sum nevnt vísir greiningin, at almannaútreiðslurnar, sum eru fevndar av játtanargreiningini, gerast ein alsamt størri partur av samlaðu fíggingarlógini í komandi árum.

Hóast hetta, so vísir ein samanbering millum Føroyum og Danmark, at tað í Føroyum verður brúkt minni upp á almannaútreiðslur, bæði í mun til tøka bruttotjóðarinntøku og pr. íbúgva. Í mun til tøkuna bruttotjóðarinntøkuna brúktu Føroyar áleið 17% í 2007, meðan Danmark brúkti áleið 22%. Í samanberingini millum Føroyar og Danmark eru COFOG⁴-tølini nýtt fyri at fáa tøl, sum eru so samanberilig sum møguligt millum londini.

Til samanberingar kann nevnast, at í 2007 var tøka danska bruttotjóðarinntøkan pr. íbúgva áleið 8% hægri enn í Føroyum, meðan danska bruttotjóðarúrtøkan pr. íbúgva var áleið 21% hægri enn í Føroyum.

Tølini fyri Ísland eru torfør at samanbera við tølini fyri Føroyar og Danmark, tí fíggingarmynstrið av almannaútreiðslunum í Íslandi er heilt øðrvísi við tað at ein stórir partur av útreiðslunum verður fíggaður av øðrum enn almennu kassunum. Hóast hesar munir í fíggingarmynstrinum, sum gera eina samanbering trupla, eru greiðar ábendingar um, at í Íslandi verður í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 brúkt lutfalsliga minni til sosiala trygd

⁴ COFOG-tølini innihalda allar almennar útreiðslur, tað verði seg útreiðslur hjá landskassanum, kommunukassum og almennum grunnum

enn í Føroyum og í Danmark. Verða COFOG-tølini fyri almannaútreiðslur lögð til grund, nýtti Ísland í 2007 áleið 11% av tøku bruttotjódarinntøkuni til sosiala trygd.

Hóast greiðar ábendingar eru um, at vit í Føroyum brúka lutfalsliga minni til sosiala trygd enn í t.d. Danmark, mugu tølini takast við fyrivarni, tí skipanirnar í ymsu londunum eru ymiskar, m.a. skattaskipanirnar, brutto- og nettoveitingar og tænaútbøði. So longi vit í Føroyum ikki hava nakran umrokningarfaktor, sum ger tað møguligt at umrokna eina útreiðslu til keypiorku, letur tað seg ikki gera at fremja eina nøktandi samanbering.

Verður hugt at samlaða býtinum av COFOG-útreiðslunum í 2007 sæst, at meðan vit í Føroyum brúka lutfalsliga minni pr. íbúgva upp á almannamál og heilsumál enn í Danmark, brúka vit meiri upp á vinnumál og skúlamál.

Nýtsla av játtanum

Sum nevnt eru útreiðslurnar, sum eru fevndar av játtanargreiningini, øktar við 267 mió.kr. í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 (íroknað rakstrarjáttanirnar til Almannastovuna og Nærverkið).

Ein leyslig útrokning vísir, at gott og væl helvtin av hækkingini skyldast vanligan lønar- og prísvøkstur umframt lógarásettu hækkingina av fyrítíðarpensjónssatsunum. Útroknaði lønar- og prísvøkstur er ikki neyvur, tí generelli lønar- og prísvøkstur er nýttur og hædd er sostatt ikki tikið fyri ítøkiligum viðurskiftum viðvíkjandi teimum kannaðu útreiðslunum. Ein broyting í satsinum fyri lønar- og prísvøkstur upp á 1%-point broytir lønar- og prísvøksturinn við áleið 4,5 mió.kr.

Verandi skráseting av virkseminum á almannaþökinum er ikki fullfíggað, og tað er tí trupult at greina, hvussu stórir partur av vøkstrinum í rakstrarútreiðslunum stavar frá øktum virkseminum. Verandi skrásetingar geva tó eina ábending um, at áleið 109 mió.kr. stava frá øktum virkseminum á ymsu økjum íroknað øking í rakstrarútreiðslunum til Almannastovuna og Nærverkið. Við økt virkseminum meinast útreiðslur av virkseminum í 2008, sum ikki var í 2003.

Hækkingin av almannaútreiðslunum, sum eru fevndar av játtanargreiningini, kann leysliga sundurgreinast soleiðis:

Talva 4: Útgreining av útreiðsluvøkstrinum frá 2003 til 2008

mió.kr.	2003- 2007	2008	2003- 2008
Lønar- og príshækking	56	22	78
Lógarásett hækking av fyritiðarpensjónssatsi	34	17	51
Lønar-, prís- og lógarásettar hækkingar til samans	90	39	129
Fyritiðarpensjón - broyting í eindarprísi (eftirgjöld, inntøka v.m.)	-9	9	0
Fyritiðarpensjón			
- lækking við 28 fyrri tíðarskeiðið 2003-2007 og tilsvarandi hækking í 2008	-4	4	-
Økt virksemi:			
Børn og ung:			
- partur av stuðlunum lagdur til kommunurnar í 2006 (umleið)	-9	-	-9
- 2 nýggir stovnar	5	-	5
Serforsorg:			
- 4 nýggj pláss á heiminum fyrri heilaskadd	4		4
- 16 nýggj pláss á deildini fyrri sinnisveik	4	2	6
- ávís hækking í virkseminum undir Trivnaðartænastuni	2		2
Eldraðkið:			
- 113 nýggj búpláss á røktarheimum	45	10	55
- Økisterapi	1		1
Vanlig forsorg:			
- Endurútbúgving, vard størv - umleið 110 fleiri størv harav umleið 30 í 2008	8	4	12
- Endurútbúgving, fólk á stovni í Danmark - talið hækkað við uml. 20 harav umleið 5 í 2008	4	7	11
- Hjálp til viðgerð á serligum stovni § 16	3		3
Stuðulstænastan:			
- Stuðlar til vaksin -talið av brúkarum í árinum er hækkað við umleið 60 harav umleið 20 í 2008	2	4	6
Nærverkið, Meginskrivstovan (Stovnsett í 2004)	6	1	7
Almannastovan	3	3	6
Hækking vegna økt virksemi til samans	74	35	109
Sundurgreinað hækking	155	83	238
Ikki sundurgreinað hækking	14	15	29
Samlað hækking	169	98	267

Kelda: Egnar útrokningar

Av talvuni sæst, at meira enn helmingurin av økta virkseminum stavar frá nýggjum búplássum á eldraðökinum, meðan økingin í virkseminum annars serliga stavar frá forsorgar- og serstovnaðökinum.

Talið av búplássum er í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 hækkað við 113, harav 17 nýggj pláss komu í 2008. Hækkingin skal síggjast saman við tí veruleika, at kommunurnar í 2002 yvirtóku ein størri part av fíggingini í sambandi við bygging av ellis- og røktarheimum.

Á serforsorgarökinum eru nøkur nýggj pláss komin á heiminum fyri heilaskadd og deildini fyri sinnisveik, meðan virkseimið undir Trivnaðartænastuni ikki er broytt stórvegis í tíðarskeiðinum.

Á ökinum Børn og ung er útreiðslan á aðrari síðuni minkað við at ein partur av virkseminum varð lagdur undir kommunurnar í 2006 og á hinari síðuni økt við, at 2 nýggir stovnar eru komnir í tíðarskeiðinum.

Talið av fyrítíðarpensjónistum hevur varierað nakað tey ymsu árinum og í 2007 var talið 28 persónar lægri enn í 2003. Talið hækkaði aftur í 2008 til sama støði sum í 2003. Harafturat var miðal útgjaldið til hvønn fyrítíðarpensjónist lutfalsliga lágt í 2007, tá ið hædd er tikið fyri lógarbundnu hækkingini í satsunum. Hækkingin í miðalútgjaldinum frá 2007 til 2008 skyldast m.a., at mótrøkingarprosentin orsakað av aðrari inntøku í 2008 varð lækkað úr 60% niður í 30%.

Útreiðslan til endurútbúgving er hækkað nógv seinastu árinum, serliga orsakað av stóra vøkstrinum í talinum av vardum størvum og einum vøkstri í útreiðslum til endurútbúgving á stovni/skúla í Danmark. Talið av vardum størvum er økt javnt øll árinum eftir at størri fokus varð sett á økið í 2002. Hinvegin er økingin í útreiðslunum á stovni/skúla í Danmark serliga hend í 2008. Útreiðslan hesum viðvíkjandi hækkaði javnt árinum 2003 til 2007 úr næstan ongum til 4 mió.kr., meðan hon hækkaði til knappar 12 mió.kr. í 2008.

Játtanartilgongd og fíggarstýring

Fyri at meta um játtanartilgongdin fyri árinum 2003 til 2008 eru samlaðu útreiðslurnar á einstøku høvuðskontunum samanbornar við lutvíst upprunaligu játtanina og lutvíst við endaligu játtanina fyri at síggja hvussu stór frávikini hava verið einstøku árinum.

Samanumtikið kann sigast, at tað sum heild hevur verið rímligt samsvar millum upprunaligu játtanirnar og staðfestu rakstrarútreiðslurnar, meðan frávikin í fleiri førum hevur verið nakað størri viðvíkjandi teimum lógarbundnu útreiðslunum.

Fyri at lýsa frávikini eru tølunum fyri árinum 2003 til 2008 fyri ávikavist rakstrarútreiðslurnar undir einum og lógarbundnu útreiðslurnar undir einum samanborin við játtanartølunum fyri árið, sí talvu 5 og 6 niðanfyrir.

Talva 5: Gongdin í rakstrarútreiðslunum

Rakstrarjáttanir til samans	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	348.444	372.092	398.259	444.712	470.591	513.424
Eykajáttan	-1.476	-2.138	-2.833	5.859	-	5.399
Játtan til samans	346.968	369.954	395.426	450.571	470.591	518.823
Staðfest töl	345.079	362.199	390.062	437.093	471.103	517.662
Meir/minninýtsla	-1.889	-7.755	-5.364	-13.478	512	-1.161
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	-1,0	-2,7	-2,1	-1,7	0,1	0,8
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	-0,5	-2,1	-1,4	-3,0	0,1	-0,2

Kelda: Búskaparskipan Landsins.

Sum tað sæst omanfyri er øll árin uttan 2007 talan um eina minninýtslu fyri allar kannaðar høvuðskontur undir einum í mun til endaligu játtanina og fyri árin 2003 til 2006 eisini eina minninýtslu fyri allar konturnar undir einum í mun til upprunaligu játtanina. Somuleiðis sæst, at fyri øll árin uttan 2006 er frávikid millum endaliga játtanina og staðfestu útreiðsluna lutfalsliga lágt.

Í 2006 vóru 5,9 mió.kr. givnar í eykajáttan, men endaliga nýtslan lá niðanfyri upprunaligu játtanina.

Ein av orsökunum til frávikid var, at virkseimid á stovnunum mátti skerjast grundað á at eykajáttanin ikki varð givin fyrr í november 2006. Harumframt er talan um, at planlagt virkseimi á serforsorgarøkinum ikki kom í gongd soleiðis sum upprunaliga ætlað.

Niðanfyri er gongdin í lógarbundnu útreiðslunum undir einum samanborin við ávikavist upprunaligu játtanina og endaligu játtanina.

Talva 6: Gongdin í lógarbundnum útreiðslum

Lógarbundnar útreiðslur	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	276.519	311.626	317.803	299.584	315.607	350.400
Eykajáttan	29.555	-10.709	2.047	11.346	-	-
Játtan til samans	306.074	300.917	319.850	310.930	315.607	350.400
Staðfest töl	300.912	307.337	320.817	315.810	327.334	375.317
Meir/minninýtsla	-5.162	6.420	967	4.880	11.727	24.917
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	8,8	-1,4	0,9	5,4	3,7	7,1
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	-1,7	2,1	0,3	1,6	3,7	7,1

Kelda: Búskaparskipan Landsins.

Sum tað sæst vísa lógarbundnu útreiðslurnar hinvegin eina meirnýtslu í mun til endaligu játtanina øll árin uttan í 2003 og øll árin uttan í 2004 eina meirnýtslu í mun til upprunaligu játtanina.

Meirnýtslan í mun til upprunaligu játtanina hevur fyri øll árin uttan 2004 og 2005 verið rímliga stór.

Í 2008 varð biðið um eykajáttan til lógarbundnu útreiðslurnar, men umbønin varð ikki gingin á møti.

Stóra frávik í 2003 skyldast serliga meirútreiðslur til hjálptól, tá ið fokus varð sett á økið og nógvar umsóknir vóru avgreiddar. Orsøkin til umbønina um eykajáttan í 2006 skyldast serliga, at Almanastovan tá avgreiddi størsta partin av fyrítíðarpensjonistumbønunum, sum komu frá Færøernes Ulykkeforskringsráð.

Í 2007 varð biðið um eykajáttan til m.a. hjálptól, men umbønin fall burtur vegna nýval. Biðið varð um 4,9 mió.kr. í eykajáttan, men staðfesta útreiðslan gjørdist 10 mió.kr. hægri, m.a. tí at útreiðslurnar til umbyggingar av sethúsum og avlamisbilar gjørdist størri enn mett.

Í 2008 varð biðið um eykajáttan, men fíggjarnevndin og tingið vildu ikki ganga umbønini á møti. Meirútreiðslan í 2008 viðvíkir serliga Endurbúgving og Fyrítíðarpensjón. Viðvíkjandi Endurbúgving var tað serliga útreiðslan til vard stórv og stovnsupphald á stovni í Danmark, sum gjørdust væl størri enn upprunaliga mett.

Í viðmerkingunum til einstøku økini er gjørt vart við, at tað ikki altíð í nóg stóran mun verður tikið hædd fyri planløgðum tiltøkum, tá ið arbeið verður við játtanartølunum.

Viðvíkjandi fíggjarstýringini kann samantandi sigast, at stovnarnir hava eina skipaða stýring, sum í 2009 er blivin meiri formaliserað. Á Nærverkinum er ein mannagongd, har stovns- og økisleiðarar hvønn mánað skulu góðkenna roknskapin fyri økið formliga yvir fyri leiðsluni á Nærverkinum. Á Almanastovuni verður í lýtuni arbeið við eini mannagongd, har leiðararnir framyvir formliga skulu góðkenna ein útvaldan part av roknskapartølunum hvønn mánað.

Á forsorgarøkinum er í ávísingum førum munur á, hvør ávísir eina veiting/tænastu av eini konto og hvør hevur ábyrgdina av játtanini. Í teimum førum, har markamótini millum ymsu myndugleikarnar eru ógreið, verður fíggjarstýringin og roknskaparuppfylgingin óneyðuga trupul.

Økið Børn og ung er í lýtuni undir umskipan og varð hin 1. september 2009 lagt undir Nærverkið. Hagtalsgrundarlagið á økinum er ófullfíggjað, men sambært móttiknum upplýsingum var talið av børnum á fleiri av bústovnunum í 2008 væl undir talinum av búplássum. Ein samskipan av ymsu tilboðunum á dag- og samdøgursstovnunum tykist tískil væl grundað fíggjarliga. Í hvønn mun ein samskipan er fakliga ráðilig ella væl grundað hevur ikki verið ein partur av greiningini.

2.2 Tilmæli

Almannaøkið í framtíðini

Samanfatandi kann sigast, at útreiðslurnar á almannaøkinum væntandi fara at økjast munandi í komandi árum, serliga innan eldrarøktina har talið av eldri fólki fer at økjast komandi árin. Almannaútreiðslurnar koma sostatt væntandi at verða ein lutfalsliga størri og størri partur av samlaðu fíggjarlógini, og tískil er alneyðugt, at skipað verður so fyri, at sum mest fæst fyri tann pening, sum verður nýttur til raksturin á eldraøkinum og at ásett verður, hvørjar tænastr/veitingar skulu fáast fyri peningin.

Í sambandi við væntaða vøksturin í útreiðslunum á almannaøkinum verður mælt til:

- at hildið verður eitt aðalorðaskifti hvørs endamál er politiskt at áseta hvussu vælferðarsamfelagið skal skipast í framtíðini, soleiðis at útreiðslurnar eru á einum hóskaði støði í mun til samlaðu fíggjarlógina. Hetta skal m.a. gerast við at áseta hvørjar tænastr tað almenna skal átaka sær og í hvønn mun hesar skulu vera ókeypiss.
- at faklig tilmæli verða útvegað um nýggjar búformar og røktarskipanir, sum betur nøkta framtíðar tørvin hjá tí einstaka á eldraøkinum
- at broytingar verða gjørdar í stuðulslóggávuni, sum í dag einans stuðlar upp undir bygging av røktar- og sambýlum
- at rammulóg verður gjørd fyri eldraøkið, har m.a. verður ásett, hvør hevur ábyrgdina av eldrarøktini, og har rættindini borgaranna verða tryggjað

Støða eigur at verða tikin til nevndu viðurskifti uttan mun til um eldrarøktin verður lögð út til kommunurnar at umsita í framtíðini.

Samanbering

Staðfest er, at almannaútreiðslurnar í Føroyum eru lægri enn í Danmark, bæði í mun til pr. íbúgva og í mun til tøku bruttotjódarinntøkuna. Samanberingar eru tó truplar grundað á ymisleikan í m.a. skattaskipan, netto- og bruttoveitingum og útboði av tænastrum. Harumframt er ongin umrokningarfaktorur útroknaður fyri Føroyar, sum ger tað møguligt at samanbera hvussu nógv keypiorka fæst fyri t.d. 1.000 kr. í Føroyum í mun til 1.000 kr. í Danmark.

Fyri at kunna gera neyvar samanberingar av almannaútreiðslunum í Føroyum við onnur lond verður mælt til, at:

- ein umrokningarfaktorur verður útroknaður fyri Føroyar.

Ófullfíggjað hagtøl v.m.

Sum nevnt er tað trupult at greina útreiðsluvøksturin neyvt við tað at tað mangla skipaðar, teldutøkar skrásetingar av hagtølum yvir brúkararnar av ymsu skipanunum.

Uttan nœktandi hagþöl er trupult at meta um og samanbera eindarprísirnar á ymsu veitingunum/stovnunum eins og tað er trupult at meta um avleiðingarnar, tá ið nýggjar skipanir verða settar í verk, herundir avleiðingarnar á aðrar skipanir.

Fyri at styrkja um játtanartilgongdina og fíggjarstýringina verður mælt til:

- at betrað verður um hagtalsgrundarlagið við at fáa eina skipaða, teldutøka skráseting av virkseminum á teimum einstøku økjunum út frá eini ítøkiligari meting av tørvinum. Hetta krevur móguliga íløgur í nýggjar skrásetingarskipanir og/ella útbygging av verandi skipanum

Vaktplanskipan⁵

Teldutøka vaktplanskipanin, sum nógvir stovnar undir Almannamálaráðnum nýta, tá ið arbeiðið á stovninum verður lagt til rættis, er eitt gott amboð til at leggja arbeiðstíðirnar hjá hvørjum einstøkum starvsfólki til rættis, soleiðis at tey í best móguligan mun nœkta tørvin hjá stovninum.

Mett verður, at vaktplanskipanin kann verða útbygd til eisini at kunna nýtast til fíggjarligar útrokningar og á tann hátt verið við til at betra játtanartilgongdina og fíggjarstýringina á ymsu stovnunum og á ymsu økjunum sum heild.

Mælt verður til:

- at verandi vaktplanskipan verður útbygd til eisini at kunna nýtast til fíggjarligar útrokningar, t.d. avleiðingar av broyting í virksemin og broyting í sáttmálalønnum.

Tyngdarmetingarskipan⁶

Á bústovnaðökinum sum heild er tað ein trupulleiki, at starvsfólkanormeringarnar ikki í neyðugan mun taka hædd fyri broytingum yvir tíð í røktartyngdini hjá búfólkunum. Á eldraðökinum er dagprísurin tann sami óansæð røktartyngdina hjá búfólkunum, tó undantikið at demensplássini fáa eina hægri játtan, og á serstovnaðökinum eru tillagingar bert gjørdar í mun til upprunaligu normeringina í hendingaførum.

Fyri at tryggja, at sett verður inn har tørvurin er størstur og at sum mest fæst fyri peningin verður mælt til, at:

- ein tyngdarmetingarskipan verður innførd, soleiðis at tilfeingisnýtslan er so skynsom sum móguligt og at dagsprísirnar verða betur grundaðir. Við eini tyngdarmetingarskipan verður tryggt, at normeringarnar eru eins til ymsu bólkarnar av búfólki. Tað eigur at verða umhugað eisini at nýta tyngdarmetingarskipanina í sambandi við heimatænastuna og á serforsorgarøkinum.

⁵ Vaktplanskipanin er ein teldutøk skipan, sum verður nýtt, tá ið arbeiðið á stovnunum verður lagt til rættis.

⁶ Í Danmark verður ein tyngdarmetingarskipan nýtt á eldraðökinum, sum verður kallað "Fælles sprog". Í Íslandi verður ein skipan nýtt, sum verður kallað RAI. Hendan skipan verður eisini partvíst nýtt í Noregi.

Økisbygnaður

Eldraþekið er í dag býtt sundur í 6 ymisk øki, sum eru skipað eftir ymsum leistum umframt at tað er ymiskt frá øki til øki hvussu nógvur visitatiónsnevndir eru. Í sambandi við stýringina hjá Nærverkinum er staðfest, at sjálvsognarstovnarnir geva ávísar trupulleikar, tí við verandi bygnaði hevur Nærverkið ikki móguleika fyri at seta inn yvir fyri teimum stovnsleiðarunum, sum ikki yvirhalda fráboðanarskylduna yvir fyri Nærverkinum ella ikki yvirhalda játtanina.

Undir Trivnaðartænastuni eru nógv bú-, dag- og umlættingartilboð, sum hava verið skipað undir hvør síni leiðslu. Arbeitt verður í løtuni við at samla fleiri stovnar undir somu leiðslu umframt at skipa økið øðrvísi.

Stuðulstænastan fyri vaksin er í løtuni skipað í 2 øki við hvør sínum leiðara.

Mælt verður til:

- at samskipanin millum røktarheim, eldrasambýli og heimarøkt verður gjørd eftir sama leisti í teimum ymsu økjum, íroknað at verandi bygnaður við sjálvsognarstovnum verður endurskoðaður fyri at fáa eitt greiðari ábyrgdarbýti
- at arbeitt verður við at fáa til vega ein yvirskipaðan bygnað á serstovnaðkinum og stuðulsøkinum har greitt verður allýst hvørjir brúkararnir eru, hvørjir stovnar tørvur er á og hvussu hesir kunnu samskipast fyri at fáa ein so skynsaman rakstur sum til ber og út frá hesum tillaga verandi bygnað
- at ein bygnaður við eini sentralt stýrdari visitatiónum fyri alt landið verður umhugsaður, tí hetta hevði betrað um bæði fakliga og fíggjarliga stýringina á økinum
 - á fakliga økinum hevði tørvurin í hvørjum øki blivið meiri sjónligur og harvið kunnu stovnsplássini tillutast teimum, sum hava størstan tørv
 - á fíggjarliga økinum vildi hetta betrað um móguleikarnar at stýrt virkseminum, soleiðis at sum mest fekst fyri játtanina.
- at reglur verða gjørdar um virksemin hjá visitatiónsnevndunum
- at visitatiónum eisini skal fevna um tænaðstuna, sum verður veitt úti í privatum heimum av heimahjálpum og stuðulsfólkum

Greiningin vísir, at búfólk á ávikavist eldra- og serforsorgarøkinum verða viðgjørd ymiskt fíggjarliga alt eftir um tey búa á røktarheimum/bústovnum ella eldrasambýlum/sambýlum. Á røktarheimum/bústovnum fáa búfólkini onga pensjón, men fáa útgoldið lummápening, meðan búfólk á eldrasambýlum/sambýlum fáa útgoldið pensjón og gjalda leigu fyri bústaðin.

Í hesum sambandi verður mælt til:

- at mett verður um hvørt ójavna fíggjarliga viðgerðin av búfólkunum á ávikavist ellisheimum/bústovnum og eldrasambýlum/sambýlum er hóskandi

Sandoyggjin

Á Sandoynni er tann serskipan galdandi, at búfólkini á røktarheiminum varðveita pensjónina umframt at kommunurnar á Sandoynni ikki eru við til at fíggja raksturinn av eldrasambýlunum eins og í restina av landinum.

Í hesum sambandi verður mælt til:

- at mett verður um hvørt ójavna fíggjarliga viðgerðin av búfólkunum á ellisheiminum á Sandoynni og aðrastaðni í landinum er ynskilig.
- hvørt tað er ynskiligt at fíggjarliga býtið millum land og kommunur av rakstrinum av eldrasambýlum er øðrvísi á Sandoynni enn í restina av landinum.

Lógir og kunngerðir

Á forsorgarøkinum er staðfest, at landsgrannskoðarin í fleiri ár hevur viðmerkt, at tað mangla at verða gjørdar kunngerðir, sum kunnu nágreina hvørjar veitingar kunnu/skulu fáast eftir forsorgarlógini. Manglandi kunngerðir eru viðvirkandi til, at lógin gerst óneyðuga trupul at umsita. Harumframt er staðfest, at tørvur er á lógarbroytingum á ymsum økjum serliga innan vanliga forsorg.

Mælt verður tískil til:

- at neyðugar lógarbroytingar verða gjørdar á teimum økjum, har orðingin í lógini er ógreið
- at kunngerðir verða gjørdar í teimum førum, har hetta verður fyriskrivað í lógarstekstinum. Endamálið við kunngerðunum skal vera at fáa neyvari ásetingar um hvørjar veitingar kunnu latast í teimum einstøku førunum

Fíggjarlógárbæði

Viðvíkjandi fíggjarlógárbæðinum hevur tað verið ein trupulleiki, at politiska avgerðin um býtið av samlaða karminum millum ymsu málsøkini hevur drigið út. Hetta hevur gjørt bæði hjá umsitingini óneyðuga trupult, tí tíðarkarmurin at gera neyðugu tillagingarnar hevur verið ov stuttur.

Harumframt hevur bæði við eykajáttanarlógum ofta drigið út, lutvíst tí at landsstýrismaðurin í fíggjarmálum hevur lagt uppskotið seint fyri tingið og lutvíst tí at viðgerðin í tinginum hevur verið drúgv.

Spurningurin um tað er neyðugt at biðja um eykajáttan, tá ið talan er um meirnýtslu á lógarbundnu útreiðslum, hevur verið umrøddur nýliga, og ymisk sjónarmið hava verið førd fram hesum viðvíkjandi.

Mælt verður til:

- at uppskotið hjá landsstýrismanninum í fíggjarmálum um játtanarkarm, býtt á greinar, sum sambært nýggju játtanarlógini skal verða lagt fyri tingið áðrenn 1. apríl verður avgreitt/samtykt áðrenn tingið fer í summarfrí
- at uppskot til eykajáttanir verða avgreidd fyrr upp á árið enn vanligt hevur verið seinnu árinum, har hesi ofta ikki eru endaliga avgreidd í tinginum fyrr enn í seinnu helvt av november. Hetta kann antin gerast við, at Fíggjarmálaráðið leggur eykajáttanaruppskotið fram fyrr ella at viðgerðartíðin í tinginum verður styt
- at greiða fæst á spurninginum um tað er neyðugt at biðja um eykajáttan, tá ið talan er um meirnýtslu á lógarbundnum útreiðslum.

Onnur viðurskipti

Á Almannaþevuni verður í lýtuni arbeitt við eini mannagongd, har leiðararnir framyvir formliga skulu góðkenna ein útvaldan part av roknskapartølunum hvønn mánað. Mælt verður til:

- at hetta arbeiðið verður uppraðfest, soleiðis at teir ymsu leiðararnir fáa formliga ábyrgd fyri roknskapartølunum

Sum víst á er tað á forsorgarøkinum í ávísam førum munur á, hvør ávísir eina veiting/tænastu av eini konto og hvør hevur ábyrgdina av játtanini. Ógreið markamót gera fíggjarstýringina óneyðuga trupla og tí verður mælt til:

- at samsvar fæst ímillum hvør ávísir av eini játtan og hvør hevur ábyrgdina av hesi

Sum nevnt omanfyri er økið Børn og ung undir umskipan. Talan er um eitt viðkvæmt øki, sum hevur fingið nógva umtalu seinastu tíðina. Mælt verður til,

- at arbeitt verður við at finna ein loysn á bygnaðartrupulleikunum sum bæði fíggjarliga og fakliga er ráðilig.

3 Benchmarking

Í hesum fyrsta pettinum er gjørd ein yvirskipað samanbering av gongdini í teimum útreiðslum, sum eru fevndar av hesi kanning, við gongdina í øðrum útreiðslubólkum á fíggjarlógini umframt at ymsar samanberingar eru gjørdar við Danmark og Ísland.

Í samanberingini við aðrar útreiðslubólkar í fíggjarlógini í Føroyum er endamálið at lýsa relativu gongdina í útvaldu útreiðslunum sammett við gongdina annars, hetta fyri at fáa eina fatan av um vøksturin á útvaldu kontunum á almannaøkinum er størri enn á øðrum økjum ella ikki.

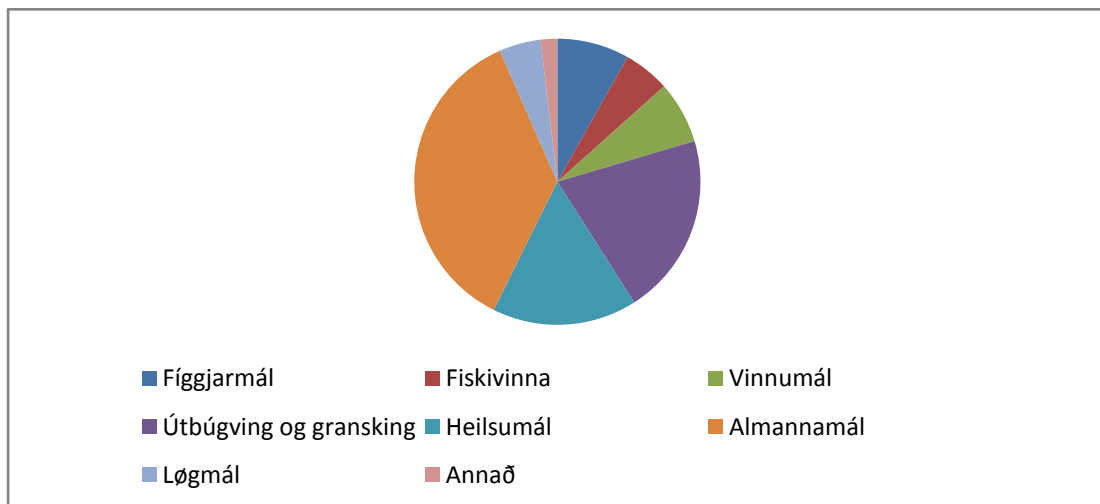
Í samanberingini við Danmark og Ísland er endamálið at lýsa nýtsluna í Føroyum á ymsu økjum við tilsvareandi nýtslu í Danmark og Íslandi. Harumframt verður gongdin lýst í mun til tøku bruttotjóðarinntøkuna. Tøka bruttotjóðarinntøkan er vald sum samanberingar-grundarlag heldur enn bruttotjóðarúrtøkan fyri at fáa samlaðu inntøkuna íroknað blokkstuðulin frá Danmark við í grundarlagið.

3.1 Samanbering millum útreiðslubólkar í Føroyum

3.1.1 Samanbering við aðrar almennar útreiðslur

Samlaðu netto landskassaútreiðslurnar í 2008 vóru upp á 4.251 mió.kr. Niðanfyri er lutfallið millum ymsu greinarnar lýst.

Mynd 1: Netto landskassaútreiðslur fyri 2008, býtt á greinar

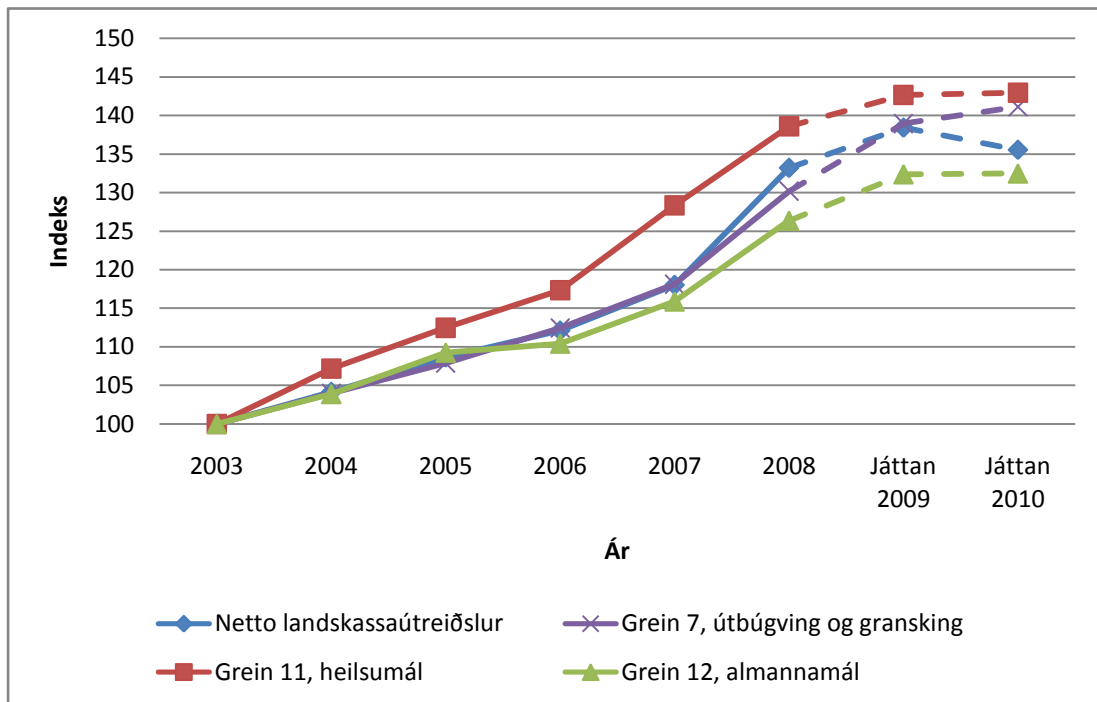
Kelda: Landsroknskapurin fyri 2008.

Av myndini sæst, at tríggar tær størstu greinarnar umboða umleið 72% av samlaðu netto landskassaútreiðslunum í 2008. Umframt almannamál, sum fevna um 36%, eru størstu

greinarnar útbúgving og gransking við 20% og heilsumál við 16%. Kanningin fevnr um 62% av samlaðu almannaútreiðslunum svarandi til 22% av netto landskassaútreiðslunum.

Gongdin í netto landskassaútreiðslunum og innan störsu greinarnar í landsroknskapinum fyri árinu frá 2003 til 2008 framganga av mynd 2 niðanfyr. Harumframt framganga játtanartöluni fyri 2009 og 2010.

Mynd 2: Gongdin í útvaldum almennum útreiðslum fyri árinu 2003 til 2008 og játtan fyri 2009 og 2010

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinu 2003 til 2008, fíggjarlógin fyri 2009 til og við eykajáttanarlógina, sum varð samtykt 5. november 2009 og fíggjarlógarruppskotið fyri 2010.

Netto landskassaútreiðslurnar eru í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 hækkaðar við 33%, útreiðslurnar til heilsumál við 39%, útreiðslurnar til útbúgving og gransking við 34% og til almannamál við 26%.

Sostatt eru útreiðslurnar til almannamál undir einum hækkaðar minni enn netto landskassaútreiðslurnar til samans og útreiðslurnar á tveimum teimum störsu greinum annars.

Meðan samlaðu landskassaútreiðslurnar óktust við 18% í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2007, óktust tær við 13% frá 2007 til 2008. Störsu lutfalsligu ókingarnar í landskassaútreiðslunum í 2008 í mun til 2007 stava frá óking í óðrum greinum enn teimum, sum eru nevndar omanfyr, m.a. frá fíggjarmálum við 106 mió.kr., fiskivinnumálum við 58 mió.kr. og vinnumálum við 53 mió.kr.

Tað serliga við fíggjarárinum 2008 var, at ein bráðfeingis játtanarlóg var galdandi heilt fram til 30. mai 2008, orsakað av at nýval varð útskrivað. Landsstýrið legði tí fram uppskot til bráðfeingis fíggjarlóg tann 12. desember 2007 og tann 14. desember 2007 kom álit frá fíggjarnevndini. Í álitinum stendur m.a.:

"Nevndin leggur dent á, at tað er sera umráðandi at støðan í 2004, tá tað tyktist at alt ov stór nýtsla fór fram á ávísium konti, ikki endurtekur seg. Nevndin skilir, at viðmerkingarnar í uppskotinum nú taka hædd fyri hesum."

Í sambandi við fíggjarlógarruppskotið fyri 2008 viðmerkti fíggjarnevndin í fíggjarnevndarálitinum:

"Meirilutin staðfestir, at ikki er ráðiligt at gera stórar skerjingar í útreiðslunum, nú fíggjarárið næstan er hálvrunnið. Óvist er eisini, um tílíkar skerjingar høvdu havt ætlaða virknaðin í 2008 uttan so, at ógvuslig tiltøk, ið vit ikki kenna avleiðingarnar av, høvdu verið framd."

Staðfestast kann, at útreiðsluvøksturinn í 2008 er væl hægri enn árinum frammanundan.

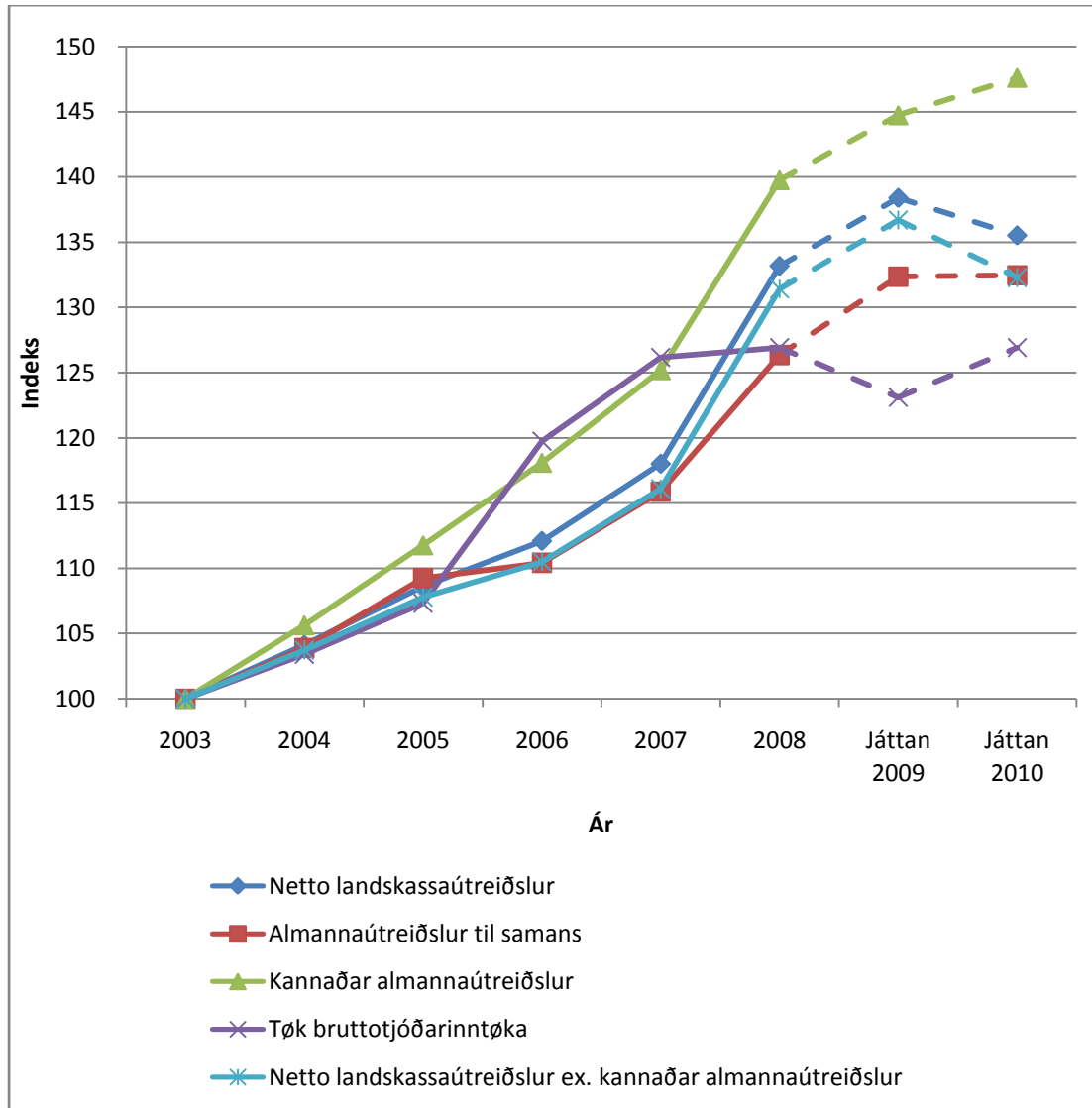
Samlaðu netto landskassaútreiðslurnar í upprunaligu fíggjarlógini fyri 2009 vóru umleið 90 mió.kr. lægri enn tøluni í talvuni omanfyri sýna. Til samanberingar kann nevast, at samlaðu netto landskassaútreiðslurnar sambært fíggjarlógarruppskotinum fyri 2010 eru á sama støði sum upprunaliga uppskotið fyri 2009 og tí er møguliga ikki í fullan mun tikið hædd fyri hækkingunum í 2009.

Sum tað sæst av mynd 2 omanfyri vísir fíggjarlógarruppskotið fyri 2010 eina lækking í vøkstrinum, sum hevur verið í útreiðslunum til almanna- og heilsumál seinastu árinum, meðan útreiðslan til útbúgving og gransking framhaldandi sýnir ein javnan vøkstur. Samlaða lækkingin í netto landskassaútreiðslunum í ætlanartølunum skyldast, at mann í uppskotinum mælir til at skerja játtanina til aðrar greinar.

Tað skal viðmerkjast, at í mun til upprunaligu játtanina fyri 2009 hava bæði almanna- og heilsumál fingið munandi eykajáttanir í 2009. Fíggjarlógini fyri 2010 fyri almannamál er á sama støði sum samlaða játtanin fyri 2009, og byggir henda m.a. á, at nakrar broytingar skulu gerast í lógarverkinum á økinum.

Játtanargreiningin fevnir bert um ein part av samlaðu útreiðslunum á almannaðkinum. Niðanfyri er gongdin í útreiðslunum, sum eru fevndar av kanninginini, samanborin við gongdina í samlaðu útreiðslunum á almannaðkinum eins og við netto landskassaútreiðslurnar. Somuleiðis er gongdin í tøku bruttotjódarinntøkuni víst.

Mynd 3: Gongdin í almannaútreiðslunum sum heild, almannaútreiðslunum, sum eru fevndar av játtanargreininini, netto landskassaútreiðslunum, netto landskassaútreiðslunum undantikið kannaðu almannaútreiðslunum og tøku bruttotjóðarinntøkuni

Kelda: Landsrokskapirnir fyri árin 2003 til 2008, fígjarlógini fyri 2009 til og við eykajáttanarlógina, sum varð samtykt 5. november 2009 og fígjarlógargruppskotið fyri 2010, Hagstova Føroya og Landsbanka Føroya.

Av myndini sæst, at í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 eru:

- útreiðslurnar, sum eru fevndar av játtanargreiningini, hækkaðar við 40%,
- netto landskassaútreiðslurnar hækkaðar við 33%

- netto landskassaútreiðslurnar undantikið kannaðu almannaútreiðslurnar hækkaðar við 32% og
- almannaútreiðslurnar undir einum við 26%.

Í fimm ára tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 eru kannaðu almannaútreiðslurnar undir einum sostatt hækkaðar við 7%-stigum meira enn netto landskassaútreiðslurnar. Hinvegin sæst av myndini, at kannaðu almanna-útreiðslurnar ætlandi koma at hækka væl meiri enn netto landskassaútreiðslurnar í 2009 og 2010.

Av almannaútreiðslum, sum eru hækkaðar lutfalsliga lítið, kunnu serliga nevast fólkapensjónin, sum er hækkað við áleið 9% í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 og sjúkradagpeningaskipanin, sum er hækkað við áleið 17%. Viðmerkjast skal, at útgjaldið frá Arbeidsmarknaðareftirlønargrunninum til pensjónistarnar ikki inngongur í útreiðslutølini í landsroknskapinum og er tískil ikki tikið við í tølunum omanfyri.

Almannaútreiðslurnar, sum eru fevndar av kanningini, hækkaðu árliga í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2007 við millum 4% og 6%, meðan hækkingin í 2008 var upp á 12%.

Størstu hækkingarnar frá 2007 til 2008 stava frá eldrarøktini, fyrirtíðarpensjón og vanligari forsoarg.

Í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2007 hækkaði tøka bruttotjóðarinntøkan við 26%, sum er nakað meiri enn útreiðslurnar, sum framganga av myndini, hækkaðu. Hinvegin hækkaði tøka bruttotjóðarinntøkan einans 1% frá 2007 til 2008. Í búskaparmeting frá 13. oktober 2009 metir Landsbanki Føroya, at bruttotjóðarúrtøkan fer at lækka við umleið 3% í 2009 og hækka við umleið 3% í 2010.

3.1.2 Samandráttur

Samanumtikið kann sigast, at kannaðu almannaútreiðslurnar fyri tíðarskeiðið frá 2003 til 2008 eru hækkaðar lutfalsliga á leið tað sama sum útreiðslurnar til heilsumál, umleið 10% meira enn útreiðslurnar til útbúgving og gransking og 7% meira enn netto landskassaútreiðslurnar.

Nógv tann størsta hækkingini í kannaðu útreiðslunum hendi í 2008, tá ið endaliga fíggjarlógin ikki varð samtykt fyrr enn 30. mai 2008.

Kannaðu almannaútreiðslurnar hækkaðu í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2007 við 1% minni enn tøka bruttotjóðarinntøkan. Hinvegin hækkaðu kannaðu almannaútreiðslurnar frá 2007 til 2008 við áleið 11% meira enn tøka bruttotjóðarinntøkan, og hendan gongdin sær út til at halda fram komandi tvey árin.

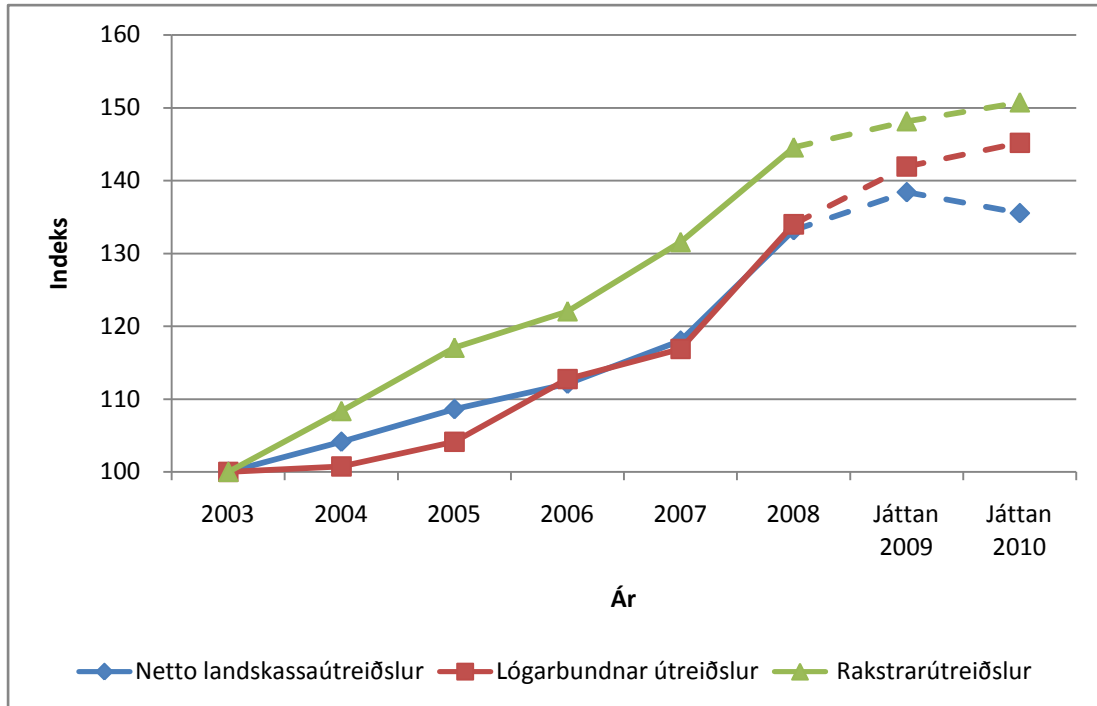
3.1.3 Lógarbundnar útreiðslur ávikavist rakstrarútreiðslur

Ein partur av útreiðslunum, sum eru fevndar av játtanargreiningini, eru lógarbundnar, meðan aðrar eru vanligar rakstrarútreiðslur.

Niðanfyri er víst ein mynd, har gongdin í ávikavist lógarbundnu útreiðslunum og rakstrarútreiðslunum, sum eru fevndar av játtanargreiningini, er samanborin við gongdina í

netto landskassaútreiðslunum fyri árin 2003 til 2008. Játtanartølini fyri 2009 og 2010 eru somuleiðis víst fyri at vísa mettu gongdina í hesum árum.

Mynd 4: Gongdin í netto landskassaútreiðslunum, lógarbundnu útreiðslunum og rakstrarútreiðslunum, sum eru fevnd av hesi játtanargreining

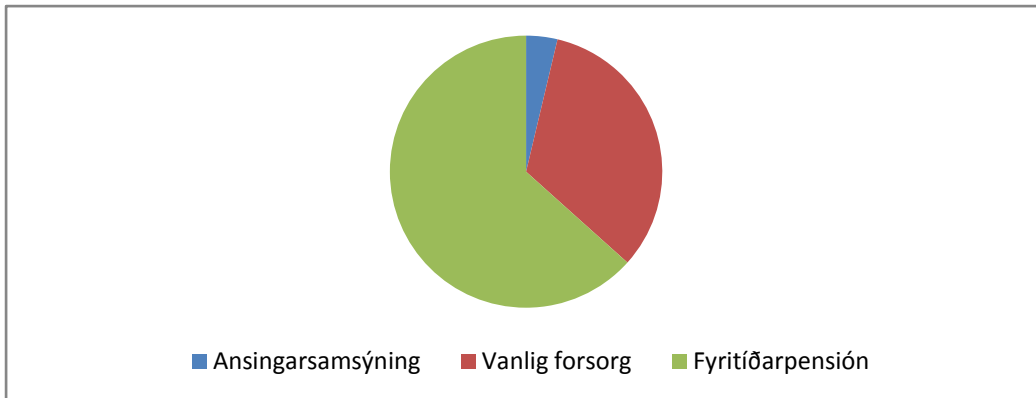
Kelda: Landsroknskapirnir fyri árin 2003 til 2008, fíggjarlógin fyri 2009 til og við eykajáttanarlógina, sum varð samtykt 5. november 2009 og fíggjarlógaruppskotið fyri 2010.

Av myndini sæst, at vøksturin í samlaðu lógarbundnu útreiðslunum, sum eru fevndar av játtanargreiningini, í tíðarskeiðinum er lægri enn vøksturin av vanligu rakstrarútreiðslunum og á leið tann sami sum í netto landskassaútreiðslunum.

3.1.3.1 Lógarbundnar útreiðslur

Av lógarbundnum útreiðslum fevnir kanningin um ansingarsamsýning, vanligu forsiorg og fyrítíðarpensjón. Samlaða útreiðslan á hesum kontum var í 2008 upp á 375 mió.kr., býtt soleiðis millum ymsu konturnar:

Mynd 5: Býtið av lógarbundnu útreiðslunum í 2008

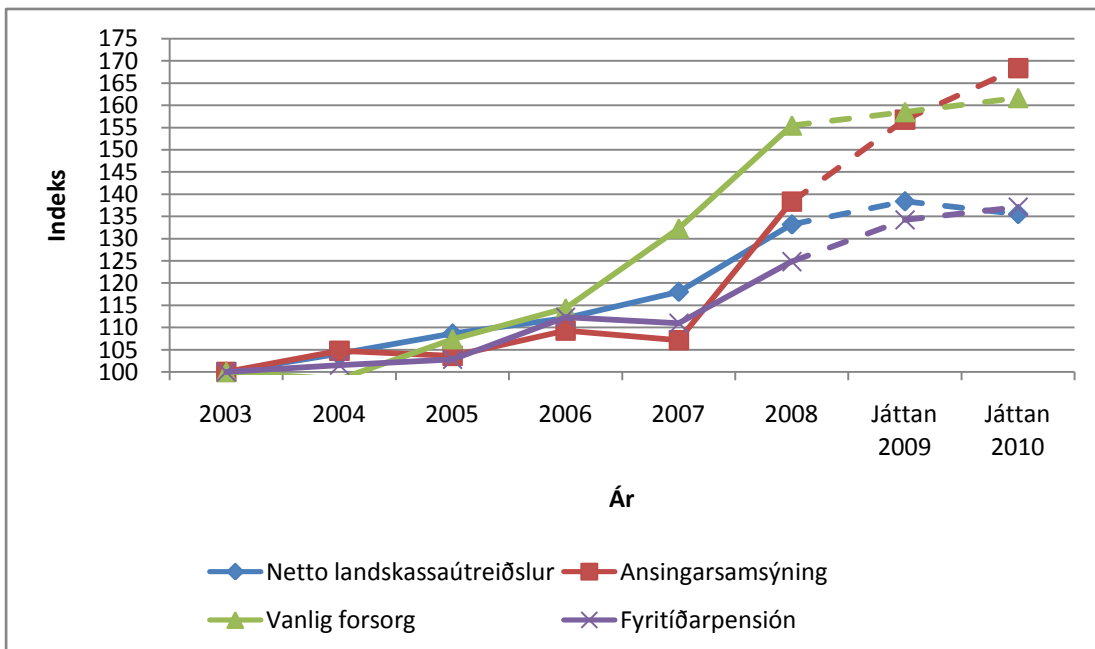

Kelda: Landsroknskapirnir fyri 2008.

Sum tað sæst av mynd 5 omanfyri er fyrítíðarpensjónin nógv tann størsta lógarbundna útreiðslan, sum er fevnd av kanningini.

Niðanfyri er gongdin í hesum undirkontum samanborin við gongdina í netto landskassaútreiðslunum.

Mynd 6: Gongdin í lógarbundnu útreiðslunum ansingarsamsýning, vanlig forsorg og fyrítíðarpensjón sammet við netto landskassaútreiðslurnar

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árin 2003 til 2008, fíggjarlógina fyri 2009 til og við eykajáttanarlógina, sum varð samtykt 5. november 2009 og fíggjarlógarruppskotið fyri 2010.

Av myndini sæst, at útreiðslurnar til ansingarsamsýning og vanliga forsorg eru hækkaðar væl meira enn netto landskassaútreiðslurnar, meðan útreiðslurnar til fyrítíðarpensjón eru hækkaðar lutfalsliga minni.

Orsøkin til at lógarbundnu útreiðslurnar undir einum sýna ein vøkstur á sama støði sum netto landskassaútreiðslurnar er, at fyrítíðarpensjónin svarar til áleið tveir triðingar av hesum útreiðslum, sí mynd 5 omanfyri.

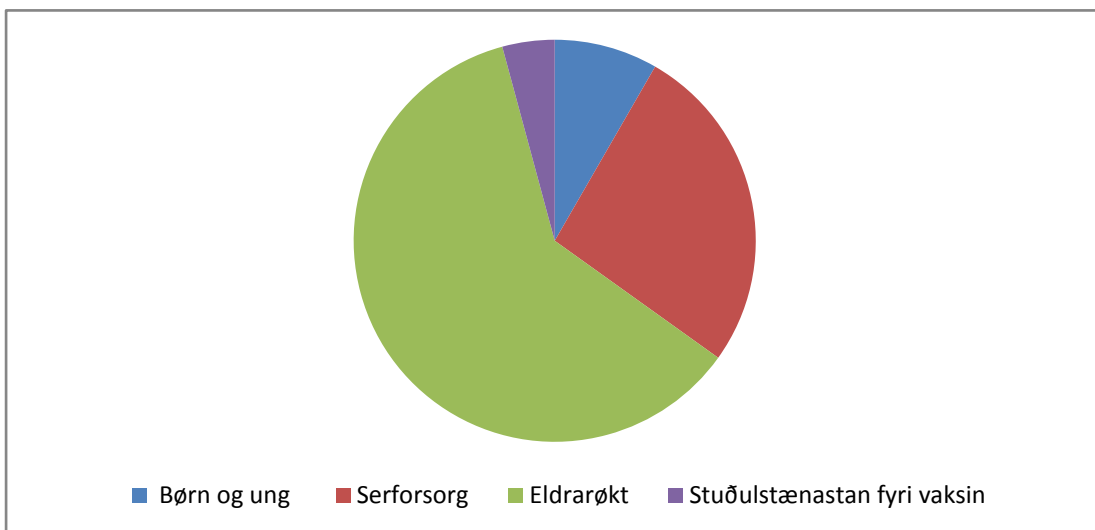
Nærri verður greitt frá gongdini í einstøku lógarbundnu undirkontunum í kapittul 4.

3.1.3.2 Rakstrarútreiðslurnar

Rakstrarútreiðslurnar, sum eru fevndar av játtanargreiningini, eru høvuðskonturnar Børn og ung, Eldrarøkt, Serforsorg og Stuðulstænastan fyri vaksin.

Samlaða útreiðslan til hesar høvuðskontur upp á 518 mió.kr. í 2008 var býtt soleiðis millum ymsu konturnar:

Mynd 7: Býtið av rakstrarútreiðslunum í 2008

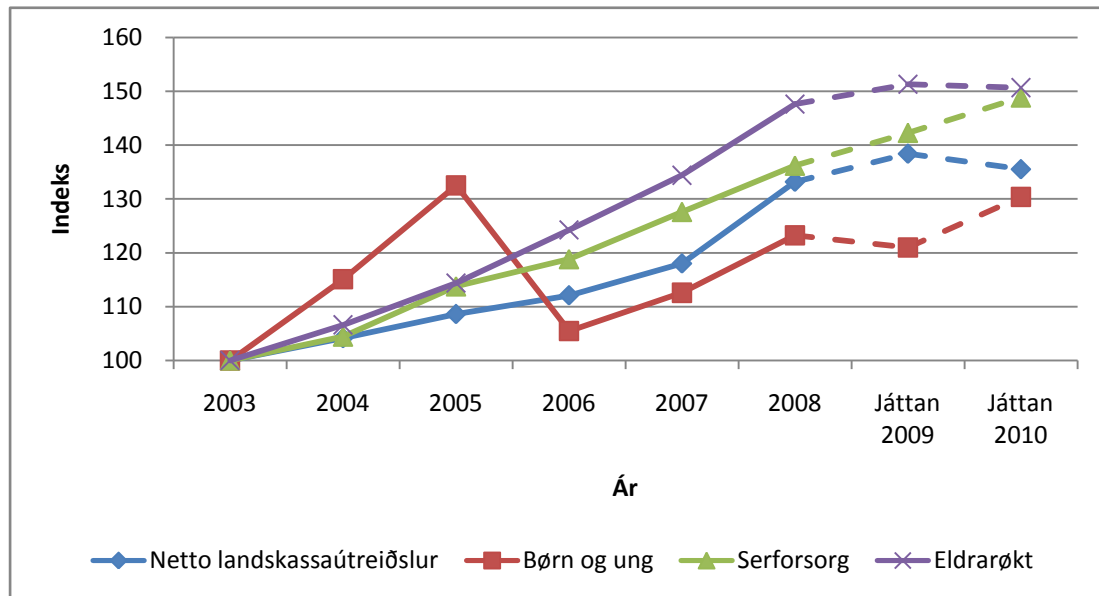

Kelda: Landsroknskapirnir fyri 2008.

Av myndini sæst, at eldrarøktin í 2008 fevnir um 61% av teimum rakstrarútreiðslum, sum eru við í hesi greining.

Niðanfyri er víst ein mynd, har gongdin í rakstrarútreiðslunum er samanborin við gongdina í netto landskassaútreiðslunum fyri árin 2003 til 2008.

Mynd 8: Gongdin í rakstrarútreiðslunum Børn og ung, Eldrarøkt og Serforsorg sammett við netto landskassaútreiðslurnar

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinu 2003 til 2008, fíggjarlógin fyri 2009 til og við eykajáttanarlógina, sum varð samtykt 5. november 2009 og fíggjarlógarruppskotið fyri 2010.

Á myndini omanfyri eru indekstølini fyri Stuðulstænastuna fyri vaksin ikki tikin við. Útreiðslan á hesi konto er økt við 153% frá 2003 til 2008. Sum tað sæst av mynd 8 omanfyri er talan er um eina lutfalsliga lítla játtan, sum er farin frá 8,5 mió.kr. í 2003 til 21,8 mió.kr. í 2008.

Tað skal viðmerkjast, at stóra niðurgongdin í høvuðskontuni Børn og ung frá 2005 til 2006 skyldast, at økið varð umskipað í 2006, soleiðis at kommunurnar yvirtóku ein part av útreiðslunum til børn og ung frá 2006 at rokna. Tølini eru tískil ikki samanberilig fyri tíðarskeiðið sum heild.

Sum tað sæst er tað útreiðslan til eldrarøkt, sum økist lutfalsliga mest í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008. Útreiðsluhækkingin er upp á 48% og stavar í størsta mun frá eini øking í útreiðslunum til røktarheim, har talið av plássum í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 er hækkað úr 257 plássum til 370 pláss svarandi til umleið 44%,

Útreiðslurnar til serforsorg eru øktar eitt vet meira enn netto landskassaútreiðslurnar. Hinvegin sæst av fíggjarlógunum fyri 2009 og 2010 (uppskot), at roknað verður við, at útreiðslurnar til serforsorg fara at økjast væl meira enn netto landskassaútreiðslurnar hesa komandi tíðina.

Í kapittul 4 verður komið nærri inn á gongdina í einstøku rakstrarkontunum.

3.1.3.3 Samandráttur

Samanumtikið kann sigast, at meðan netto landskassaútreiðslurnar í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 øktust við 33%, øktust kannaðu lógarbundnu útreiðslurnar við 34% og kannaðu rakstrarútreiðslurnar við 45%.

Fyritíðarpensjón, sum er størsta kannaða lógarbundna játtanin, hækkaði minst av øllum teimum kannaðu høvuðskontunum, nevnliga við 25%.

Eldrarøktin og serforsorgin, sum eru tær størstu kannaðu rakstrarjáttanirnar, hækkaðu ávikavist 48% og 36% í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008, sum er meiri enn vøksturin í netto landskassaútreiðslunum til samans.

Sostatt kann sigast, at fyri tíðarskeiðið frá 2003 til 2008 er onki sum týðir uppá, at kannaðu lógarbundnu útreiðslurnar eru øktar meiri enn útreiðsluvøksturin í samfelagnum annars soleiðis sum nevnt varð í arbeiðssetninginum. Hinvegin eru kannaðu rakstrarútreiðslurnar hækkaðar lutfalsliga nógv.

3.2 Samanbering av almannaútreiðslum millum lond

Í samanberingini av gongdini í almannaútreiðslum millum Føroyar, Ísland og Danmark eru almannaútreiðslurnar gjørdar upp eftir endamáli sambært COFOG-uppbýtinum⁷. Í COFOG-tølunum eru einans útreiðslur tiknar við, sum eru goldnar av landskassanum og kommununum við tilhoyrandi grunnum, t.d. ALS). Talan er sostatt einki um samlaðu sosialu útreiðslurnar í samfelagnum, tí tann parturin, ið verður fígghjaður av t.d. arbeiðsgevaragjöldum og tryggingum er ikki við.

Bæði Danmark og Ísland (og hini Norðurlondini) bólka teirra útreiðslutøl eftir COFOG-leistinum, og bólkingin av útreiðslunum er tískil eins í ymsu londunum.

Samanberingin hevur fyrst og fremst havt sum endamál at staðfesta gongdina í útreiðslum á almannaþökinum. Hinvegin er bert í minni mun kannað eftir, hví munir eru í útreiðslustøðinum og útreiðslugongdini, tí hetta í sær sjálvum krevur eitt stórt kanningararbeiði.

Sum ein fyritreyt fyri neyvt at kunna samanbera útreiðslur í ymsum londum, er eisini neyðugt at hava ein umrokningarfaktor, sum ger tað møguligt at umrokna útreiðslur til keypiorku. Tílikir umrokningarfaktorar eru útroknaðir í londum, vit vanligar samanbera okkum við, men er ikki útroknaður í Føroyum. Hetta ger m.a., at tað ikki er møguligt at siga, hvussu nógv keypiorka fæst fyri 1.000 kr. í Føroyum í mun til 1.000 kr. í Danmark.

Mælt verður til, at omanfyrinevndi umrokningarfaktorur verður gjørdur fyri Føroyar. Uttan umrokningarfaktorin ber ikki til at gera neyvar samanberingar um ymisk viðurskifti í Føroyum við ønnur lond.

⁷ Classification Of the Functions Of Government

3.2.1 Almannaútreiðslur í mun til bruttotjóðarinntøku

Niðanfyri er gjørd ein samanbering av almannaútreiðslunum í Føroyum sammett við Danmark og Ísland.

Niðanfyri er víst ein uppgerð yvir almannaútreiðslurnar í Føroyum fyri 2007, bólkaðar sambært COFOG.

Talva 7: Útreiðslur til almannamál og útreiðslur fevndar av játtanargreiningini í 2007, bólkaðar sambært COFOG

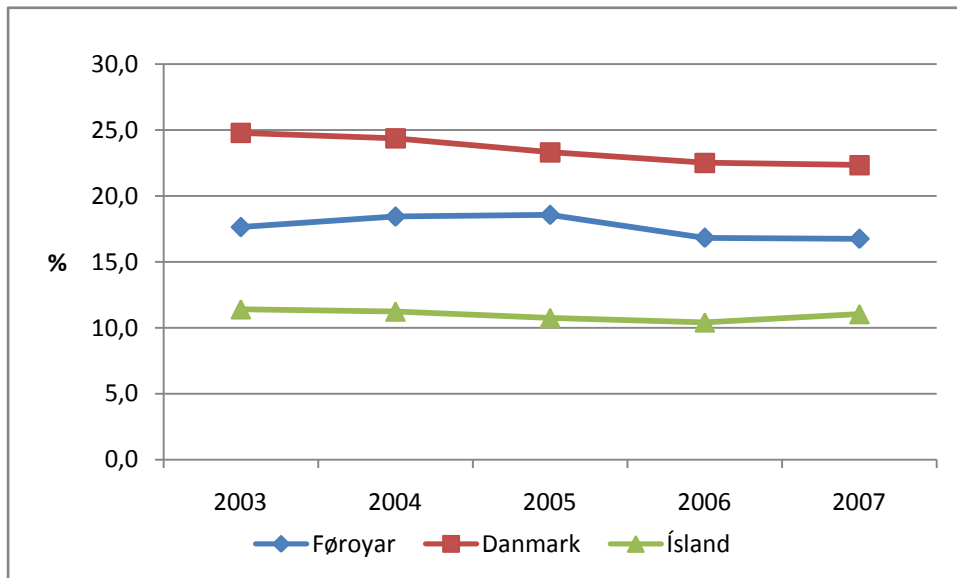
	COFOG útreiðslur til samans	Fevnt av játtanar- greining	Fevnt í %
Sjúka og avlamni	519	417	80,4%
Ellistænastur og -veitingar	923	297	32,1%
Eftirsetuhjálp	2	0	-
Familja og børn	491	63	12,8%
Arbeiðsloysi	71	0	-
Býlisstuðul	126	0	-
Forsorgarhjálp i.a.n.	1	0	-
Gransking og menning í almannamálum	0	0	-
Almannamál annars	163	64	39,3
Til samans	2.297	841	36,6%

Kelda: Hagstova Føroya, landsroknskapurin fyri 2007 og egnar útrokningar.

Samlaðu almannaútreiðslurnar í Føroyum, bólkaðar eftir hesum leisti, vóru 2.297 mió.kr. í 2007.

Niðanfyri er víst ein uppgerð, sum sýnir hvussu nógv ávikavist Føroyar, Danmark og Ísland hava brúkt upp á almannaútreiðslur í árunum 2003 til 2007 sammett við tøkuna bruttotjóðarinntøkuna.

Mynd 9: Gongdin í nýtsluni til almannaútreiðslur gjórdar upp sambært COFOG í mun til tóku bruttoþjóðarinntókuna fyri árin 2003 til 2007

Kelda: Hagstova Føroya, Danmarks Statistik og Statice Iceland. Tølini fyri 2008 í Føroyum eru ikki tøk enn.

Av myndini sæst, at Danmark brúkar lutfalsliga nógv størri part av teirra tóku bruttoþjóðarinntóku til almannaútreiðslur enn bæði Føroyar og Ísland. Í 2007 brúkti Danmark 22,3% av tBTI til almannaútreiðslur, meðan Føroyar og Ísland brúktu ávikavist 16,8% og 11%

Sum áður nevnt er tað bara útreiðslurnar hjá landskassanum, kommununum og almennum grunnum, sum eru tiknar við í hesi útreiðslutøl. Tølini siga sostatt bara nakað um, hvussu stóran part av tBTI tað almenna í londunum brúkar upp á almannaútreiðslur.

Verða útreiðslurnar til sosiala trygd bólkaðar eftir ESSPROS⁸ bólkingar skipanini, fæst eitt øðrvísi lutfall enn tað, sum er víst omanfyri. Í ESSPROS verða allar veitingar, sum móttakarinn ikki rindar fult fyri, tiknar við, óansæð hvussu tær eru fíggaðar. Umframt landskassan, kommunukassar og almennar grunnar kann verða talan um t.d. arbeiðsgevarafíggað gjöld og tryggingargjöld. ESSPROS fevnir sostatt um fleiri veitingar enn COFOG uppgerðin.

⁸ European system of integrated social protection statistics

Talva 8: Lutfallið millum sosialar útreiðslur uppgjörðar eftir ESSPROS í mun til BTÚ í 2007

Í % av BTÚ	Danmark	Føroyar	Ísland
Útreiðslur til sosiala trygd	28,7	24,1	21,5

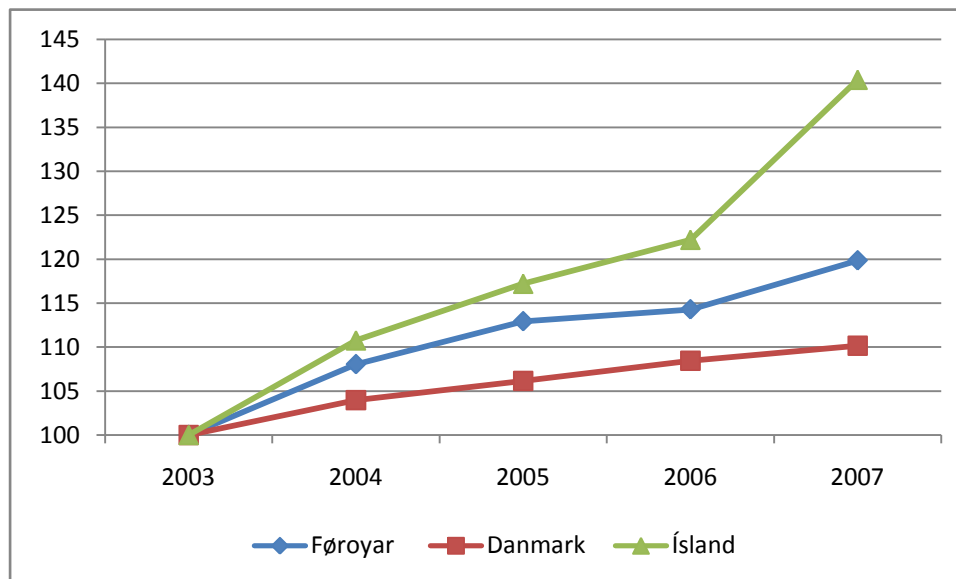
Kelda: Social tryghed i de nordiske lande 2007/08

Hóast ymsu uppgerðarhættirnar er myndin tó tann sama, nevniliga at Danmark brúkar lutfalsliga meiri upp á sosiala trygd enn bæði Føroyar og Ísland.

Við at samanhalda talvu 8 við mynd 9 sæst, at í Íslandi er størri partur av sosialu veitingunum fígjaðar av øðrum enn landskassanum og almennum grunnnum.

3.2.2 Almannaútreiðslur í mun til tal av íbúgvum

Niðanfyrir er gongdin í sosialum útreiðslum pr. íbúgva í Føroyum, Danmark og Íslandi fyrri tíðarskeiðið 2003 til 2007 víst.

Mynd 10: Gongdin í almannaútreiðslunum í leypandi krónum sambært COFOG í mun til fólkatálið fyrri árinu 2003 til 2007

Kelda: Hagstova Føroya, Danmarks Statistik og Statice Iceland. Tølini fyrri 2008 í Føroyum eru ikki tøk enn.

Sum tað sæst hækka sosialu útreiðslurnar í leypandi krónum í Føroyum nakað meiri enn í Danmark, meðan tølini í Íslandi sýna eina nógv hægri øking. Her skal tó havast í huga, at útgangsstøðið í Íslandi er væl lægri enn í Føroyum og Danmark og at ymiskleiki í m.a. inflatióinini í londunum kann vera ein frágreiðing upp á stóra munin.

Av tí at fíggingarmynstrið í Íslandi er heilt øðrvísi enn í Føroyum og Danmark fevnir samanberingini niðanfyrri av útreiðslunum pr. íbúgva einans um Føroyar og Danmark.

Talva 9: Almannaútreiðslurnar sambært COFOG pr. íbúgva fyri árinum 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Føroyar	40.206	42.982	44.775	45.468	47.526	- ⁹
Danmark	62.679	64.996	66.198	67.420	68.236	70.784
Munur	22.473	22.014	21.423	21.952	20.710	-

Kelda: Hagstova Føroya, Danmarks Statistik.

Talvan vísir, at útreiðslurnar pr. íbúgva í Danmark eru væl hægri enn í Føroyum, og at munurin hevur verið rímliga støðugur í tíðarskeiðinum. Uppgjørda útreiðslan fevnir bæði um veitingar og tænastr til tann einstaka.

Sum víst á omanfyri í petti 3.2 er ongin umrokningarfaktorur uppgjørdur í Føroyum. Sostatt er ikki møguligt at gera upp hvussu nógv keypiorka fæst fyri 47.526 kr. í Føroyum í mun til upphæddina upp á 68.236 kr., sum verður goldin pr. íbúgva í Danmark. M.a. skal havast í huga, at tað er ymiskt hvussu móttakarar av veitingum verða skattaðir í Føroyum og Danmark. Hóast umrokningarfaktorurin ikki er gjørdur upp í Føroyum, er tað tó lítið at ivast í, at útreiðslan í Danmark pr. íbúgva gevur eina størri keypiorku enn útreiðslan pr. íbúgva í Føroyum.

Munurin upp á 20.710 kr. í 2007 kann greinast soleiðis upp á høvuðsbólkar:

Talva 10: Almannaútreiðslurnar pr. íbúgva í Føroyum og Danmark sambært COFOG í 2007 býtt á øki

tkr.	Føroyar	Danmark	Munur
Sjúka og avlamni	10.736	16.394	5.658
Ellistænastur og -veitingar	19.097	21.258	2.160
Familja og børn	10.161	15.346	5.185
Arbeiðsloysi	1.477	8.035	6.557
Býlisstuðul	2.606	2.050	-556
Almannamál annars	3.447	3.377	10
Til samans	47.526	68.236	20.710

Kelda: Hagstova Føroya, Danmarks Statistik.

⁹ Føroysku COFOG-tølini fyri 2008 fyriliggja ikki enn

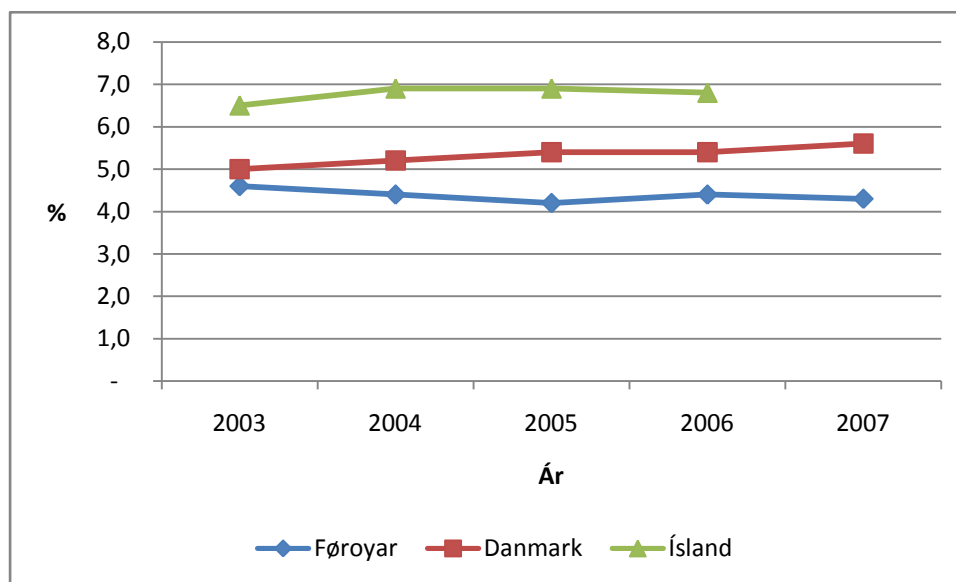
Av talvuni omanfyri sæst, at danski statskassin á øllum økjum uttan viðvíkjandi býlisstuðli hevur ein hægri kostnað pr. íbúgva enn føroyski landskassin. Sum nevnt omanfyri innihalda COFOG-tølini ikki útreiðslur, sum eru fíggaðar av øðrum enn landskassanum.

Býlisstuðulin í Føroyum fevnir um rentustuðul. Tølini fyri býlisstuðul eru ikki samanberilig við Danmark. Í Danmark verður ikki givin rentustuðul, men rentuútreiðslur í sambandi við bústaðarlán kunnu dragast frá í skattskyldugu inntøkuni. Hesin frádráttur verður ikki tikin við í COFOG-tølunum í Danmark.

3.2.3 Tal av fyrítíðarpensjónistum

Niðanfyri eru víst tøl, sum sýna, hvussu nógvir persónar í aldrinum millum 18 og 64 ár fáa fyrítíðarpensjón í mun til samlað tal av fólki í sama aldri.

Mynd 11: Persónar millum 18-64 ár, sum fáa fyrítíðarpensjón í % av øllum í sama aldri

Kelda: Social tryghed i de nordiske lande 2006/07

Av talvuni sæst, at talið av fyrítíðarpensjónistum í % av fólki í sama aldri hevur verið støðugt í øllum londunum í tíðarskeiðinum fyri 2003 til 2007. Í Føroyum hevur lutfallið ligið millum 4,2% og 4,6%, í Danmark millum 5,0% og 5,6% og í Íslandi millum 6,5% og 6,9%.

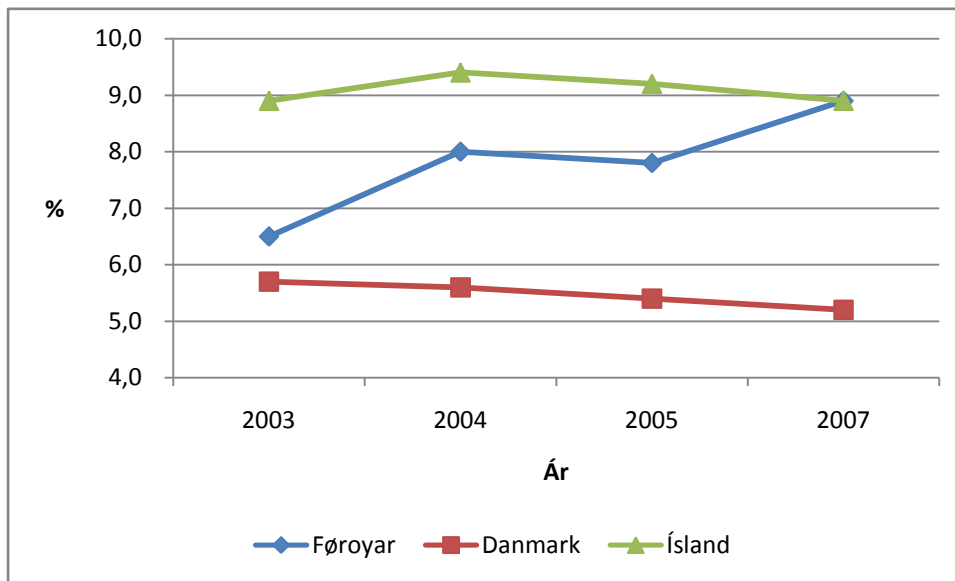
Sostatt kann staðfestast, at talið av fyrítíðarpensjónistum í Føroyum er lægri enn í Danmark og í Íslandi. Nevnast kann, at í Noregi og Svøríki var lutfallið í 2007 upp á 10,2%, meðan tað í Finnlandi var 7,8%.

Ein greining av muninum krevur eina nærri kanning. Ein orsök til munirnar kann vera, at reglurnar viðvíkjandi fyrítíðarpensjónistum eru ymiskar frá einum landi til annað.

3.2.4 Fólk á heimum

Niðanfyrri eru víst tøl, sum sýna talið av fólkkum, sum búgva á "institution eller i servicebolig" í lutfalli av samlaða talinum av fólki í sama aldri.

Mynd 12: Persónar upp á 65 ár og eldri, sum búgva á "institution eller i servicebolig" í % av øllum í sama aldri:

Kelda: Social tryghed i de nordiske lande 2006/07, 2005, 2004 og 2003.

Sum tað sæst eru tøluni fyri Føroyar hækkað meiri í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2007 enn í Danmark og Íslandi, og hongur hetta saman við, at vit í Føroyum í hesum tíðarskeiðinum hava fingið fleiri nýggj røktarheimspláss umframt nøkur nýggj pláss á eldrasambýlum.

Sambært frágreiðingini um "Social Tryghed i de nordiske lande" fyri 2006/07 er talið av fólkkum í Danmark á "institution eller i servicebolig" í lutfalli av fólkkum í sama aldri lægri enn í hinum norðurlendsku londunum.

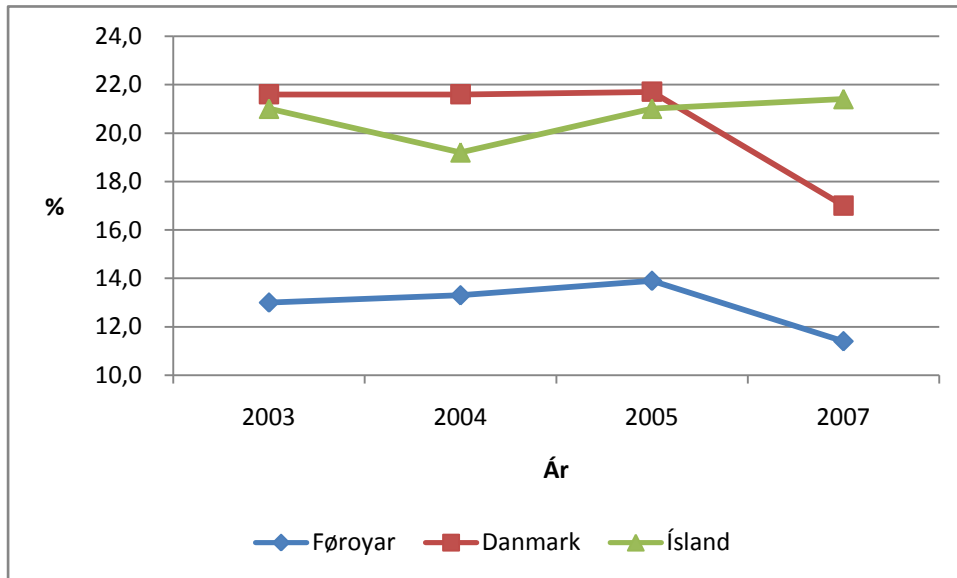
Verður hugt at frágreiðingunum fyri eldri ár frá Nososco sæst, at lutfallið í Danmark seinastu árinum hevur ligið á góðum 8%, meðan talið í frágreiðingini fyri 2006/07 er lækkað til 5,2%. Ein av orsøkunum til lækkingina er at "beskyttede boliger" ikki longur verða tiknar við í hagatøluni. Í tølunum í talvuni omanfyri eru hagatøluni fyri eldru árinum réttað samsvarandi nýggju uppgerðini.

Við samanberingini millum lond skal havast í huga, at í Føroyum eru einastu tilboðini til eldri fólk røktarheim og eldrasambýli, meðan t.d. Danmark hevur onnur bútilboð til hendan aldursbólkin.

3.2.5 Fólk, sum fáa heimahjálp

Av myndini niðanfyri sæst hvussu nógv fólk fáa heimahjálp í % av fólkkum í sama aldri.

Mynd 13: Persónar upp á 65 ár og eldri, sum fáa heimahjálp í % av øllum í sama aldri

Kelda: Social tryghed i de nordiske lande 2006/07, 2005, 2004 og 2003.

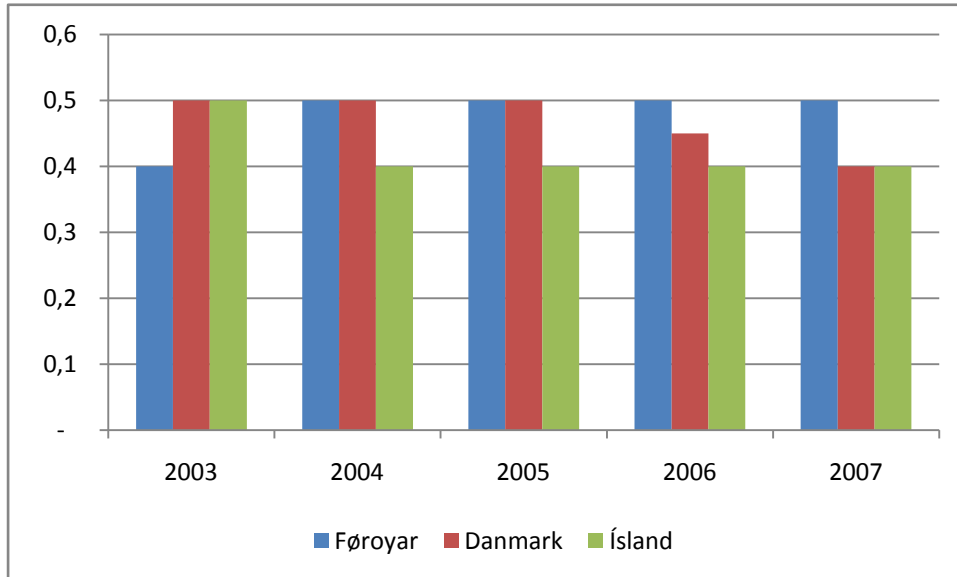
Sum tað sæst er talið av fólki, sum fáa heimahjálp í Føroyum í % av fólkkum í sama aldri væl lægri enn í bæði Danmark og Íslandi.

Tað skal tó viðmerkjast, at meðan uppgerðirnar fyri Føroyar og Danmark eru statusuppgerðir, so inniheldur íslenska uppgerðin eitt yvirlit yvir, hvussu nógv finga heimahjálp ígjøgnum árið.

3.2.6 Tal av fólkkum undir 65 ár, sum búgva á heimum

Niðanfyri er víst ein mynd, sum vísir hvussu nógv fólk undir 65 ár búgva á "institution eller servicebolig" í ávikavist Føroyum, Danmark og Íslandi.

Mynd 14: Persónar undir 65 ár, sum búgva á "institution eller i servicebolig" í % av øllum í sama aldri

Kelda: Social tryghed i de nordiske lande 2006/07, 2005, 2004 og 2003.

Av myndini sæst, at í øllum trimum londum hevur talið av fólki á "institution og servicebolig" ligið millum 0,4% og 0,5% av fólki í sama aldri í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2007.

3.2.7 Samanbering av samlaðum útreiðslum og inntøkum hjá landi og kommunum í Føroyum og Danmark

Í talvuni niðanfyri framganga samlaðu útreiðslurnar og útreiðslurnar pr. íbúgva í Føroyum og Danmark fyri 2007, bólkaðar eftir COFOG. Harafturat framganga samlaðu skatta- og avgjaldsinntøkurnar.

Sum nevnt omanfyri fevna COFOG-útreiðslurnar um samlaðu útreiðslurnar hjá land og kommunum umframt um útreiðslur hjá almennum grunnum.

Talva 11: Samlaðar útreiðslur og útreiðslur pr. íbúgva í 2007, bólkaðar eftir COFOG, í Føroyum og Danmark umframt samlaðu skatta- og avgjaldsinntøkurnar

	Samlaðar útreiðslur (mió.kr.)		Útreiðslur pr. íbúgva (kr.)	
	Føroyar	Danmark	Føroyar	Danmark
Aðalfyrisiting	597	116.350	12.353	21.362
Verja		28.036	-	5.147
Rættarmál	144	17.172	2.980	3.153
Vinumál	988	48.652	20.444	8.932
Umhvørvisvernd	112	8.881	2.318	1.631
Íbúð og umhvørvi	125	9.380	2.587	1.722
Heilsumál	904	125.098	18.706	22.968
Mentamál	183	26.442	3.787	4.855
Undirvísingarmál	1.113	111.959	23.031	20.555
Almannamál	2.297	371.659	47.530	68.236
Ikki flokkað, rentuútreiðslur	133		2.752	-
Útreiðslur til samans	6.596	863.629	136.487	158.561
Skatta- og avgjaldsinntøkur	5.784	831.121	119.685	152.593

Kelda: Hagstova Føroya og Danmarks Statistik

Í tølunum omanfyri er heildarveitingin frá Danmark ikki tikin við. Heildarveitingin var í 2007 upp á 632 mió.kr.

Samlaðu COFOG-útreiðslurnar í 2007 vóru umleið 16% størri í Danmark enn í Føroyum pr. íbúgva, meðan skatta- og avgjaldsinntøkurnar vóru umleið 27% størri pr. íbúgva. Nevnast kann, at í 2007 var bruttotjóðarúrtøkan í Danmark 21% størri enn bruttotjóðarúrtøkan í Føroyum pr. íbúgva.

Tað er serliga á almannaðøkinum og í aðalfyrisitingini í breiðum høpi, at nýtslan í Danmark er væl størri enn í Føroyum pr. íbúgva. Á báðum økjum er tó galdandi, at munurin pr. íbúgva er minkaður nakað í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2007.

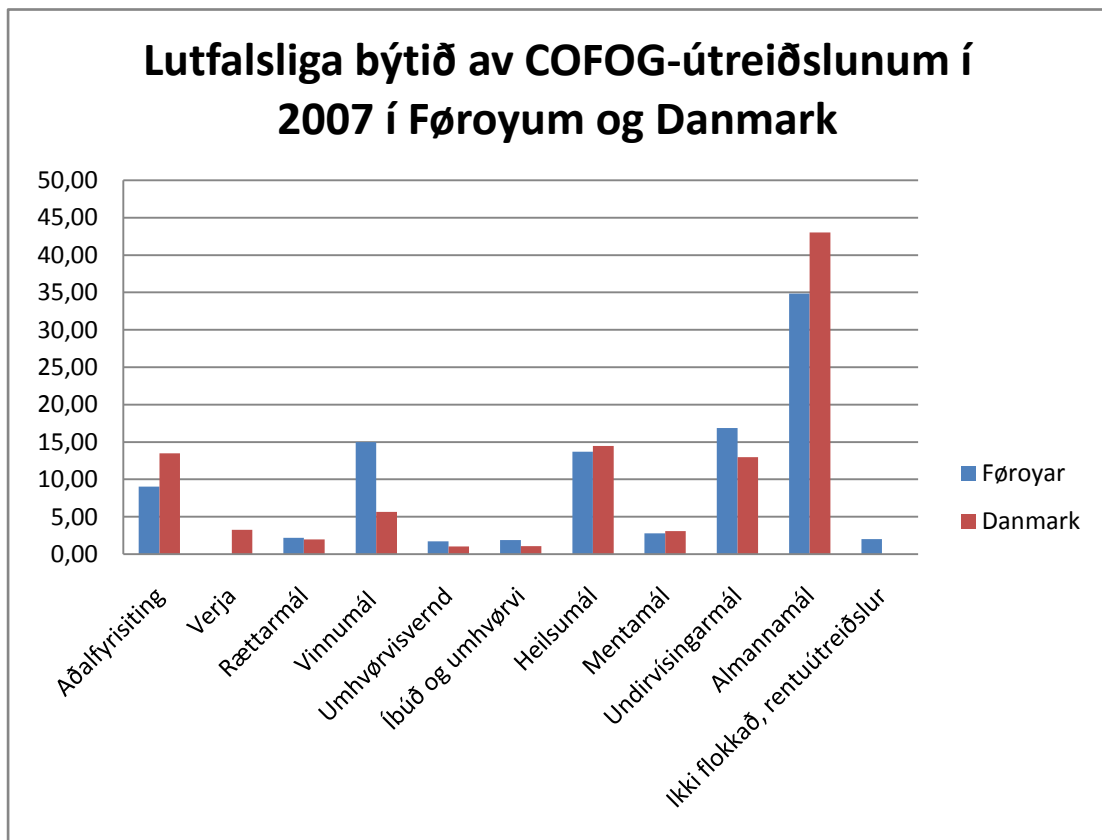
Hinvegin brúka vit í Føroyum munandi meira til vinnumál pr. íbúgva enn gjørt verður í Danmark, og hevur munurin á hesum øki verður støðugur seinastu árin. Á hesum øki er tað serliga útreiðslan til námsvirki, ídnað og bygging, sum er munandi hægri pr. íbúgva í Føroyum enn í Danmark.

Av øðrum stórum málsøkjum kann nevast, at Danmark nýtir meira enn Føroyar pr. íbúgva á heilsuøkinum, meðan Føroyar í 2008 brúkar meira enn Danmark á undirvísingarøkinum pr. íbúgva. Her skal viðmerkjast, at til 2006 at rokna brúkti Danmark meiri pr. íbúgva á undirvísingarøkinum enn Føroyar.

Í skjali 4 og 5 er gjørd ein útgreinað samanbering av COFOG-tølunum í Føroyum og Danmark.

Í mynd 15 niðanfyri er lutfalsliga býtið av útreiðslunum hjá landi, kommunum og almennum grunnum í 2007 í Føroyum og Danmark víst.

Mynd 15: Lutfalsliga býtið av útreiðslunum hjá landi og kommunum í 2007 í Føroyum og Danmark

Kelda: Hagstova Føroya og Danmarks Statistik

Sum sæst nýta land og kommunur í Føroyum og Danmark ávikavist 35% og 43% av samlaðu útreiðslunum til almannahmál og er hetta sostatt nóg stór einstaka økið í báðum londum.

Næststørsta økið í Føroyum er undirvísingarmál, har Føroyar í 2007 nýttu 17% av útreiðslunum, meðan Danmark nýtti 13%.

Størsti munurin millum londini viðvíkir vinnumálum, har Føroyar nýttu 15% av útreiðslunum, meðan Danmark nýtti knapt 6%.

3.2.8 Samandráttur

Samanumtikið kann sigast, at almannaútreiðslurnar eru størsti einstaki útreiðslubólkur í mun til samlaðu útreiðslurnar hjá landi og kommunum, bæði í Føroyum og Danmark.

Harafturat kann sigast, at føroyski landskassin brúkar minni enn danski statskassin upp á almannaútreiðslur, bæði í mun til tøka bruttotjódarinntøku og pr. íbúgva.

Minni-nýtslan á almannaøkinum fevnir um stórt sæð allar útreiðslubólkar. Av samlaðu útreiðslunum til almannamál, bólkaðar eftir COFOG-leistinum, upp á 2.297 mió.kr. í 2007 fevnir játtanargreiningin um 841 mió.kr. Hóast játtanargreiningin sostatt einans fevnir um áleið 37% av samlaðu útreiðslunum, so stuðla fyriliggjandi hagtøl upp undir niðurstøðuna um, at vit í Føroyum brúka minni til almannaútreiðslur enn í Danmark.

Fyriliggjandi hagtøl vísa, at talið av fyrítíðarpensjónistum í Føroyum er lægri enn bæði í Danmark og í Íslandi eins og munandi færri fáa heimahjálpi í Føroyum enn í nevndu londum. Hinvegin er talið av fólki á røktarheimum og eldrasambýlum hægri í Føroyum enn í Danmark og í Íslandi, men her skal havast í huga, at í øllum førum í Danmark eru langt fleiri bútilboð til eldri fólk enn í Føroyum.

Tølini fyri Ísland eru torfør at samanbera við tølini fyri Føroyar og Danmark, tí fíggingarmynstrið av almannaútreiðslunum í Íslandi er heilt øðrvísi, tí har verður stórir partur av útreiðslunum fíggaður av øðrum enn landskassanum. Hinvegin eru greiðar ábendingar um, at í Íslandi verður í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 brúkt lutfalsliga minni til sosiala trygd enn í Føroyum og í Danmark.

4 Nýtsla av játtanum

Endamálið við greiningini í hesum parti er at lýsa, hvussu játtanin á útvaldum høvuðskontum fyri árin 2003 til 2008 hevur verið nýtt (hagtøl), og hvør orsøkin til útreiðsluvøksturin hesi árin hevur verið.

Niðanfyrir er víst eitt yvirlit yvir hvør varðar av ymsu høvuðskontunum, sum eru fevndar av játtanargreiningini.

Mynd 16: Yvirlit yvir hvør varðar av ymsu kannaðu høvuðskontunum við tilskilan av rakstrarupphædd fyri 2008

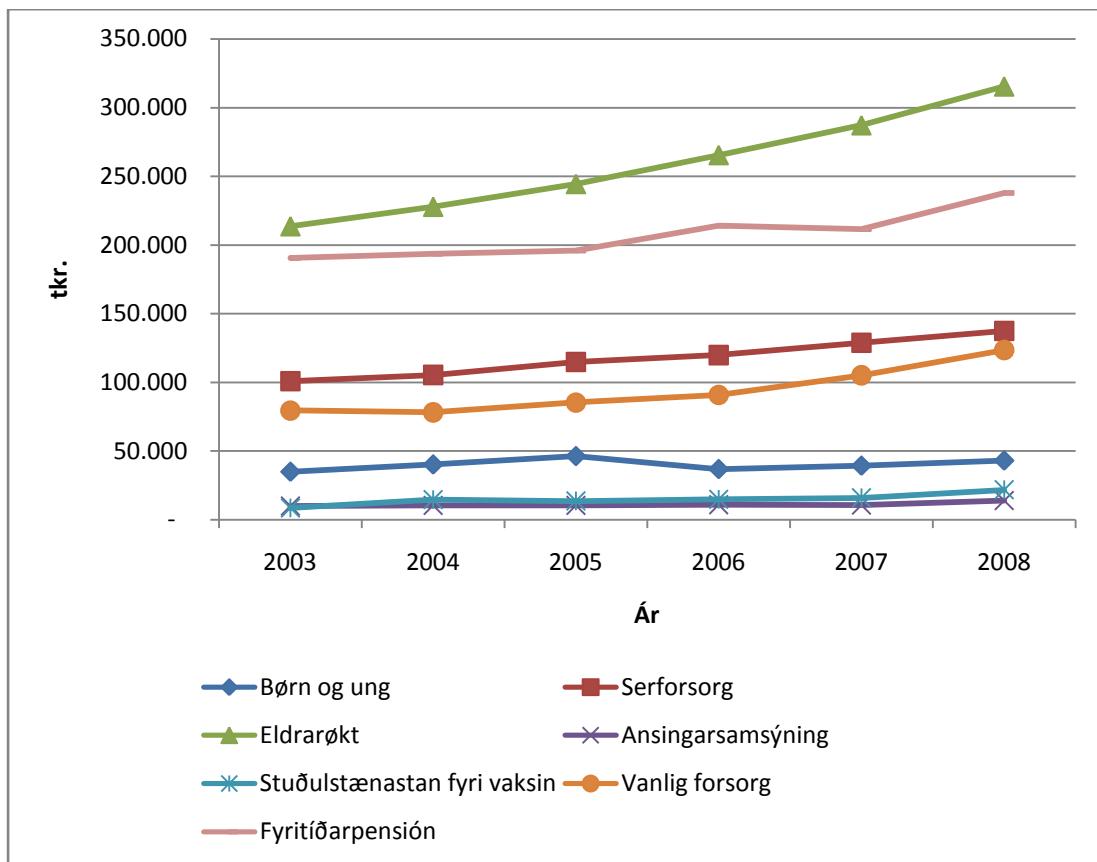
Almannamálaráðið			
Almannastovan		Nærverkið	
Rakstrarjáttan Almannastovan	40.237	Rakstrarjáttan Meginskrivstovan	6.849
Børn og ung (petti 4.1)		Serforsorg (petti 4.2)	
Føroya Barnaheim	8.663	Trivnaðartænastan	92.218
Rókin	3.209	Stovnsupphald o.a. í Danmark	20.036
Slóðin	4.605	Endurgj. av pens. til føroyingar í Danmark	1.200
Reiðrið	2.431	Ferðaútreiðslur v.m.	49
Familjuhúsið	2.405	Deildin fyri sinnisveik	20.207
Stuðlar til børn	21.794	Heim fyri heilaskadd	3.787
Til samans	43.107	Til samans	137.497
Ansingarsamsýning (petti 4.4)		Eldrarøkt (petti 4.3)	
Ansingarsamsýning	13.943	Røktarheim	186.818
Vanlig forsorg (petti 4.6)		Eldrarøkt í Sandoyinni	12.128
Meirútreiðslur brekað barn § 17	28.333	Heimatænastan	114.884
Endurbúgving § 18	40.462	Økisterapi	1.475
Hjálparamboð v.m. § 18	51.453	Til samans	315.305
Hjálp til viðgerð o.a. á serligum stovnum § 16	3.306	Stuðulstænastan (petti 4.5)	
Til samans	123.554	Stuðulstænasta fyri vaksin	21.753
Fyritiðarpensjón (petti 4.7)			
Hægsta fyritiðarpensjón	97.913		
Miðal fyritiðarpensjón	95.322		
Lægsta fyritiðarpensjón	41.091		
Avlamisveiting	2.620		
Læknaváttanir	874		
Til samans	237.820		

Kelda: Landsrokskapirnir fyri 2008 og Almannamálaráðið

Tað skal viðmerkjast, at hovuðskontan Børn og ung frá 1. september 2009 at rokna er lögð undir Nærverkið at umsita. Sostatt umsitur Almennastovan í dag tær lógarbundnu almennauðreiðslurnar, meðan Nærverkið umsitur rakstrarjáttanirnar.

Gongdin fyri árinum 2003 til 2008 í nevndu hovuðskontunum framganga av myndini niðanfyrir¹⁰:

Mynd 17: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í teimum hovuðskontum, sum eru fevndar av játtanargreiningini

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Rakstrarútreiðslurnar, sum eru fevndar av játtanargreiningini, eru øktar úr 673 mió.kr. í 2003 til 940 mió.kr. í 2008 svarandi til ein øking upp á 40% í tíðarskeiðinum.

Sæð í mun til netto landskassaútreiðslurnar er talan um eina øking frá 21,1% í 2003 til 22,1% í 2008.

¹⁰ Á hovuðskontuni "Vanlig forsorg" eru bert undirkonto 04, 05, 06 og 08 tiknar við í rakstarkostnaðin

Niðanfyri er hvør høvuðskonta greinað fyri seg á tann hátt, at fyri árinum 2003 til 2008 verður fyrst gjørd ein lýsing av gongdini í útreiðslunum á øllum undirkontum, sum eru knýttar at høvuðskontuni, umframt at gongdin í tilhoyrandi "framleiðslutølum" er víst í teimum førum, har framleiðslutøl fyriliggja.

Í tann mun tað letur seg gera verður síðani greitt frá, hvussu stórir partur av útreiðsluvøkstrinum skyldast almennu lønar- og prís-gongdini í samfelagnum, og hvussu nógv skyldast broyting í virkseminum.

Útroknaða lønarhækkingin tekur støði í sáttmálasettu lønarhækkingunum. Tað skal viðmerkjast, at talan er um miðal lønarhækkingina fyri almennu lønirnar, sum ikki neyðturviliga svarar til veruligu hækkingarnar á einstøku stovnunum, ið verða gjøgnumgingin, m.a. grundað á ymisleika í samansetingini av starvsfólkum.

Útroknaði prís-vøksturur tekur støði í almenna prístalinum.

4.1 Børn og ung

Undir høvuðskontuni Børn og ung eru dag- og samdøgursstovnarnir á barna- og ungdomsøkinum savnaðir umframt tann parturin av rakstrinum av stuðulsskipanini til børn, sum landskassin fíggjar. Kommunurnar hava síðani 2006 borið kostnaðin av stuðlunum, sum arbeiða á dagstovnum og innan dagrøktina.

Dag- og samdøgursstovnarnir, sum hava verið virknir í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 eru:

- Føroya Barnaheim, ein samdøgursstovnur fyri børn og ung umframt ein familjudeild
- Rókin, ein samdøgursstovnur fyri børn í aldrinum 7 til 13 ár
- Slóðin, ein samdøgursstovnur fyri børn í aldrinum 13 til 18 ár
- Reiðrið, ein dagstovnur fyri fjølbrekað børn umframt umlætting
- Familjuhúsið, ein dagviðgerðarstovnur við móguleika fyri vikuskiftisumlætting og ein ráðgevingar- og viðgerðarstovnur

Niðanfyri er raksturur fyri ymsu dag- og samdøgursstovnarnar umframt stuðulsskipanina fyri børn vístur.

Talva 12: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í hövuðskontuni Børn og ung

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Føroya Barnaheim	7.447	8.349	8.191	7.222	7.943	8.663
Rókin	3.705	3.495	3.527	2.943	3.159	3.209
Slóðin	1.760	2.554	3.503	3.241	4.015	4.605
Reiðrið	329	0	1.386	2.050	2.342	2.431
Familjuhúsið	0	0	610	2.258	1.986	2.405
Stuðlar til børn	21.739	25.861	29.137	19.181	19.935	21.794
Til samans	34.980	40.259	46.354	36.895	39.380	43.107
Til samans uttan stuðlar til børn	13.241	14.398	17.217	17.714	19.445	21.313

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árin 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Raksturinn á hövuðskontuni Børn og ung er til samans hækkaður úr 35 mió.kr. í 2003 til 43 mió.kr. í 2008. Sum nevnt omanfyri skal tó havast í huga, at í 2006 varð ein partur av kostnaðinum av at reka stuðulsskipanina fyri børn lagdur út á kommunurnar, og tískil er veruliga økingin í tíðarskeiðinum væl lægri.

Upplýst er, at hagtalsgrundarlagið á hövuðskontuni Børn og ung er avmarkað, og tískil er torført at gera eina lýsing av gongdini í virkseminum á økinum.

Fyri at kunna samanbera gongdina í tølunum á hövuðskontuni Børn og ung fyri tíðarskeiðið er gjørd ein samanteljning av útreiðslunum, har útreiðslan til Stuðlar til børn er hildin uttanfyri, sí niðast í talvu 12 omanfyri. Verður hugt at hesum tølum sæst, at kostnaðarøkingin í tíðarskeiðinum frá dag- og bútilboðum hevur verið upp á 8,1 mió.kr. Av hesum stava:

- áleið 2 mió.kr. frá lønar- og prísvøkstri og
- áleið 5 mió.kr. frá øktum virkseminum frá 2 nýggjum stovnum

Við tað at ongi skipað hagtøl eru yvir tal av børnum á ymsu stovnunum ber ikki til at siga nakað um gongdina í eindarprísinum.

Viðvíkjandi Stuðlum til børn er at siga, at útreiðslan hækkaði munandi frá 2003 til 2005, meðan árligi vøksturinn, síðani ein partur av stuðulsskipanini varð lagdur til kommunurnar at umsita, hevur verið væl lægri.

Økið Børn og ung er í lottuni undir umskipan og varð pr. 1. september 2009 flutt frá Almennastovuni til Nærverkið at umsita og samskipa. Játtanin til samdøgursstovnarar Rókin og Slóðin er samlað undir eini nýggjari játtan Stovnstilboð til børn og ung, umframt at ein partur av virkseminum hjá Føroya Barnaheimi er umskipað.

4.1.1 Dag- og samdøgursstovnar

Sum nevnt finnast ongi skipað haggtöl yvir tal av børnum á ymsu stovnunum, men sambært einum skjali, sum Almanamálaráðið hefur lagt fyri fíggjarnevndina upp á fyrispurning um talið av børnum á ymsu stovnunum, sæst, at í 2008 hefur talið av børnum á fleiri av bústovnunum verið væl undir talinum av búplássum.

Ein samskipan av ymsu tilboðunum á dag- og samdøgursstovnunum tykist tískil væl grundað fíggjarliga. Í hvønn mun ein samskipan er fakliga ráðilig ella væl grundað hefur ikki verið ein partur av greiningini.

4.1.2 Stuðlar til børn

Stuðulsfólkaskipanin fyri børn hefur til uppgávu at veita stuðulsfólk til børn undir 18 ár, sum tørva stuðulsfólk vegna virkistarn, umlættingartørv hjá foreldrum, v.m. orsakað av líkamligum ella sálarligum breki ella víðfevndari sjúku.

Skipanin virkar í eindum, sum halda til í hølum, ið skipanin hefur kring alt landið, umframt í heiminum hjá tí einstaka barninum við serligum tørvum.

Sum nevnt omanfyri varð stuðulsfólkaskipanini í 2006 broytt, soleiðis at tann parturin av stuðulsfólkaskipanini, ið fevnir um børn, sum ganga í skúla og í kommunalum ansingarstovnum, varð lagdur út til kommunurnar at reka. Veruligi vøxsturin á hesum øki er tí hægri enn tøluni í talvu 12 omanfyri sýna.

Fyri økið Stuðlar til børn er eins og fyri dag- og samdøgursstovnar galdandi, at ongar skipaðar skrásetingar finnast, ið neyvt lýsa virksemið á økinum. Millum annað finnast ongar skipaðar skrásetingar yvir tal av børnum, sum móttaka stuðul ella hvussu nógvur tímar hvørt einstakt barn fær stuðul, t.d. pr. viku. Tað skal tó viðmerkjast, at tað finnast manuelt upptaldar skrásetingar á Almanastovuni um økið.

4.1.3 Samandráttur

Økið Børn og ung kann bítast upp í tvinnanda øki: dag- og samdøgursstovnar og stuðlar til børn.

Raksturin av dag- og samdøgursstovnunum er øktur við áleið 8 mió.kr., harav áleið 2 mió.kr. skyldast lønar- og prísvøkstri og 5 mió.kr. skyldast upprættan av 2 nýggjum stovnum. Vegna vantandi skráseting av haggtølum er ikki møguligt at siga nakað um gongdina í talinum av brúkarum og eindarprísum.

Rakstrarútreiðslurnar hjá landskassanum til Stuðlar til børn eru nærum óbroyttar frá 2003 til 2008, men her skal havast í huga, at ein partur av stuðulsskipanini varð lagdur út til kommunurnar í 2006, og tí eru samlaðu rakstrarútreiðslurnar á økinum hækkaðar.

Við stóði í eini tørvslýsing verður mælt til, at stig verða tikin til at fáa eina skipaða skráseting av haggtølum á dag- og samdøgursstovnunum umframt av virkseminum víkjandi stuðlum.

4.2 Serforsorg

Serforsorgin fevnr um dagstovnar, sambýli, bústovnar, umlættingarstovnar, verk- og virknishús.

Gongdin í rakstrarútreiðslunum í tíðarskeiðinum hefur verið hendan:

Talva 13: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstrarútreiðslunum til serforsorg

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Trivnaðartænanastan	71.556	73.598	77.891	79.571	84.678	92.218
Stovnsuppihald o.a. í Danmark	20.096	17.315	18.831	19.812	20.102	20.036
Endurgj. av pens. til føroyingar í Danmark	1.237	982	1.012	610	1.094	1.200
Ferðaútreiðslur til klientar og avvarðandi	44	79	48	81	48	29
Viðbót til uttanhýsis viðskiftafólk	198	148	102	64	48	20
Deildin fyrri sinnisveik	7.834	10.546	13.450	15.941	19.206	20.207
Heim fyrri heilaskadd		2.776	3.528	3.885	3.648	3.787
Til samans	100.965	105.444	114.862	119.964	128.824	137.497

Kelda: Landsroknskapirnir fyrri árinu 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Samlaða útreiðsluþekingin fyrri økið sum heild er slakar 37 mió.kr. fyrri tíðarskeiðið, harav áleið 20 mió.kr. stava frá lønar- og prísvøkstri.

Verandi skráseting av virkseminum undir Serforsorgini, tað verði seg tal av brúkarum á verkstøðum, dagtilhaldum v.m. ella tal av búfólki á sambýlum/bústovnum, er ikki fullfíggað. Tað er serliga fyrri árinu 2003 og 2004, at upplýsingar mangla, og tískil er trupult at greina neyvt, hvussu nógv av restini av vøkstrinum í rakstrarútreiðslunum stavar frá øktum virkseminum.

Við verandi skrásetingum fæst tó ein ábending um, at áleið 12 mió.kr. stava frá øktum virkseminum á hesum økjum:

- 4 nýggj pláss á heiminum fyrri heilaskadd,
- 15-16 nýggj pláss á deildini fyrri sinnisveik og
- ein ávís øking av virkseminum undir Trivnaðartænanastuni

Restupphæddin, áleið 5 mió.kr., kann skyldast, at eindarprísurin í føstum prísum er broyttur og/ella at virkseminum er økt meiri enn mett omanfyrri.

Sum nærri er greitt frá niðanfyrri eru umleið 120 búpláss á bústovnum og sambýlum undir Trivnaðartænanastuni. Tørvurin á plássum er væl hægri enn hetta, tí sambært dagfördum yvirliti pr. 20. juli 2009 standa umleið 30 fólk á bíðilista til bústovn.

Niðanfyrri er greitt nærri frá einstöku økjunum.

4.2.1 Trivnaðartænanastan

Trivnaðartænanastan rekur og hefur eftirlit við stovnum, sum hava tilboð til persónar við serligum tørv. Talan er bæði um landsstovnar og um sjálvsognarstovnar. Tilboðini hjá Trivnaðartænanastuni umfata:

- sambylí og bústovnar
- verkstöð og virkishús
- umlættingarstovnar

Bústaðartilboð

Búfólkin á sambylunum og stovnunum undir Trivnaðartænanastuni eru í høvuðsheitum fólk, sum eru menningartarnað. Ein minni bólkur eru fólk við autismu ella asperger-syndromi og øðrum atferðartrupulleikum. Afturat nevndu brekum eru fleiri búfólk, sum eisini hava líkamlig brek.

Sambýli

Búfólk í sambýlum eru persónar, ið hava ein serligan tørv í so stóran mun, at teir hava brúk fyri starvsfólki til at stuðla og hjálpa sær í dagligu tilveruni. Tey ymisku sambýlini eru skipað í eindir, ið náúrliga hoyra saman ella eru samskipað við aðrar stovnar á økinum.

Bústovnar

Búfólk á bústovnum eru persónar, ið hava víttfevnandi sálarlig ella líkamlig brek.

Virknistilboð

Verkstaðir og virknishús bjóða vard størv og mennandi tiltøk til persónar, sum hava ein serligan tørv. Verkstaðir leggja seg eftir at hava framleiðslurættað tilboð, meðan virknishús hava stimbrandi ítriv, sum eru málrættað til fólk, sum hava menningartarn.

Umlættingartilboð

Døgnumlætting

Umlættingarheim eru samdøgursstovnar, har fólk við menningartarni kunnu koma til umlætting. Talan er um bæði børn, ung, vaksni og eldri. Tað er ymiskt, hvussu leingi fólk eru til umlætting í senn. Umlættingin er ætlað heimabúgvandi.

Umlætting til fólk við autismu

Umlættingin til fólk við autismu er ein samdøgursstovnur fyri heimabúgvandi børn og ung við autismu. Talan er um umlætting í vikuskiftinum.

Samlaði kostnaðurinn af at reka Trivnaðartænastuna er hækkaður úr 71,6 mió.kr. í 2003 til 92,2 mió.kr. í 2008. Býtt sundur á virkisþökin hjá Trivnaðartænastuni hefur gongdin í útreiðslunum verið henda:

Talva 14: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstarútreiðslunum til Trivnaðartænastuna

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Verkstøð og dagtilhald	13.025	14.159	15.150	15.735	16.316	17.749
Bústovnar	26.924	27.745	29.141	29.499	31.008	33.062
Sambýli	21.888	22.454	24.025	23.918	25.942	27.582
Umlætting	7.306	8.273	8.987	9.336	9.473	10.306
Felags útreiðslur	2.413	968	587	1.085	1.940	3.519
Til samans	71.556	73.599	77.890	79.573	84.679	92.218

Kelda: Landsrokskapirnir fyri árinu 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Virkssemið hjá Trivnaðartænastuni í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 hefur verið rættiliga stöðugt, tó so at nøkur nýggj dagtilboð eru komin, Sambýlið á Eirargarði er opnað umframt at smærri broytingar eru hendar á ávísnum stovnum í tíðarskeiðinum.

Í lötuni er tal av stovnum og brúkarum hesi (sambært framlögu hjá Nærverkinum í mars 2009):

- 9 verkstøð/verkhús 141 pláss
- 19 bústovnar/sambýlir 120 pláss
- 3 umlættingarstovnar 13 pláss
- 2 bráðfeingis skipanir 3 pláss

Av samlaða útreiðsluvøkstrinum upp á 20,6 mió.kr. í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 skyldast áleið 13,1 mió.kr. lønar- og prívøkstri, meðan restin í stóran mun stavar frá eini øking í eindarkostnaðinum og bert í minni mun frá eini øking í virkseminum.

Eindarprísurin er serliga hækkaður í 2008, tá ið Nærverkið eftir at hava søkt í fleiri ár, fekk eina størri játtan til økið. Grundgevingin fyri at økja játtanina var, at fleiri brúkarar í tíðarskeiðinum eru vorðnir meiri røktarkrevjandi, og í 2008 vóru 1,7 mió.kr. játtaðar í hesum sambandi. Í fígghjarlóginu fyri 2009 er játtanin til økið hinvegin minkað aftur við 2,3 mió.kr.

Brúkararnir á stovnunum undir Trivnaðartænastuni eru sera ymiskir í røktartyngd og sæst hetta aftur í, at dagsprísurin¹¹ á ymsu heimunum spennir frá áleið 900 kr. til 3.300 kr.

¹¹ Dagsprísur: prísurin pr. dag pr. brúkara

Upplýst er, at játtanirnar til einstøku stovnarnar í stóran mun eru framskrivingar av játtanunum frá árunum frammanundan. Upprunaliga er gjørd ein meting av normeringini av stovnunum, og hevur henda síðani í langt flestu førum verið varðveitt óbroytt gjøgnum árin, hetta uttan mun til um brúkararnir eru vorðnir tyngri ella lættari.

Umframt at búfólkini eru ymisk í røktartyngd og harvið hava ymiskan dagsprís er samlaði kostnaðurin fyri landskassan ávirkaður av um tey búgva á einum sambýli ella á einum bústovni. M.a. varðveita búfólk á sambýlum rættin til pensjón, meðan búfólk á bústovnum missa henda rætt, men fáa ístaðin lummapening útgoldnan hvønn mánað.

4.2.2 Stovnsupphald o.a. í Danmark

Av hesi konto verður goldið fyri útreiðslur fyri føroyingar á stovni í Danmark.

Talva 15: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstarútreiðslunum til Stovnsupphald o.a. í Danmark

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stovnsupphald o.a. í Danmark	20.096	17.315	18.831	19.812	20.102	20.036

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árin 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Talan er um stovnspláss, sum stava frá tíðini, tá ið menningartarnað vórðu send av landinum á stovni í Danmark.

Talið av føroyingum á stovni í Danmark er lækkað frá 29 fólki í 2003 til 25 fólki í 2008, sí talvu niðanfyrri.

Talva 16: Tal av føroyingum á stovni í Danmark

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Tal av føroyingum á stovni í Danmark	29	28	27	25	25	25

Kelda: Almanamálaráðið.

Ongir nýggir brúkarar eru komnir inn í skipanina seinastu árin.

4.2.3 Deildin fyri sinnisveik

Endamálið við deildini fyri sinnisveik er at fyrireika, uppbyggja, samskipa og reka bústaðar- og virknistilboð til sinnisveik. Í løtuni eru 2 bústovnar og 5 sambýli til sinnisveik.

Rakstrarútreiðslan til deildina fyri sinnisveik er økt úr 7,8 mió.kr. í 2003 til 20,2 mió.kr. í 2008, sí niðanfyrri.

Talva 17: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstrarútreiðslunum til Deildina fyrir sinnisveik

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Deildin fyrir sinnisveik	7.834	10.546	13.450	15.941	19.206	20.207

Kelda: Landsroknaskapirnir fyrir árinu 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Í sama tíðarskeiði er talið av búplássum økt úr 23 til 38, m.a. tí at 3 nýggir stovnar eru komnir til í tíðarskeiðinum.

Talva 18: Tal av búplássum

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Sambýlið Eysturstræti 4	5	5	5	5	5	5
Bústovnurin Sólteigur 11	6	6	6	6	6	6
Sambýlið undir Fobbakletti, Sandavági	-	5	5	5	5	5
Sambýlið á Traðarvegi, Sandavág	-	-	4	4	4	4
Sambýlið við Heyggari	-	-	-	-	3	6
Tórshavnar Privata Vistarheim	5	5	5	5	5	5
Sambýli á Fugloyarvegi	7	7	7	7	7	7
Búpláss til samans	23	28	32	32	35	38

Kelda: Almanamálaráðið.

Tølini í talvuni omanfyri er tal av búplássum. Mett verður, at talið av búplássum samsvarar væl við tal av búfólki í tíðarskeiðinum. Tað skal viðmerkjast, at fyrsta rakstrarárið hjá nýggjum heimum hevur talið av búfólki verið lægri enn tal av búplássum.

Av samlaða vøkstrinum upp á 12,4 mió.kr. í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 stava áleið 7,4 mió.kr. frá øktum tali av plássum, meðan áleið 3 mió.kr. stava frá vanligum løn- og príshækkingum.

Frá 2003 til 2004 hendi ein ávís hækking í eindarprísinum pr. búfólk, meðan eindarprísurin í fóstum krónum í 2008 er nærur á sama støði sum í 2004, tó við eini lítlari øking. Eindarprísurin í árunum 2006 og 2007 hevur ligið nakað hægri, men her skal havast í huga, at lága talið av brúkarum í skipanini ger, at eindarprísurin ávirkast nógv av størri eingangsútreiðslum.

4.2.4 Heimið fyrri heilaskadd

Heimið fyrri heilaskadd lat upp í 2004, men fult virksemi var ikki á heiminum fyrri enn í 2005. Í tíðarskeiðinum frá 2004 til 2008 er rakstrarútreiðslan hækkað úr 2,8 mió.kr. til 3,8 mió.kr.

Talva 19: Gongdin í tíðarskeiðinum 2004 til 2008 í rakstrarútreiðslunum til Heimið fyrir heilaskadd

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Heim fyrir heilaskadd		2.776	3.528	3.885	3.648	3.787

Kelda: Almannamálaráðið.

Á heiminum fyrir heilaskadd búgva 4 fólk.

Eindarprísurinn í leypandi krónum er farin úr 882 tkr. í 2005 til 947 tkr. í 2008.

Generelli lönar- og prísþvökturinn í tíðarskeiðinum frá 2005 til 2008 var áleið 8,5%, meðan þvökturinn á heiminum fyrir heilaskadd var 7,3%.

4.2.5 Samandráttur

Samlaða þvöktin í rakstrarútreiðslunum til serfþjófþingina er slakar 37 mió.kr. frá 2003 til 2008 svarandi til ein þvöktur upp á 37%. Av samlaðu þvöktinni upp á 37 mió.kr. stava 20,6 mió.kr. frá Trívnaðartænastuni og 12,4 mió.kr. frá Deildinni fyrir sinnisveik.

Av teimum 37 mió.kr. stava áleið 20 mió.kr. frá lönar- og prísþvökstri. Mett verður, at áleið 12 mio.kr. stava frá þvöktum virksemin.

Mælt verður til, at arbeitt verður fram ímóti at fáa eina tyngdarmetingarskipan setta á stovn fyrir þvökt sum heild, soleiðis at dagprísirnir verða betur grundaðir. Hetta inniber m.a., at brúkararnir av stovnunum verða bólkaðir eftir røktartyngd, og at normeringar síðani verða settar á hvönn bólka, soleiðis at tyngri brúkarar fáa eina hægri starvsfólkanormering og sostatt hægri dagsprís.

Mælt verður til, at gjörd verður ein meting av um ójavna fíggjarliga viðgerðin av búfólkunum viðvíkjandi pensjón/lummapeningi á ávikavist sambýlum og bústovnum er ynskilig.

4.3 Eldrarøkt

Niðanfyrir er víst hvørji þvökt eldrarøktin fevnir um og hvussu gongdin í nettoútreiðsluni á ymsu undirkontunum hevur verið frá 2003 til 2008.

Tænasturnar, sum verða veittar eftir niðanfyrirstandandi játtanum, verða av Nærverkinum kallaðar Heimatænastan, meðan í fíggjarlógarhøpi er "heimatænastan" ein partur av samlaðu játtanini til eldrarøkt og fevnir um heimahjálpa, eldrasambýli og heimasjúkrarøktarfrøðitænastuna.

Talva 20: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstarútreiðslunum til Eldrarøkt

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Røktarheim	107.606	115.965	126.178	150.564	165.786	186.818
Eldrarøkt í Sandoyinni	9.756	10.783	10.815	11.100	11.535	12.128
Heimatænastan	96.288	100.559	106.635	102.654	108.446	114.884
Økisterapi	0	459	723	1.067	1.296	1.475
Til samans ¹²	213.620	227.766	244.351	265.385	287.063	315.305

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Sum tað sæst omanfyri er nettoútreiðslan til eldrarøkt 101 mió.kr. hægri í 2008 enn í 2003 svarandi til eina hækking upp á 48%. Av samlaðu hækkingini stava 79 mió.kr. frá undirkontuni "Røktarheim" og 19 mió.kr. frá undirkontuni "Heimatænastan".

Tað er lítið at ivast í, at útreiðslurnar til eldrarøktina fara at økjast munandi komandi árinum, bæði tí at verandi tørvur ikki er nøktaður og tí at talið av eldri væntandi fer at vaksa komandi árinum.

Sambært eini tørvskanning pr. 1. januar 2009 vóru 334 fólk kring landið, sum høvdu tikið av einum tilboði um búpláss, um tað stóð teimum í boði. Av teimum 334 fólkunum vóru 144 fólk, sum høvdu bráðfeingis tørv á búplássi.

Umsitingin er av teirri fatan, at tá tær byggingar av røktarheimum, sum eru í umbúnað, eru framdar, er tørvurin á hesum slagum av búplássum nøktaður. Hinvegin verður mett, at stórir tørvur er á øðrum bústaðarmøguleikum fyri eldri.

Í álitinum um "Kommunur, eindir og uppgávur" frá oktober 2009 verður víst á, at lógarverkið á eldraðkinum sum heild ikki er nøktandi, hvørki í mun til ábyrgdarbýti, rættartrygdina hjá borgaranum ella í mun til raksturinum av eldrarøktini. Víst verður m.a. á, at eitt nú er tænastrøðin ikki regulerað í lógarverkinum, og at borgarin tískil ikki hevur trygd fyri at fáa tær tænastrur hann hevur tørv á. Víðari verður sagt, at vantandi lógarkarmurin hevur við sær, at eldrarøktarøkið í stóran mun verður regulerað eftir siðvenju.

Tosað hevur verið í fleiri ár um at leggja eldrarøktarøkið út til kommunurnar at umsita. Verður hetta gjørt, hendir ein umfordeiling av inntøkum og útreiðslum millum land og kommunur. Hendan umfordeiling má gjølliga umhugsast, m.a. tí at rakstrarútreiðslurnar í dag í einstøku økjum eru ymiskar, m.a. orsakað av, at økini eru ymiskt útbygd, tá ið talan er um røktar- og sambýlispláss.

Tikið verður undir við tilmælinum frá kommunubólkinum um, at ein rammulóg verður gjørd fyri alt eldraðkið ella teir partar av eldraðkinum, sum verða lagdir út til kommunurnar at umsita.

Niðanfyrir er orsøkin til útreiðsluøkingina á teimum ymsu undirkontunum nærri greinað.

¹² Undirkontan "Heilsusustrar" varð í 2004 flutt til sjálvstøðuga høvuðskonto, og er tí tikin út úr tølunum fyri 2003

4.3.1 Røktarheim

Undirkontan "Røktarheim" fevnir um rakstur av ellis- og røktarheimum kring landið. Játtanin til hesi heim verður givin sum ein føst upphædd pr. dag pr. búfólk. Játtanin er tann sama hóast ójavni kann vera í røktartyngdini. Hinvegin er játtanin pr. dag hægri í teimum førum, at talan er um demenspláss.

Nøkur ellis- og røktarheim hava tilboð um dagtilhald, sí niðanfyri. Ein føst, árlig játtan verður latin til rakstur av dagtilhaldum.

Gongdin í samlaðu útreiðslunum til Røktarheim hevur verið henda:

Talva 21: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstarútreiðslunum til Røktarheim

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Røktarheim	107.606	115.965	126.178	150.564	165.786	186.818

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 er útreiðslan til røktarheim økt við 79 mió.kr., meðan talið av búplássum í sama tíðarskeiði er økt úr 257 upp í 370, sí niðanfyri.

Av útreiðsluhækkingini skyldast áleið 19 mió.kr. almennum lønar- og prísavøkstri, meðan umleið 55 mió.kr. skyldast øktum virkseimi, herundir økt tal av búplássum og nýggjum dagtilhaldum. Hinvegin er tað onki, sum týður upp á, at eindarprísurin í føstum krónum broytist stórvegis.

Gongdin í talinum av búplássum hefur verið hendan:

Talva 22: Tal av búplássum á røktarheimum

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Røktar- og umlættingarheimið Lágargarður	48	48	48	48	48	48
Ellis- og umlættingarheimið í Tórshavn	33	33	33	33	33	33
Ellis- og umlættingarheimið í Vágum	35	34	34	36	36	36
Eysturoyar røktar- og ellisheim	54	54	54	62	78	78
Suðuroyar røktar- og ellisheim	30	30	30	30	30	30
Norðoya røktarheim	36	36	36	36	36	36
Norðoya Ellis- og vistarheim	11	11	11	11	11	11
Landssjúkrahúsið røktarsjúklingar	10	10	10	10	10	8
Heimið á Mýrunum Runavík	-	3	8	8	8	8
Tjarnargarður	-	3	10	10	15	34
Heim fyri minnisveik Vallalíð	-	-	2	16	16	16
Røktarheimið í Norðstremoy	-	-	-	15	32	32
Nýtt dagtilhald, Tjarnagarður			x	x	x	x
Nýtt dagtilhald, Norðoya Røktarheim						x
Tal av búplássum	257	262	276	315	353	370

Kelda: Almannaáráðið.

Sum tað sæst er talið av røktarheimsplássum hækkað lutfalsliga nógv seinastu árin, úr 257 búplássum í 2003 til 370 búpláss í 2008. Hækkingin skal helst síggjast saman við tí veruleika, at kommunurnar í 2002 yvirtóku ein størri part av fíggingini í sambandi við bygging av ellis- og røktarheimum. Áðrenn 2002 var siðvenja (ikki ásett við lóg), at landið rindaði 90% av íløguni, meðan kommunan rindaði 10% í sambandi við bygging av ellis- og røktarheimum. Í 2002 varð ásett við lóg, at landið skuldi rinda í mesta lagi 500 tkr. fyri hvørt búpláss í sambandi við bygging av ellis- og røktarheimum, tó í mesta lagi helvtina av byggikostnaðinum. Upphæddin pr. búpláss er hækkað til 700 tkr. frá 1. januar 2009.

Tey heim, sum eisini hava dagtilhald, eru: Lágargarður, Eysturoyar Røktarheim, Norðoya Røktarheim og Tjarnagarður. Lágargarður og Eysturoyar Røktarheim hava havt dagtilhald øll árin frá 2003, meðan dagtilhaldið á Tjarnagarði lat upp í 2005 og dagtilhaldið á Norðoyar Røktarheimi lat upp í 2008.

4.3.1.1 Samanbering av játtanini/kostnaðinum á einstøku røktarheimunum

Játtanin til einstøku røktarheimini verður útroknað sum ein fóst upphædd pr. dag pr. búfólk. Játtanin tekur sum útgangsstøði ikki atlit til, hvussu einstøku búfólkini eru fyri, tó undantikið at játtanin til demenspláss er hægri enn játtanin til røktarheim annars.

Ein samanbering av røktarheiminum vísir, at tað er ymiskt hvussu væl tey einstøku heimini hava hildið játtanina árinum 2003 til 2008. Nøkur røktarheim halda játtanina flestu árinum, meðan onnur í fleiri av árunum hava havt eina meirnýtslu í mun til játtanina.

Í flestu førum, tá ið talan er um meirnýtslu, er henda minni enn 5% av samlaðu játtanini. Í einstøkum førum er meirnýtslan tó størri enn 5%. Generelt er meirnýtslan hækkað í 2007 og 2008.

Nærverkið býtir í fyrsta umfari ikki alla játtanina til røktarheimini út til tey einstøku heimini, men hevur ein buffara at dekkja møguliga meirnýtslu hjá einstøku heimunum. Burtursæð frá 2008 hevur ikki verið talan um týðandi meirnýtslu fyri røktarheimskontuna.

Við verandi skrásetingum er ikki gjørligt at siga nakað neyvt um orsøkina til, at summi røktarheim hava meirnýtslu og onnur ikki. Meirnýtslan kann bæði skyldast viðurskifti, sum røktarheimini hava ávirkan á og viðurskifti, sum tey ikki hava ávirkan á.

Viðurskifti, sum røktarheimini hava ávirkan á kunnu vera, at:

- ymiskt er hvussu rationelt røktarheimini verða rikin, harundir hvussu væl arbeiðstíðirnar hjá starvsfólkunum verða lagdar til rættis við atliti til vaktir,
- munur er á dygdini á røktini,
- munur er á hvørjar tæmastur tey einstøku heimini geva.

Viðurskifti, sum røktarheimini ikki hava ávirkan á, kunnu vera:

- at munur er á, hvussu búfólkini eru fyri og hvørja røkt tey krevja, og
- at einstøku heimini kunnu verða rakt av serligum útreiðslum, so sum at starvsfólk verða sjúk í longri tíð.

Fyri at kunna samanbera einstøku røktarheimini mugu skrásetingar til, sum gera tað møguligt at meta um tær einstøku orsøkirnar til meirnýtslu.

4.3.2 Eldrarøkt á Sandoyggi

Eldrarøktin á Sandoyggi er skipað við løgtingslóg nr. 111 frá 20. desember í 2002. Endamálið við lógini er, at eldrarøktin skal rekast sum ein integrerað skipan undir leiðslu av heimarøktini á Sandoyggi.

Hetta merkir, at á Sandoyggi er eldrarøktin, sum eins og aðra staðni í Føroyum fevnir um heimarøkt, eldrasambýli (í Skopun og Skálavík) og røktarheim (á Sandi), skipað undir einum og sama myndugleika, og skipanin fær sostatt eina samlaða játtan.

Skipanin á Sandoyggi varð upprunaliga sett í verk sum ein royndarskipan í 1996. Í sambandi við at royndartíðin var liðug í 2002, gjørdi Heimarøktin eftir áheitan frá Almanna- og Heilsumálastýrinum eina eftirmeting av royndarskipanini á Sandoyggi. Eftirmetingin innihelt millum annað frágreiðing um, hvussu skipanin hevði virkað í mun til skipanina annars í Føroyum umframt eina meting av, hvussu skipanin skuldi virka eftir 2003.

Arbeidsbólkurinn kom til, at m.a. hesir fyrimunir vóru við skipanini á Sandoyggi:

- at røktartyngdin í samlaða økinum verður týðilig,
- at leiðsla, tillutingin av røktartilboðum og búplássum í økinum eru á einum staði, sum ger, at størri fleksibilitetur fæst í tænastruna og tilboðini til brúkarann,
- at brúkarinn bert skal venda sær til eitt stað, tá ið hann hevur tørv á hjálp/tænastru,
- at starvsfólkaorkan og fakligi førleikin hjá starvsfólkunum kann brúkast fleksibult og tí rationellari, av tí at setanin av starvsfólkunum umfatar alt økið og ikki bert setan á røktarheimi ella í heimarøktini,
- at starvsfólkini arbeiða í einum toymi, við starvsfeløgum við ymiskum fakligum førleika, har høvi býðst til fakliga og persónliga menning.

Vísandi til fyrimunirnar mælti arbeidsbólkurinn til, at royndarskipanin helt fram.

Gongdin í nettoútreiðslunum av skipanini á Sandoyggi hava verið hesar seinastu árin:

Talva 23: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstarútreiðslunum til Eldrarøkt í Sandoyggi

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Eldrarøkt í Sandoyggi	9.756	10.783	10.815	11.100	11.535	12.128

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árin 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 eru útreiðslurnar hækkaðar við 24%. Við verandi skráseting av útreiðslum er ikki gjørligt at síggja, hvat tey einstøku heimini/sambýlini kosta at reka hvørt sær og hvat heimahjálpin kostar. Tí er heldur ikki møguligt at útgreina, hvat restin av hækkingini skyldast.

Røktar- og sambýlini á Sandoyggi eru normerað til 23 røktarpláss, men í 2008 hava stovnarinn av serligum ávum havt 24 búfólk. Harafturat hevur til tíðir verið ein ávís yvirbooking á sambýlinum í Skopun í 2008. Talið av veittum tímum í heimarøkt hevur verið rættuliga javnt øll árin, millum 70-80 tímar um vikuna.

Niðanfyrir eru høvuðsmunirnir millum skipanina á Sandoyggi og skipanina í restina av landinum lýst.

Talva 24: Samanbering millum røktarheim og sambyli í ávikavist Sandoyggi og restina av landinum

	Restina av landinum		Sandoyggjin	
	Røktarheim	Eldra-sambýli	Røktarheim	Eldra-sambýli
Búfólk:				
Fáa lummapengar	ja	nei	nei	nei
Varðveita pensjónina	nei	ja	ja	ja
Gjalda fyri leigu og upphald	nei	ja	ja	ja
Gjalda fyri heimahjálp (inntøka > 50 tkr.)	nei	ja	nei	ja
Gjalda 10% av skattskyldugari inntøku í vistarhaldi	ja	nei	nei	nei
Onnur viðurskifti:				
Kommunan rindar ein part av rakstrarútreiðslunum	nei	ja	nei	nei

Kelda: egin framleiða

Sum tað sæst omanfyri:

- eru røktarheimini á Sandoyggi samskipað við eldrasambýlini og heimarøktina, meðan tey aðrastaðni í stóran mun verða rikin hvør sær,
- varðveita fólk á røktarheimum á Sandoyggi pensjónina, men skulu rinda fyri leigu og upphald, meðan tey aðrastaðni missa pensjónina, fáa lummapening og búgva frítt,
- rindar landið allan rakstur av sambylunum á Sandoyggi, meðan aðrastaðni rinda kommunurnar ein part av rakstrarútreiðslunum

4.3.2.1 Samanbering av kostnaðinum av skipanini á Sandoyggi og skipanini aðrastaðni

Í kanninginini, sum heimarøktin gjørdi í 2002 av royndarskipanini á Sandoyggi, varð eisini komið inn á spurningin, hvørt skipanin á Sandoyggi er bíligari at reka enn skipanin aðrastaðni. Spurningurin varð tó ikki neyvt viðgjørdur, og kanningin gav sostatt ikki nakað greitt svar, hvør skipan er betur fíggjarliga.

Við teimum skrásetingum, sum finnast í dag, bæði viðvíkjandi skipanini á Sandoyggi og viðvíkjandi skipanini aðrastaðni, er ikki gjørligt at gera eina neyva greining av, hvør skipan er bíligari.

Niðanfyri er tó gjørd eina roynd at gera eina samanbering av skipanunum. Hetta er gjørt við at samanbera samlaðu rakstrarútreiðslurnar av at reka skipanina á Sandoyggi í 2008 við hvussu stór játtanin til Sandoygna hevði verið, um hon varð roknað út á sama hátt sum játtanin aðrastaðni. Sum komið verður inn á niðanfyri skulu tøluni takast við ávísingum fyrivarni.

Samlaðu rakstrarútreiðslurnar av at reka skipanina á Sandoyinni í 2008 vóru upp á 13.062 tkr.:

Talva 25: Samlaðu rakstrarútreiðslurnar til skipanina á Sandoyinni í 2008

tkr.	
Nettóútreiðsla	12.128
Inntøka frá búfólki fyri leigu og upphald	934
Rakstrarútreiðslur til samans	13.062

Kelda: Búskaparskipan Landsins.

Játtanin til onnur røktarheim og sambýli í Føroyum er grundað á ein dagsprís. Játtanin til røktarheimsplássini var í 2008 upp á 1.260 kr. fyri hvørt vanligt búpláss og upp á 1.470 kr. fyri demenspláss. Játtanin til pláss á sambýlum var í 2008 upp á 900 kr. fyri hvørt búfólk, men hendan kann ikki samanberast við Sandoyinna, tí aðrastaðni í landinum rinda kommunurnar ein part av rakstrarútreiðslunum av sambýlunum.

Upplýst er, at útreiðslurnar til eldrsambýlisplássini helst eru nakað lægri enn útreiðslurnar til røktarheimsplássini, men hetta er ikki gjørligt at skjalprógva í dag við tað at útreiðslurnar til sambýlini verða bókaðar saman við útreiðslunum til heimarøktina og heimasjúkrarøktina.

Upplýst er, at í 2008 vóru 24 búpláss á Sandoyinni, harav 7 demenspláss. Harafturat var sambýlið í Skopun yvirbookað ein part av árinum.

Umframt røktarheim- og sambýlispláss verður eisini veitt heimahjálpi á Sandoyinni. Sambært móttiknum upplýsingum var talið av heimahjálpstímum í 2008 umleið 3.900. Við verandi skrásetingum er ikki møguligt hvørki á Sandoyinni ella aðrastaðni at gera upp, hvat hvør tími í heimahjálpi kostar. Í útrokningunum niðanfyrir er ein tímaprísur upp á 275 kr. nýttur.

Um røktar- og sambýlisplássini á Sandoyinni høvdu fingið somu játtan sum røktarheimspláss aðrastaðni, og heimahjálpin hevði fingið játtað 275 kr. pr. nýttan tíma hevði játtanin verið:

Talva 26: Mett játtan til skipanina á Sandoyinni í 2008 um skipanin varð skipað á sama hátt sum í restini av landinum

tkr.	
17 vanlig røktar- og sambýlispláss á 1.260 kr./dag	7.818
7 demenspláss á 1.470 kr./dag	3.756
Heimarøkt, 3.900 tímar á 275 kr./tíma	1.073
Samlað játtan	12.647

Kelda: Egnar útrokningar

Við gjörðum fyrirteytum hevði játtanin til Sandoyinna verið nakað lægri enn samlaðu rakstrarútreiðslurnar av skipanini á Sandoyinni fyri 2008.

Tað kann tó ikki greitt sigast hvør skipan er bíligari at reka, tann á Sandoyinni ella tann í restini av landinum. Fyri tað fyrsta skal havast í huga, at stovnarnir á Sandoyinni eru smáir, og útreiðslurnar pr. búfólk tí helst yvir miðal. Tað er tí ikki heilt vist, at stovnarnir høvdu klárað at hildið útroknaðu játtanina. Fyri tað næsta hevur virkseimið á Sandoyinni helst verið eitt vet størri í 2008 enn tey 24 røktar- og sambýlisbúplássini, sum útrokningin byggir á. Harafturat eru ongar upplýsingar um røktartyngdina av búfólkunum á Sandoyinni í mun til búfólkini aðrastaðni.

Hinvegin kann greitt sigast, at skipanin á Sandoyinni er dýrari fyri landskassan tí at:

- landið rindar allan raksturin á sambýlunum á Sandoyinni, meðan kommunurnar rinda fyri ein part av rakstrinum av sambýlunum aðrastaðni í landinum,
- á Sandoyinni varðveita búfólkini á røktarheiminum fólkapensjónina móti at gjalda eina fasta upphædd hvønn mánað fyri vistarhald, meðan búfólk á øðrum røktarheimum missa rættin til fólkapensjón, hava frítt vistarhald og fáa lummapening.

4.3.3 Heimatænastan

Játtanin á fíggjarlógini til heimatænastuna fevnir um heimahjálp, eldrasambýli og heimasjúkrarøktafrøðitænastuna.

Heimatænastan er skipað í 6 øki, sum hvørt hevur sín leiðara, harav Sandoy hevur sína heilt egnu skipan. Ábyrgdarøkið hjá einstaka økisleiðaranum er at samskipa heimahjálpin, heimasjúkrafrøðina og virkseimið á eldrasambýlunum í økinum.

Tað er ymiskt hvussu einstøku økini eru skipað. Í onkrum føri líkist skipanin bygnaðarlíga meiri tí í Sandoyinni (tó undantikið ellisheimini), har starvsfólkið arbeiðir bæði úti í privatum heimum og inni á eldrasambýlum. Í øðrum økjum er skilnaður ímillum hvørji fólk arbeiða á eldrasambýlunum og hvørji arbeiða úti á heimunum.

Við verandi roknskaparskrásetingum er ikki møguligt at greina, hvat ávikavist heimahjálpin, eldrasambýlini og heimasjúkrarøktafrøðitænastan hava kostað seinastu árin, hvørki fyri einstøku økini ella fyri landið sum heild.

Í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 eru samlaðu útreiðslurnar til heimatænastuna øktar við 18 mió.kr. svarandi til 19%, sí uppperð niðanfryi.

Talva 27: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í rakstrarútreiðslunum til Heimatænastuna

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Heimatænastan til samans	96.288	100.659	106.636	102.655	108.446	114.883

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árin 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Virksemið innan heimatænastuna er broytt munandi í tíðarskeiðinum. Talið av búplássum er økt úr 106 upp í 158, talið av fólki, sum fáa heimahjál, er lækkað úr 784 í 2005 til 690 í 2008 og tal av veittum tímum í heimahjál er lækkað út 4.934 tímum um vikuna í 2005 til 3.370 tímar um vikuna í 2008, sí niðanfyrri.

Útreiðslan í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 er hækkað við 18,6 mió.kr., sum er nakað meira enn generella lønar- og príshækkingin í tíðarskeiðinum.

Sum nevnt omanfyri er ikki møguligt við verandi skrásetingum at greina hvat ymsu virkisøkini hjá heimatænastuni hava kostað.

Niðanfyrri er greitt nærri frá ymisku skipanunum undir heimatænastuni.

4.3.3.1 Heimahjál

Heimahjál kann verða veitt:

- 1 í stutt tíðarbil, tá ið húsmóðirin ella húsaðirin berst frá fyrri sjúku, barnsburði ella eftirbata (bráðfeingis)
- 2 í óavmarkaða tíð til avlami- og fólkapensjónistar, ið tørva hjál heima (varandi)
- 3 av og á fyrri at lætta um hjá fólki, ið heima taka sær av brekaðum barni ella vaksnum

Heimahjál veitt eftir 1 og 3 er ókeypis, meðan heimahjál, sum verður veitt eftir 2 verður goldin í mun til inntøku, sum pensjónisturin og hjúnafelagin hava afturat fólkapensjónini.

Niðanfyrri er víst ein uppgerð yvir tal av fólki, sum hava fingið heimahjál í árunum 2005 til 2008 umframt hvussu nógvir tímar eru veittir um vikuna. Við stóði í hesum upplýsingum er roknað út, hvussu nógvir tímar hvør móttakari í meðal hevur fingið um vikuna.

Talva 28: Tal av fólki, sum hava fingið heimahjál í árunum 2005 til 2008 og tal av tímum um vikuna

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fólk sum fáa heimahjál			784	759	731	690
Tímar um vikuna			4.934	4.047	3.765	3.370
Tímar til hvønn móttakara í meðal um vikuna			6,29	5,33	5,15	4,88

Kelda: Almanamálaráðið

Sum nevnt er tað ikki gjørligt við verandi skrásetingum at gera upp, hvat heimahjálpin í sær sjálvum hevur kostað, tí tølini eru skrásett saman við tølnum fyrri sambylíni.

Av talvuni omanfyri sæst, at talið av veittum tímum er lækkað stigvíst frá 2005 til 2008. Í sama tíðarskeiði er talið av búplássum á røktarheimum og eldrasambýlum økt við 103. Í hesum sambandi er upplýst, at fyrri hvørt nýtt røktarheims- og sambýlispláss er játtanin til heimahjál skorin við 5 til 10 tímum um vikuna. Upphæddin til heimahjálpin er sostatt minkað so hvørt nýggj pláss eru komin. Verður lagt til grund, at tað eru tyngstu brúkararnir,

sum í tíðarskeiðinum eru komnir á røktarheim, kann tað vera ein orsök til, at hvør móttakari av heimahjálpi í meðal fær færri tímar (lættari brúkarar) í 2008 enn í 2005.

Ein annar partur av frágreiðingini er tann, at játtanin til eldri í stóran mun er tengd at røktarheiminum og eldrasambýlunum, har tað er munandi verri at gera tillagingar, enn í heimahjálparskipanini. Tað er upplýst, at sparingar tískil oftari raka hesa tænastruna enn aðrar tænastrur undir somu høvudskontu.

4.3.3.2 Eldrasambýli

Eldrasambýli eru bústovnar, sum hýsa fólkapensjónistum við ellisbrekum, ið hava tørv á starvsfólki at hjálpa teimum í dagligu tilveruni. Í serligum førum hýsa eldrasambýlini eisini røktarkrevjandi fyrirtíðarpensjónistum við líkamligum breki.

Heimatænastran hjá Nærverkinum rekur í løtuni 16 eldrasambýli runt um í landinum, harav 2 liggja á Sandoyggi. Niðanfyri sæst hvørji eldrasambýli talan er um, og hvussu nógvum búfólki hvørt heim kann hýsa. Heimini á Sandoyggi eru ikki tikin við her, tí tey verða fíggað av aðrari kontu.

Talva 29: Tal av búplássum á eldrasambýlum

Búpláss	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Eldrasambýlið í Vestmanna	7	7	7	7	7	7
Eldrasambýlið í Kollafirði	7	7	7	7	7	7
Eldrasambýlið á Eiði	10	15	15	15	15	15
Eldrasambýlið á Skála	9	9	9	9	9	9
Eldrasambýlið í Fuglafirði	15	15	15	15	15	15
Eldrasambýlið í Tórshavn (oman Hoydalar)	9	9	9	9	9	9
Eldrasambýlið oman Mattalág	-	-	-	-	-	9
Eldrasambýlið í Vági	12	12	12	12	12	12
Eldrasambýlið á Tvøroyri	3	3	5	5	5	5
Eldrasambýlið á Heygum (Kráarbrekka)	16	16	16	16	16	16
Eldrasambýlið í Klaksvík (Bøgøta)	10	10	10	10	10	10
Eldrasambýlið í Hvalba	8	8	8	8	8	8
Eldrasambýlið í Gøtu	-	10	10	10	10	10
Eldrasambýlið á Toftum	-	16	16	16	16	16
Eldrasambýlið í Leirvík	-	10	10	10	10	10
Til samans	106	147	149	149	149	158

Kelda: Almannaáráðið

Av talvuni omanfyri sæst, at fleiri nýggj eldrasambýli komu í 2004, men síðani er nærum onki hent fyrr enn í 2008, tá ið Eldrasambýlið Oman Mattalág varð opnað við 9 nýggjum plássum.

Sum nevnt fyriliggja ongi roknskapartøl fyri kostnaðin av at reka eldrasambýlini, men bara fyri Heimatænastuna sum heild.

Verður sammett við røktarheimini hevur tann einstaki brúkarin meiri fíggjarligt sjálvræði á eldrasambýlunum, og tí ynskja fleiri eldri heldur hendan búformin sambært móttikum upplýsingum.

4.3.3.3 Heimasjúkrarøktarfrøðingar

Endamálið við heimasjúkrarøktini er at ganga tørvinum á heilsu- og sjúkrarøkt í heiminum á mæti í sambandi við sjúkraviðgerð og uppvenjing, so at sjúklingurin kann vera heima, um tað er læknaliga og samfelagsliga ráðiligt.

Ongi skipað hagtøl eru skrásett í sambandi við heimasjúkrarøktarfrøðingarskipanina, so sum tal av vitjanum, og tískil ber ikki til at siga nakað um gongdina í virkseminum á økinum.

4.3.4 Økisterapi

Økisterapiin hevur stigvíst verið sett í verk í teimum 6 heimarøktarøkjunum kring landið. Talan er um ergo- ella fysioterapeutar, sum fáa til uppgávu at skipa fyri uppvenjing og framhaldandi at røkja vunnan førleika hjá teimum, sum tørva viðgerð, eftirviðgerð ella fyrirbyrgjandi tiltøk.

Økisterapi er nú sett á stovn í øllum økjum.

4.3.5 Áseting av dagsprísi (tyngdarmetingarskipan)

Ásetingin av dagsprísi tekur støði í dagsprísinum árið fyri, javnað fyri kendum broytingum sum t.d. lønarvøkstur.

Tað verður sostatt ikki tikið atlit til hvussu einstøku búfólkini eru fyri, tó undantikið at játtanin til demenspláss er hægri enn játtanin til ellisheim annars. Avleiðingin av hesum kann vera, at fíggjarliga ráðarúmið verður ymiskt á heimunum, alt eftir støðuni hjá búfólkunum, tí tyngri búfólk krevja meiri røkt, t.v.s. fleiri starvsfólk, og tískil verður minni eftir til annan rakstur.

Verandi mannagongd við at egingjaldið frá búfólkunum fellur til avvarðandi heim, er eisini við til at gera fíggjarliga ráðarúmið hjá einstøku heimunum ymiskt. Arbeitt verður við at broyta hetta, soleiðis at egingjaldið í framtíðini fellur beinleiðis til landskassan.

Hóast gjaldið til heimini er eins pr. búfólk, finnast ongar leiðreglur fyri, hvørja tænastr búfólkini hava rætt til.

4.3.6 Samandráttur

Samlaða hækkingin upp á 101 mió.kr. til eldrafæktina fyrir árin 2003 til 2008 kann greinast soleiðis:

- áleið 37 mió.kr. stafa frá lönar- og prísþökstri
- áleið 55 mió.kr. frá, at talið av búplássum á røktarheimum er økt við 113 og
- 1 mió.kr. stafa frá økisterapiini, har øll økini uttan Eysturoyggjin nú hava sín ergo- ella fysioterapeut

Restupphæddin, áleið 8 mió.kr., kann skyldast, at eindarprísurin í føstum prísum er broyttur og/ella at virkseimið er økt meiri enn nevnt omanfyri.

Mælt verður til:

- at ein rammulóg verður gjørd fyrir alt eldraðkið, har greitt verður ásett hvør hevur ábyrgdina av eldrafæktini og har rættindini borgaranna verða tryggjað.
- at arbeiðt verður fram ímóti at fáa eina tyngdarmetingarskipan¹³ setta á stovn fyrir eldra økið sum heild, soleiðis at dagprísirnir verða betur grundaðir. Hetta inniber m.a., at brúkararnir av stovnunum verða bólkaðir eftir røktartyngd, og at normeringar síðani verða settar á hvønn ból, soleiðis at tyngri brúkarar fáa eina hægri starvsfólkanormering og sostatt hægri dagsprís.
- at bygnaðurin í skipanini á eldraðkinum verður gjøgnumgingin fyrir at meta um
 - hvørt ójavna fíggjarliga viðgerðin av búfólkunum á ávikavist ellisheimum-/eldrasambýlum og á Sandoyinni/aðrastaðnis í landinum er ynskilig
 - hvørt tað er ynskiligt, at fíggjarliga býtið millum land og kommunur av rakstrinum av eldrasambýlum er øðrvísi á Sandoyinni enn í restini av landinum.
- at betri skrásetingar fáast til vega um einstøku skipanirnar og einstøku brúkararnar, m.a. fyrir at fáa til vega vitan um eindarprísir og fyrir betur kunna meta um avleiðingarnar, tá ið skipanir verða broyttar ella nýggjar tiknar í nýtslu, t.d. hvussu nógv nýggju búplássini á eldraðkinum hava spart í útreiðslum í øðrum skipanum, m.a. heimahjálp. Eitt annað dømi eru vardu størvini, har ongin uppgerð fyriliggur um, hvørji skipan hesi koma frá, og hvat broytingin í skipanini merkir fyrir landskassan.

Viðvíkjandi heimatænastuni verður mælt til, at roknskaparliga skrásetingin av útreiðslunum í framtíðini verður lögð soleiðis til rættis, at tað letur seg gera at gera upp samlaða rakstrarkostnaðin fyrir ávikavist einstøku eldrasambýlini og heimarøktina annars.

Mælt verður til, at virkseimið hjá heimafrøðisskipanini í framtíðini verður skrásett, soleiðis at meiri vitan fæst um virkseimið í skipanini.

¹³ Í Danmark verður ein tyngdarmetingarskipan nýtt á eldraðkinum, sum verður kallað "Fælles sprog". Í Íslandi verður ein skipan nýtt, sum verður kallað RAI. Hendan skipan verur eisini partvíst nýtt í Noregi.

4.4 Ansingarsamsýning

Endamálið við skipanini um ansingarsamsýning er at tryggja, at persónur, sum hefur fylt 67 ár, og sum hefur tørv á støðugari røkt ella hjáveru, fær neyðuga hjálp, soleiðis at hann kann verða búgvandi heima. Talan er um eina skipan, sum stórtsæð hefur verið óbroytt síðani 1984.

Almannastovan ger í hvørjum einstøkum føri eina meting av umstøðunum við støði í eini lýsing av støðuni frá lækna, heimasjúkrarøktini og tí ansaða. Persónur, sum fær ansingarsamsýning, hefur skyldu at fráboða Almannastovuni broytingar, sum ávirka rættin til at fáa ansingarsamsýning. Almannastovan hefur sum so ikki nakra skipaða uppfylging av málunum um útgjald av ansingarsamsýning.

Samsýningin, sum verður latin ansarum, svarar til miðal fyrítíðarpensjón (í 2009 er samsýningin í mesta lagi 10.111 kr. pr. mánað). Upphæddin er vanlig skattskyldug inntøka.

Miðal fyrítíðarpensjónin er hækkað við 4% árliga tey seinastu árin.

Gongdin í útreiðslunum til ansingarsamsýning hefur verið henda:

Talva 30: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í ansingarsamsýning

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ansingarsamsýning	10.082	10.558	10.444	11.016	10.800	13.943

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árin 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Av samlaðu hækkingini í tíðarskeiðinum upp á 3,9 mió.kr. stava 2,5 mió.kr. frá lógarbundnu hækkingini av samsýningarupphæddini. Tað finnast ikki skipaðar skrásetingar yvir talið av fólki, sum verða ansað undir hesi skipan, og tí ber ikki til at siga nakað ítøkiligt um aðrar broytingar í tíðarskeiðinum, herundir broytingar frá ár til ár.

Hinvegin finst ein skipað skráseting yvir talið av ansarum, sí niðanfyri.

Talva 31: Tal av ansarum

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Tal av ansarum	165	148	133	129	127	146

Kelda: Almanamálaráðið.

Omanfyrirstandandi talva vísir, hvussu nógvir ansarar hava verið í skipanini ígjøgnum árið. Í tølunum verður sostatt ikki skilt millum ein ansara, sum hefur verið undir skipanini í eitt heilt ár og ein, sum bert hefur verið í skipanini í eitt styttri tíðarskeið.

Sum sæst er útgoldna upphæddin og tal av ansarum hækkað lutfalsliga nógv frá 2007 til 2008.

Upplýst er, at tað finst eingin einstøk orsök til stóru hækkingina, men at hækkingin helst skyldast, at generella trýstið á eldraðkinum økist. Hetta sæst eisini aftur í játtanum fyri 2009 og 2010, sum eru hækkaðar við ávikavist 9% og 12%.

4.4.1 Samandráttur

Ansingarskipanin hevur stórtstæð verið óbroytt síðani 1984 og tí verður mælt til, at skipanin sum heild verður eftirmett. Nevnast kann, at skipanin í Føroyum víkur munandi frá líknandi skipanum í hinum norðanlondunum, har veitingin er kompensatióin fyri mista arbeiðsinntøku, t.v.s. at tað er ein treyt, at ein skal fara av arbeiðsmarknaðinum fyri at fáa veitingina.

Av samlaðu hækkingini í tíðarskeiðinum upp á 3,9 mió.kr. stava 2,5 mio.kr. frá lógarbundnu hækkingini av samsýningarupphæddini.

Fyri at betra um møguleikan fyri at fylgja við gongdini í ansingarsamsýningini verður mælt til, at tað í framtíðini verður gjørd ein skipað skráseting yvir teir persónar, sum verða ansaðir og yvir tey, sum fáa ansingarsamsýning. Skrásetingin skal skipast við støði í eini tørvs-lýsing.

Somuleiðis verður mælt til, at ein mannagongd verður skipað sum tryggjar eina nøktandi uppfylging leypandi av einstøku málunum.

4.5 Stuðulstænastan

Stuðulstænastan hevur til endamáls at stuðla vaksnum heimabúgvandi við serligum tørvi, sum eru rørlutarnað ella hava avmarkaðan sálarligan førleika, so at tey hava møguleika at liva eitt sjálvstøðugt og virkið lív.

Málbólkurin er fólk frá 18 til og við 66 ár, ið búgva í egnum heimi.

Stuðulstænastan kann játta stuðul til hesar høvuðsbólkar:

- Menningartarnað
- Fólk við avmarkaðum sálarligum førleika
- Seinheilaskadd
- Rørlutarnað
- Fólk við sansibreki (blind, deyv o.t.)

Gongdin í árligu útreiðslunum til Stuðulstænastuna hevur verið, sum víst í talvuni niðanfyri:

Talva 32: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðslum til Stuðulstænastuna

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	8.587	14.591	13.632	14.849	15.836	21.753

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árin 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Áðrenn 2003 var stuðulsskipanin ein lógarbundin játtan, sum lá undir Almannastovuni. Í 2003 bleiv skipanin broytt til rakstrarjáttan og flutt undir Nærverkið. 2003 var sostatt ein skiftitíð, har partar av stuðlunum vóru settir undir gomlu skipanina, og lönir teirra vóru harvið eisini bókaðar undir fyrítíðarpensjón. Ein onnur orsök til vøksturin frá 2003 til 2004 var, at skipanin í 2003 ikki kom í gongd beinanvegin, og t.v.s. at roknskapurin fyri 2003 ikki er fyri heilt ár.

Sum tað sæst av talvuni er útreiðslan til Stuðulstænastuna økt við 49% í tíðarskeiðinum frá 2004 til 2008.

Samlaða hækkingin frá 2004 til 2008 kann í høvuðsheitum greinast soleiðis:

- áleið 1,5 mió.kr. skyldast lønar- og prísvøkstri
- av stóru hækkingin frá 2007 til 2008 skyldast áleið 5 mió.kr., at trýggir sera tungir brúkarar eru komnir inn í skipanina í 2008
- talið av brúkarum í skipanini er munandi økt í tíðarskeiðinum

Hóast tað ikki er møguligt at fáa neyv hagtol yvir virkseimið undir Stuðulsskipanini seinastu árin, so vísir ein uppgerð, at í 2004 vóru 83 brúkarar í skipanini, meðan talið í 2008 var 142. Í sama tíðarskeiði er talið av fulltíðarstørvum økt úr 47,6 til 61,5.

Gongdin í tal av brúkarum frá 2004 til 2008.

Talva 33: Tal av brúkarum

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Brúkarar	-	83	94	100	120	142

Kelda: Almanamálaráðið.

Tað skal viðmerkjast, at talið av brúkarum einans vísir, hvussu nógvir brúkarar eru í skipanini, men sigur einki um hvussu nógvir tímar eru veittir.

Nærverkið hevur síðani fyrst í 2009 fingið yvirlit yvir veittar tímar pr. viku frá samskiptum í Stuðulstænastuni og verður hetta at betra hagtalsgrundarlagið munandi í framtíðini.

4.5.1 Samandráttur

Skipanin byrjaði í 2003 og fyrsta ár við fullum virkseimi hjá Stuðulstænastuni var í 2004. Í hesum tíðarskeiði er útreiðslan økt við 49% og talið av brúkarum er munandi økt. Útreiðslan kann ávirkast nógv, um tungir brúkarar koma inn í skipanina, t.d. soleiðis sum tað hendi í 2008.

Skráseting av brúkarum hevur í tíðarskeiðinum frá 2004 til 2008 ikki verið nóg væl skipað og tí kann ikki sigast nakað um gongdina í eindarprísinum. Skrásetingarnar eru betraðar í 2009, t.d. verða nú gjørd yvirlit yvir veittar tímar pr. viku.

4.6 Vanlig forsorg

Vanlig forsorg fevnir um veitingar eftir grein 9 (fyribilshjálp), grein 13 (varandi hjálp), grein 15 (stakútreiðslur), grein 16 (hjálp til viðgerð á serligum stovnum), grein 17 (meirútreiðslur brekað barn) og grein 18 (hjálpamboð, endurútbúgving v.m.) í forsorgarlógini.

Samlaðu útreiðslurnar til vanliga forsorg eru í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 ótkar við 17%. Í sama tíðarskeiði eru útreiðslurnar, sum eru fevndar av hesi játtanargreining, tað er Meirútreiðslur brekað barn, Endurútbúgving, Hjálparamboð v.m. og Hjálp til viðgerð á serligum stovnum ótkar við 50%

Talva 34: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útvaldum høvuðskontum til vanliga forsorg

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Meirútreiðslur brekað barn § 17	15.631	16.895	20.560	22.066	23.546	28.333
Endurbúgving § 18	15.471	20.716	22.251	24.637	26.369	40.462
Hjálpamboð v.m. § 18	48.389	40.300	41.990	43.764	51.452	51.453
Hjálp til viðgerð o.a. á serligum stovnum § 16	0	263	542	388	3.765	3.306
Til samans	79.491	78.174	85.343	90.855	105.132	123.554

Kelda: Almanamálaráðið.

Av samlaða vøkstrinum upp á 39,6 mió.kr. stava umleið 14 mió.kr. frá generellum lønar- og prísvøkstri. Vegna vantandi hagtøl er torført at gera eina neyva uppgerð av hvat restin av hækkingini skyldast. Tó kann sigast, at ein stórir partur av øktu útreiðsluni skyldast økt virkseml á endurbúgvingarøkinum, m.a. vart starv og gjald fyri stovnar í Danmark.

Verandi forsorgarlóg er gomul, men fleiri broytingar eru gjørdar í lógartekstinum seinnu árin. Hóast lógarteksturin í fleiri førum heimilar landsstýrismanninum at gera nærri reglur á økinum, hava bert fáar kunngerðir higartil verðið gjørdar.

Landsgrannskoðarin hevur seinnu árin fleiri ferðir víst á, at manglandi kunngerðir á økinum gera umsitingina av lógini trupla. Sambært árligu frágreiðingunum frá landsgrannskoðaranum hevur landsstýrismaðurin í almannamálum í fleiri ár víst á, at arbeitt verður við at gera kunngerðir, men at arbeiðið hevur drigið út, m.a. grundað á manglandi arbeiðsorku.

Í hvønn mun manglandi kunngerðir hava ávirkað útreiðsluna á forsorgarøkinum er torført at meta um, men tað er ein sannroynd, at á forsorgarøkinum skulu í nógvum førum gerast ítøkiligar metingar í sambandi við útgjaldsmál. Tí kann tað tykjast lógið, at arbeiðið við at gera kunngerðir ikki hevur verið hægri raðfest.

Í 2009 eru fleiri av umrøddu kunngerðum lýstar.

Peningur er í fleiri umföllum settur av til at gera nýggja forsorgarlóg, men neyðuga arbeiðsorkan hevur ikki verið tøk til arbeiðið. Tað er eitt politiskt ynski, at ein nýggj forsorgarlóg er klár at leggja fyri tingið í 2011, men enn er hetta arbeiðið ikki veruliga farið í gongd.

Í løtuni verður arbeitt við einstøkum pørtum av lógini, har ábøtur eru mest tiltrongdar, m.a. ásetingin um hjálparráð. Fleiri ivamál hava verið í sambandi við hesa áseting, og arbeitt verður í løtuni við at nágreina sjálfvan lógartekstin umframt at arbeitt verður við at gera tilhoyrandi kunngerðir. Endamálið við lógarbroytingini er ikki at gera nøkur stór inntriv, men heldur at gera reglurnar greiðari.

Eitt av endamállum við lógarbroytingunum, sum arbeitt verður við í løtuni, er at fáa samanhag í, at tey, sum ávísa eina útreiðslu, eisini hava ábyrgd av játtanini. Hetta hevur í fleiri førum ikki verið galdandi, t.d. hevur tað verið soleiðis, at Landssjúkrahúsið hevur ávíst ávís hjálparráð, meðan tað er Almanastovan, sum hevur ábyrgd av játtanini.

Generelt skal viðmerkjast, at tað er ein fyrimunur, at tey, sum ávísa eina vøru/tænastu eisini hava ábyrgd at halda játtanina á økinum.

Við verandi skrásetingarskipan á Almanastovuni er tað ikki møguligt at fáa til vega neyð hagtøl viðvíkjandi virkseminum á einstøku økjunum. Fyri forsorgarøkini, sum verða gjøgnumgingin niðanfyrir er galdandi, at skrásetingarnar bert fevna um talið av fólki í skipanunum og onki siga um, hvussu leingi fólki eru í skipanini.

4.6.1 Meirútreiðslur brekað barn

Talan er um eina skipan, har foreldur at børnum, sum bera álvarsligt likamligt ella sálarligt brek ella hava álvarsliga varandi sjúku, kunnu søkja um at fáa endurgoldið tær meirútreiðslur, sum beinleiðis stava frá brekinum ella sjúkuni hjá barninum. Treytin er, at barnið býr heima.

Endurgjald verður latið til neyðugar meirútreiðslur av upphaldinum og í sambandi við viðgerðir. Stuðulin er ikki treytaður av inntøkuviðurskiftum hjá foreldrunum.

Harumframt verður endurgjald veitt fyri mista arbeiðsinntøku, um avleiðingarnar av sjúkuni ella brekinum hjá barninum eru, at tað er alneyðugt, at annað av foreldrunum ansar barninum heima og tí ikki kann verða verandi í arbeiði í styttri ella longri tíð, ella einans kann arbeiða niðursetta tíð.

Gongdin í útreiðslunum hefur verið hendan:

Talva 35: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðslunum til meirútreiðslur brekað barn

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Veitingin "endurgjald fyri mista arbeidsinntøku":	6.207	6.502	9.132	9.241	10.021	11.239
Meirútreiðslur til heilivág	3.958	4.150	5.464	4.922	5.143	6.881
Annað	5.466	6.243	5.964	6.323	8.382	10.213
Meirútreiðslur brekað barn § 17	15.631	16.895	20.560	20.486	23.546	28.333

Kelda: Búskaparskipan Landsins.

Sum tað sæst stavar hækkingin frá eini øking í øllum trimum undirkontum.

Talva 36: Tal av brúkarum

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Meirútreiðslur brekað barn § 17	490	531	565	581	571	568

Kelda: Almanamálaráðið.

Av talvuni omanfyri sæst hvussu nógvir brúkarar havar verið í skipanini í einum ári.

Eins og fyri onnur øki undir høvuðskontuni Vanlig forsorg er skrásetingin av upplýsingum um hvør fær veiting sambært grein 17 í forsorgarlógini ófullfíggað, m.a. finnast ongi nágreinilig hagtøl yvir hvussu nógv fólk *í miðal* hava verið í skipanini í tíðarskeiðinum.

Niðanfyrri eru einstøku undirkonturnar gjøgnumgingnar.

4.6.1.1 Veitingin "endurgjald fyri mista arbeidsinntøku"

Talva 37: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðslunum til "endurgjald fyri mista arbeidsinntøku"

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Veitingin "endurgjald fyri mista arbeidsinntøku":	6.207	6.502	9.132	9.241	10.021	11.239

Kelda: Búskaparskipan Landsins.

Sum nevnt omanfyri er hend ein lutfalsliga stór øking í útgjalding av endurgjaldi fyri mista arbeidsinntøku.

Talið av móttakarum er eisini økt nakað í tíðarskeiðinum, men sum nevnt finnast ikki skipaðar skrásetingar um hvussu leingi hvør hevur verið í skipanini:

Talva 38: Tal av móttakarum í sambandi við mista arbeiðsinnføku

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Tal av móttakarum	164	166	195	186	196	181

Kelda: Almannamálaráðið.

Við eini lógarbroyting frá 2003 varð landsstýrismaðurin heimilaður í kunngerð at áseta neyvari reglur um útreiðslur til endurgjald fyri inntøkumiss. Landsgrannskoðarin hevur í fleiri ár havt viðmerkingar hesum viðvíkjandi. Fyrsta kunngerð av hesum slag varð sett í gildi frá 1. juli 2009. Í kunngerðini er ásett, at endurgjald ikki verður veitt fyri tann partin av inntøkuni, sum er omanfyri 25.000 kr. um mánaðin, og heldur ikki fyri mistum eftirlønargjaldi.

Áðrenn kunngerðin kom í gildi varð fult endurgjald veitt fyri inntøkumissin – t.v.s. at bæði løn og eftirløn varð goldið av Almanastovuni.

4.6.1.2 Meirútreiðslur til heilivág

Talva 39: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í meirútreiðslunum til heilivág

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Meirútreiðslur til heilivág	3.958	4.150	5.464	4.922	5.143	6.881

Kelda: Búskaparskipan Landsins.

Sum tað sæst av tølunum omanfyri er hend ein hækking upp á 74% í útreiðslunum til heilivág til brekað børn í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008.

Útreiðslurnar til heilivág hava verið generelt hækkandi á øllum almannaðkinum seinastu árin, t.d. til fólka- og fyrítíðarpensjónistar. Í so máta er økingini í meirútreiðslum til heilivág til brekað børn onki undantak. Tað er onki ítøkilig, ið forkláar økingina.

4.6.1.3 Annað

Talva 40: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðslunum til "annað"

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Annað	5.466	6.243	5.964	6.323	8.382	10.213

Kelda: Búskaparskipan Landsins.

Annar kostnaður fevnir um eina breiða viftu av meirútreiðslum til brekað börn so sum ríðing, fysioterapi, blæur, kostískoyti og optik.

Annar kostnaður er í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 hækkaður við 87%. Sum tað sæst av talvuni hendi hækkingin serliga frá 2006 til 2008. Ein útreiðsla, sum hækkar lutfalsliga nógv frá 2007 til 2008, er stuðul til ergoterapi. Annars er ein generell hækking á flestu av nevndu veitingum.

Við gildi frá mai 2009 er ein kunngerð lýst á økinum, har ásett er, hvørjar viðgerðir kunnu stuðlast.

4.6.2 Endurbúgving

Útreiðslurnar til endurútbúgving kunnu greinast soleiðis:

Talva 41: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 til endurbúgving

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vanlig endurútbúgving	12.890	14.226	12.673	13.173	11.833	13.661
Vart arbeiði	1.937	4.805	7.091	8.116	10.236	15.209
Gjald fyri stovnar í Danmark	550	1.685	2.487	3.348	4.300	11.592
Til samans	15.377	20.716	22.251	24.637	26.369	40.462

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Útreiðslurnar til endurútbúgving eru hækkaðar úr 15 mió.kr. í 2003 til 40 mió.kr. í 2008, ella um 163%. Hækkingin stavar frá vardum stórvum og stovnsplássum í Danmark.

Av viðmerkingunum frá landsgrannskoðaranum fyri 2007 sæst, at landsgrannskoðarin í fleiri ár hevur heitt á Landsstýrið um at áseta gjøllari reglur um stuðul til endurútbúgving o.a. Í frágreiðing til løgtingsgrannskoðararnar hevur landsgrannskoðarin í oktober 2007 víst á fleiri ivamál viðvíkjandi umsitingini av endurútbúgvingarútreiðslunum. Í frágreiðing frá juli 2008 um "kanning av 15 endurútbúgvingarmálum hjá Almannastovuni" heitir Løgtingsins Umboðsmaður á landsstýrismannin í almanna- og heilsumálum um " at umhugsa at áseta meiri útgreinaðar reglur á endurútbúgvingarøkinum."

Í september 2008 hevur landsstýrismaðurin boðað frá, at vegna vantandi arbeidsorku hevur ikki verið møguligt at fáa gongd á arbeiðið at áseta reglur fyri endurútbúgving í kunngerð, men at ætlanir eru um at fara undir arbeiðið seinni í ár.

Tað tykist sostatt greitt, at tað hevur verið tørvur á at áseta gjølligari reglur fyri umsiting av endurbúgvingarøkinum. Tað ber tó ikki til at siga nakað um, hvørja ávirkan manglandi reglur hava havt á útreiðslustøðið.

4.6.2.1 Vanlig endurútbúgving

Fólk við skerdum arbeidsfærleika kunnu fáa endurbúgvingarstuðul, um það er ein neyðug fortreyt fyri, at tey kunnu gerast fíggjarliga sjálvbjargin.

Gongdin í útreiðslunum seinastu árinum hefur verið hendan:

Talva 42: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðslum til vanligari endurbúgving

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vanlig endurútbúgving	12.890	14.226	12.673	13.173	11.833	13.661

Kelda: Búskaparskipan Landsins.

Frá 2003 til 2008 eru útreiðslurnar øktar við 771 tkr. til endurútbúgving.

Útreiðslan til endurútbúgving hefur verið rímiliga stöðug í tíðarskeiðinum eins og talið av brúkarum, sí talvu niðanfyri. Verður hædd tikin fyri lønarvøkstrinum í sama tíðarskeiði er talan reelt um ein lítla lækking.

Talva 43: Tal av persónum í vanligari endurútbúgving

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ymiskir persónar í árinum	193	194	205	208	176	203

Kelda: Almanamálaráðið.

Skrásetingin av upplýsingum viðvíkjandi endurútbúgving er ófullfíggjað, m.a. finnast ongi nágreinilig hagtøl yvir hvussu nógv fólk í miðal hava verið í skipanini í tíðarskeiðinum.

4.6.2.2 Vart arbeiði

Skipanin við vardum arbeiði er ein gomul skipan. Aðalsjónarmiðið við skipanini er, at fólk við skerdum arbeidsfæri, í staðin fyri óvirkin at taka ímóti almannaveiting, skulu hava møguleika fyri at vera virkin í arbeiðslívinum og nýta teirra restarbeiðsevni.

Tá ið vard störv verða sett á stovn, verða lønar- og onnur setanarviðurskifti avtalað. Útgangsstøðið er sáttmálalønin á arbeiðsmarknaðinum. Arbeiðsgevarin rindar fulla løn og fær endurgoldið eitt lønarískoyti frá Almanastovuni upp á ein triðing, helmingin ella tveir triðingar av lønini treytað av arbeidsfærleikanum hjá arbeiðstakaranum.

Talva 44: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðsluni til vart arbeiði

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vart arbeiði	1.937	4.805	7.091	8.116	10.236	15.209

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 er útreiðslan til vart arbeiði økt frá 2 mió.kr. til 15 mió.kr. Í sama tíðarskeiði er talið av fólki, sum hava verið í skipanini í styttri ella longri tíð, økt frá 28 til 140:

Talva 45: Tal av fólki í vardum stavi

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Persónar í skipanini	28	44	58	79	111	140

Kelda: Almanamálaráðið.

Skrásetingin av upplýsingum viðvíkjandi vardum arbeiði er ófullfígghjað, m.a. finnast ongi nágreinilig hagtøl yvir hvussu nógv fólk *í miðal* hava verið í skipanini í tíðarskeiðinum.

Hækkingin í útreiðsluni til vard stórv skyldast, at ein nýggj vegleiðing um vard stórv frá 2002 setti meira fokus á økið, og var hetta byrjanin til eina øking í talinum av vardum stórvum.

Stóri vøksturin í 2007 og 2008 skyldast, at arbeiðsmarknaðardeildin á Almanastovuni varð uppraðfest í fígghjarlógini fyri 2007 (økt játtan til 3 starvsfólk). Sostatt eru munandi fleiri mál avgreidd síðan tá. Tað skal viðmerkjast, at Almanastovan í fígghjarlógini fyri 2009 fekk eina skerda játtan, og sambært Almanastovuni er ein av avleiðingunum, at viðgerðin av endurbúgvingarmálum verður niðurraðfest. Talið av óavgreiddum málum er økt nógv seinastu tíðina í 2009.

Ein viðkomandi spurningur í sambandi við stóru økingina í talinum av vardum stórvum er, um talið av fólki í øðrum skipanum er minkað tilsvarandi. Spurningurin er ikki kannaður í Føroyum, men tað kann staðfestast, at tilgongdin til fyrítíðarpensjón ikki er minkað, hóast fleiri fólk eru komin í vart starv.

Við betur skipaðum skrásetingum av brúkarum av ymsu skipanunum vildi verið móguligt betur at mett um týðningin av teimum átøkum, sum verða sett í verk, herundir ávirkanin á ymsu veitingarslógini.

Sum útgangsstøði er skipanin við vardum starvi ein bíligari loysn fyri landskassan enn aðrar almennar skipanir, so sum fyrítíðarpensjón, tí undir hesi skipan rindar arbeiðsgevarin ein part av útreiðslunum umframt at skattur verður goldin til landskassan av samsýningini. Aðrir fyrimunir við skipanini eru, at brúkarin er virkin og harvið mennist sosialt og mentalt, sum so aftur sparir heilsuverkinum og almannaverkinum fyri pengar.

Almannastovan ger við ávísingum millumbilum eina statusuppgerð, sum vísir, hvussu nógv fólk eru í skipanini, og hvussu býtið er millum ymsu endurgjaldsbólkarnar.

Talva 46: Tal av fólkkum í vardum stavi og býti millum endurgjaldsbólkar

	jul-06	%	okt-08	%
1/3 frá Almannastovuni	24	32%	47	37%
1/2 frá Almannastovuni	31	41%	50	39%
2/3 frá Almannastovuni	13	17%	24	19%
Onnur gomul lönarbýti, 40-60 og eitt 90-10	7	9%	6	5%
Til samans í vardum starvi	75	100%	127	100%

Kelda: Almannamálaráðið.

Av tølunum omanfyri sæst, at av samlaðu útreiðslunum av skipanini rindar arbeiðsgevarin í umleið 80% av førunum meiri enn helmingin av útreiðslunum.

4.6.2.3 Gjald fyri stovnar í Danmark

Fólk við skerdum arbeiðsførleika, sum hava rætt til endurbúgvingarstuðul, hava møguleika fyri at sleppa á skúla v.m. í Danmark, um hetta er ein fyriritreyt fyri at tey aftur kunnu gerast fígghjarliga sjálvbjargin.

Talva 47: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðsluni til gjald fyri stovnar í Danmark

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Gjald fyri stovnar í Danmark	550	1.685	2.487	3.348	4.300	11.592

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Talan hevur verið um ein lutfalsliga stóran útreiðsluvøkstur á hesi konto frá 2003 til 2008, serliga frá 2007 til 2008.

Talva 48: Tal av persónum

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ymiskir persónar í árinum	10	11	20	32	28	32

Kelda: Almannamálaráðið.

Í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 er talið av persónum í skipanini hækkað úr 10 upp í 32. Hóast stóra útreiðsluvøkstur frá 2007 til 2008 er talið av persónum í skipanini einans økt við 4 frá 2007 til 2008 og eindarprísurin er tískil hækkaður frá 154 tkr. í 2007 til 362 tkr. í 2008.

Sambært Almennastovuni skyldast útreiðsluvæksturinn, at nýggju fyriskipanirnar, sum eru settar í gongd, eru ógvuliga kostnaðarmiklar umframt at tað eru borgarar, ið hava havt tørv á at flyta frá lutfalsliga bíligum til munandi dýrari fyriskipanir.

Harumframt eru nøkur nýggj fólk komin inn í skipanina, sum ikki áður hava figurerað í endurbúgvingarhøpi. Talan er um ung fólk við sverum ADHD, DAMP o.l. symptomum, sum áður vildu verið undir vanligari og longdari barnaforsorg. Talan er um útreiðslur, sum kommunur áður hava avhildið sambært barnaforsorgarlógini.

Almennastovan upplýsir harafturat, at onkur útreiðsla fyri 2007 er bókað í 2008. Øll málini eru ikki gjøgnumgingin, so til ber ikki at siga nágreiniliga, hvussu nógv talan er um.

4.6.3 Hjálparráð

Niðanfyrri er útreiðslan til hjálparráð einstøku árinum nærri sundurgreinað:

Talva 49: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðsluni til hjálparráð

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kostískoyti o.a.	1.469	1.647	1.838	2.319	2.788	3.286
Heilivágur	6.244	6.068	6.470	6.732	6.035	7.030
Tannviðgerð	686	872	868	992	1.152	1.408
Protesur	1.109	1.255	1.573	1.394	1.546	985
Ortopediskur fótbúnaður	1.320	1.583	2.036	2.498	2.500	2.819
Hoyritól	9.443	5.926	6.218	6.950	7.101	3.573
Bústaðarbroytingar	2.592	2.772	2.825	1.525	4.039	2.983
Avlamisbilar	5.089	2.086	2.086	2.887	5.048	7.014
Koyristólar	3.870	2.439	3.078	2.697	3.848	1.965
MVG	3.757	2.773	2.571	2.237	3.114	3.319
Annar stuðul	12.811	12.879	12.426	13.533	14.281	17.071
Til samans	48.390	40.300	41.989	43.764	51.452	51.453

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Sum tað sæst av tølunum omanfyri er útreiðslan til hjálparráð sett saman av nógvum, ymsum útreiðslum, har eindarprísurin varierar nógv. Fyri onkur øki er talan um ein javnan vøkstur, meðan tað eru lutfalsliga stórar broytingar einstøku árinum á øðrum økjum, t.d. avlamisbilar. Rakstrarkostnaðurin fyri hoyritól er t.d. lækkaður úr 9 mió.kr. í 2003 til 3,5 mió.kr. í 2008.

2003 var eitt óvanligt ár, har tað 2 ferðir var neyðugt at biðja um eykajáttan til økið. Grundgevingin í seinnu umbønini um eykajáttan var, at umsitingin hevur lagt eyka orku í at avgreiða fleiri umsóknir. Sammett við 2002 hækkaði útreiðslan í 2003 við 11,2 mió.kr.

Størstu hækkingarnar í 2003 sammett við 2002 voru útreiðslurnar til hoyritól, sum øktust við 5,1 mió.kr., koyristólar, sum øktust við 1,6 mió.kr. og mv-g-útreiðslan, sum øktist við 1,3 mió.kr.

Eftir óvanliga árið 2003 lækkaði útreiðslan í 2004 nærur niður á støðið í 2002.

Gongdin í árunum 2004 til 2006 var nøkulunda jøvn, meðan útreiðslan í 2007 økist við 7,7 mió.kr. Størsta einstaka broytingin er "bústaðarbroytingar", sum hækkaði við 2,5 mió.kr., sí viðmerking niðanfyri, umframt at kostnaðurin av avlamisbilum hækkar við 1,2 mió.kr. og kostnaðurin av koyristólum hækkar við 1,1 mió.kr.

Lækkingin í "bústaðarbroytingar" frá 2005 til 2006 skyldast, at ein kærunevndaravgerð hevði við sær, at hjálptólamiðstøðin var avmarkað í at gera bústaðarbroytingar í 2006, og sostatt var 2006 óvanliga lágt. Tað merkir so aftur, at nógvar umsóknir bíðaðu til 2007 umframt vanliga virkseimið.

Lækkingini í kostnaðinum til hoyritól frá 2007 til 2008 skyldast, at ein partur av játtanini til hetta økið er flutt frá Hjálparráð til Landssjúkrahúsið.

Einasta skipaða skráseting av hagtølum, sum gevur nakra ábending um virkseimið á økinum er tal av umsóknum.

Talva 50: Tal av umsóknum

Tal av umsóknum	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kropsborin	3.038	2.827	2.826	2.678	2.661	2.300
Ikki kropsborin	1.754	1.982	1.898	1.835	1.961	1.935
Hjálparamboð v.m. § 18 Umsóknir	4.792	4.809	4.724	4.513	4.622	4.235

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árin 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Sambært móttiknum upplýsingum er tað bert ein heilt lítil partur av umsóknum, sum ikki verður gingin á mæti.

Sum nevnt omanfyri verður í løtuni arbeitt við at nágreina økið nærri.

4.6.4 Hjálp til viðgerð o.a. á serligum stovnum § 16

Hjálp til viðgerð o.a. á serligum stovnum eftir § 16 er ætlað fólki, ið hava eina psykiatriska diagnosu (Asberger/ADHD) ella eru sálarsjúk, eru seinment ella menningartarnað ella eru atferðartrupul v.m. Talan kann bæði verða um uppihald á serligum stovnum undir Nærverkinum ella uttanlands. Uppihaldið fevnir um viðgerð kombinerað við skúla, búvenjing og/ella avkláring av arbeiðsevni.

Útreiðslurnar seinastu árinu hava verið hesar:

Talva 51: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðsluni til viðgerð á serligum stovnum

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Hjálp til viðgerð o.a. á serligum stovnum § 16	0	263	542	388	3.765	3.306

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinu 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Sum tað sæst av útreiðslutølunum er tað ikki fyrr enn í 2007, at tænarar til fólk við víðfevndum sárligum ella kropsligum breki verða veittar eftir grein 16 í forsorgarlógni. Frammanundan hevur kostnaðurin av upphaldi á serligum stovnum verið fíggaður eftir grein 18 viðvíkjandi endurbúgving.

Orsøkin til broyttu mannagongdina skyldast eina kæravgerð, har kærnevndin gjørdi vart við, at umsóknin var viðgjørd eftir skeivari grein.

Talva 52: Tal av persónum

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ymiskir persónar í árinum	-	-	-	1	6	13

Kelda: Almanamálaráðið.

Broytta mannagongdin hevur viðført, at samlaða játtanin fyri 2009 er upp á 12 mió.kr. harav 5,5 mió.kr. eru fluttar frá grein 18, endurbúgving.

Í mun til stovnsupphald samb. grein 18 um endurbúgving, so skal landsstýrismaðurin í hvørjum einstøkum føri góðkenna stovnsupphald sambært grein 16.

4.6.5 Samandráttur

Av samlaða vøkstrinum upp á 39,6 mió.kr. stava umleið 14 mió.kr. frá generellum lønar- og prísøkstri. Vegna vantandi hagtøl er torført at gera eina neyva uppgerð av, hvat restin av hækkingini skyldast. Tó kann sigast, at virkseimið er økt á hesum økjum:

- Endurútbúgving: útreiðslan til vart arbeiði er hækkað úr 1,9 mió.kr. í 2003 til 15,2 mió.kr. í 2008. Orsøkin til hetta er, at arbeiði hevur verið miðvíst at sett vart stovnar á stovni. Talið av vart stovnum er hækkað javnt øll árinu úr 28 í 2003 til 140 í 2008. Tað mangla skipað hagtøl fyri, hvussu leingi hvør einstakur hevur verið í skipanini.
- Endurútbúgving: útreiðslan til gjald fyri stovnar í Danmark er hækkað úr 0,5 mió.kr. í 2003 til 11,6 mió.kr. í 2008. Talið av fólki sum eru farin í endurútbúgving á stovni í Danmark er hækkað úr 10 í 2003 til 32 í 2008. Tað mangla skipað hagtøl fyri, hvussu leingi hvør einstakur hevur verið í skipanini.

- Meirútreiðslur brekað barn: Talið av brúkarum er økt úr 490 í 2003 til 568 í 2008. Viðmerkjast skal, at tað ikki er vist, at talið av brúkarum sigur nakað um virksemini. Harafturat skal sigast, at tað ikki eru børnini, sum verða skrásett, men foreldrini.

Á forsorgarøkinum kann generelt staðfestast, at tað ígjøgnum fleiri ár hefur verið tørvur á at seta kunngerðir í gildi, sum nærri áseta treytir fyri veitingum eftir forsorgarlógini.

Í hvønn mun manglandi kunngerðir hava ávirkað útreiðsluna á forsorgarøkinum er torført at meta um, men tað er ein sannroynd, at á forsorgarøkinum skulu í nógvum førum gerast ítøkiligar metingar í sambandi við útgjaldsmál. Tí kann tað tykjast løgið, at arbeiðið við at gera kunngerðir ikki hefur verið hægri raðfest.

Í 2009 eru fleiri av umrøddu kunngerðum lýstar.

Generelt kann staðfestast, at tað mangla neyv hagtøl viðvíkjandi virkseminum á forsorgarøkinum. Mælt verður til, at neyvri virksemitøl verða skrásett á m.a. hesum økjum:

- vardum størvum
- endurbúgving
- endurgjald fyri mista arbeiðsinntøku
- hjálparráðum

Meting má gerast í hvørjum einstøkum føri um, hvørji virksemitøl eru viðkomandi.

4.7 Fyritíðarpensjón

Persónar millum 18-67 ár kunnu fáa fyritíðarpensjón, um arbeiðsførið varandi er niðursett orsakað av sjúku, avlamni ella øðrum serligum grundum.

Tað eru trý ymisk fyritíðarpensjónsstig: hægsta, miðal, og lægsta fyritíðarpensjón. Fyritíðarpensjónin verður veitt vegna niðursett arbeiðsføri ella einkjustøðu. Hægsta og miðal fyritíðarpensjón eru samansettar av grundupphædd, viðbót og avlamisviðbót, meðan lægsta fyritíðarpensjón er samansett av grundupphædd, viðbót og eini eykaviðbót. Støddin av viðbótini er treytað av pensjónsstiginum. Avlamisviðbót er óheft av aðrari inntøku. Grundupphædd, viðbót og eykaviðbót lækka við 60% fyri hvørja vunna krónu omanfyri inntøkuloftið, sum árliga verður javnað. Mótrokningarprosentíð varð lækkað til 30% í 2008.

Um hægsta, miðal ella lægsta fyritíðarpensjón verður veitt er treytað av aldri, hvussu nógv arbeiðsførið er niðursett og orsøkina til niðursetta arbeiðsførið.

Fyritíðarpensjónistar hava harumframt rætt til aðrar viðbøtur, sum eru barnaviðbót, hjálparviðbót, røktarviðbót og persónliga viðbót.

Grundupphæddin, viðbótin og avlamisviðbótin hjá fyrirtíðarpensjónistunum eru seinastu árinu generelt hækkaðar við 4% árliga, soleiðis sum ásett í lóg um javning av almannaveitingum¹⁴. Umframt generellu hækkingina upp á 4% verður í 2008 latin ein eyka viðbót á 15.360 kr. til lægstu fyrirtíðarpensjónistar; eyka viðbótin hækkar til 31.644 kr. í 2009. Samlaða økingin hjá lægstu fyrirtíðarpensjónistunum er sostatt áleið 23% frá 2007 til 2008.

Harumframt er brennistudningurin, sum verður veittur eftir serligari lóg, hækkaður við 25% frá 2007 til 2008 svarandi til eina hækking á 1.368 kr. Brennistudningur verður tó bert veittur til teir pensjónistar, sum lúka ávísar inntøkutreytir.

Høvuðskontan "Fyrirtíðarpensjón" fevnir um undirkontur fyri fyrirtíðarpensjón, avlamisveiting umframt læknáttanir, sí niðanfyri:

Talva 53: Gongdin í tíðarskeiðinum 2003 til 2008 í útreiðslunum til fyrirtíðarpensjón

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Hægsta fyrirtíðarpensjón	81.480	80.001	81.045	88.685	89.886	97.913
Miðal fyrirtíðarpensjón	78.003	80.697	80.999	89.237	86.202	95.322
Lægsta fyrirtíðarpensjón	28.719	30.254	31.461	33.138	32.423	41.091
Avlamisveiting	2.318	2.504	2.388	2.488	2.573	2.620
Læknáttanir	0	0	0	391	318	874
Til samans	190.520	193.456	195.893	213.939	211.402	237.820

Kelda: Landsrokskapirnir fyri árinu 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Sum tað sæst omanfyri er nettoútreiðslan á høvuðskontuni "Fyrirtíðarpensjón" hækkað við 25% í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008. Sæð yvir alt tíðarskeiðið er talið av fyrirtíðarpensjónistum nærum óbroytt, sí talvu niðanfyri.

Talva 54: Tal av fyrirtíðarpensjónistum

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Hægsta	546	535	534	544	554	567
Miðal	801	810	790	810	801	796
Lægsta	424	414	413	406	398	409
Avlamisveiting	85	89	86	85	81	82
Tal av fyrirtíðarpensjónistum	1.857	1.848	1.823	1.845	1.833	1.852

Kelda: Almanamálaráðið.

¹⁴ Lógin um javning av almannaveitingum er í 2008 broytt, soleiðis at grundupphæddin, viðbótin og avlamisviðbótin frá 2009 at rokna verða hækkaðar við 3% og ikki við 4% sum undanfarin ár.

Talið av fyrítíðarpensjónistum er á sama stöði í 2008 sum í 2003, tó soleiðis, at tað hava verið smærri broytingar frá einum ári til annað. Talið av hægstu fyrítíðarpensjónistum er hækkað við 21 persónum, meðan talið av lægstu fyrítíðarpensjónistum er lækkað við 15 persónum.

Ein framskriving av staðfestu útreiðslunum í 2003 til 2008 við teimum lógarásettu hækkingunum, sum hava verið árliga, samsvarar væl við tær útreiðslur, sum eru staðfestar fyri 2008, t.v.s. at útreiðsluøkingin í tíðarskeiðinum í høvudsheitum stavar frá, at satsirnir til fyrítíðarpensjónistar verða hækkaðir árliga, soleiðis sum ásett í lógini.

Hóast satsirnir fyri allar fyrítíðarpensjónistar hækkaðu við 4% fyri árinum 2003 til 2005 er talan um ein útreiðsvøkstur í hesum tíðarskeiðinum, sum liggur væl niðanfyri hetta. Orsøkin er, at talið av fyrítíðarpensjónistum í hesum tíðarskeiði lækkaði við 36 persónum.

Útreiðsluvøksturinn frá 2006 til 2008 er hinvegin væl omanfyri nevndu 4%, og er ein av orsøkunum, at talið av pensjónistum í hesum tíðarskeiði hækkar við 34 persónum.

Stóri útreiðsluvøksturinn frá 2005 til 2006 skyldast, at Almennastovan í 2006 yvirtók avgerðarmyndugleikan á fyrítíðarpensjónsøkinum frá Vanlukkutryggingarráðnum og í tí sambandinum avgreiddi yvir 100 gamlar umsóknir. Avgreiðslan av umsóknunum merkti lutvíst, at fleiri fyrítíðarpensjónistar komu inn í skipanina umframt at eftirgjöldini¹⁵ hetta árið vóru størri enn vanligt orsakað av avgreiðslu av fleiri málum.

Sambært Almennastovuni skyldast hækkingin frá 2007 til 2008 lutvíst, at eftirgjöldini eru hægri í 2008 enn undanfarin ár, at fleiri fólk, sum fáa hægstu og miðal fyrítíðarpensjón forvinna minni enn árið fyri, umframt at tey hava staðfest eina minking í tali av fólki, sum hava inntøku omanfyri móttrokningsfríu upphæddina. Sum nevnt omanfyri lækkaði móttrokningsprosentin frá 60% í 2007 til 30% í 2008, og varð upprunaliga væntað, at inntøkurnar hjá fyrítíðarpensjónistum fóru at hækka og harvið minka um útgjaldið av fyrítíðarpensjón.

Hægsta og miðal fyrítíðarpensjónin eru hækkaðar við 22,5% í tíðarskeiðinum, meðan lægsta fyrítíðarpensjónin er hækkað við 43,5%. Til samanberingar kann nevast, at generella lønarhækkingin í sama tíðarskeiði var áleið 17,5% íroknað arbeiðsmarknaðargjöld.

4.7.1 Samandráttur

Útreiðsluvøksturinn upp á 47 mió.kr. í tíðarskeiðinum frá 2003 til 2008 samsvarar væl við lógarásettu hækkingina í fyrítíðarpensjónum.

Talið av fyrítíðarpensjónistum er nærum óbroytt í tíðarskeiðinum.

¹⁵ Eftirgjald: ein viðgerð av einum fyrítíðarpensjónsmáli kann taka upp í 2 ár. Verður umsóknin gingin á møti, hevur móttakarin rætt til fyrítíðarpensjón frá tí at umsóknin varð innlatin og verður hetta goldið aftur.

5 Játtanartilgongd

Niðanfryi er í stuttum lýst hvussu játtanartilgongdin (fígghjarlógartilgongdin) er skipað. Lýsingin er skipað soleiðis, at fyrst verður greitt frá lógarverkinum og teimum mannagongdum, sum eru galdandi í sambandi við gerð av fígghjarlóg og eykajáttanu og síðani verða einstøku høvuðskonturnar gjøgnumgingnar.

Greiningin tekur støði í samrøðum við ábyrgdarhavandi starvsfólk á ymsu økjum, tað verði seg starvsfólk á ymsu stovnunum, embætisfólk við ábyrgd av fígghjarlógararbeiðinum umframt álitum um játtanarskipan landsins frá 24. februar 2006, ið varð gjørt í sambandi við gerð av uppskoti til lógtingslóg um landsins játtanarskipan (játtanarlógin).

5.1 Stýrisskipanarlógin

Í stýrisskipanarlógini frá 1994 verða yvirskipaðu reglurnar um játtanartilgongdina ásettar í grein 41 til 44. Stýrisskipanarlógin fyriskrivur, at landsstýrið leggur fryi Lógtingið fyra sløg av játtanarlógum:

- fígghjarlóg
- eykajáttan við lógtingslóg
- eykajáttan við fígghjarnevndarskjali
- bráðfeingis játtanarlóg (um fígghjarlógarviðgerðin ikki er liðug áðrenn fígghjarárið byrjar)

Av stýrisskipanarlógini sæst, at uppskot til fígghjarlóg skal verða lagt fryi tingið í seinasta lagi 1. oktober árið fryi.

Burtursæð frá ásetingunum í stýrisskipanarlógini hava ongar formligar reglur verið galdandi fryi fígghjarlógararbeiðið til uppskotið verður lagt fryi tingið.

Í rundskrivi nr. 2/2000 frá lógmansskrivstovuni um lógarsmíð eru ásetingar um krøv til innihaldið í viðmerkingum til lógtingslógaruppskot, sum verða lögð fryi tingið. Sambært ásetingunum í rundskrivinum skal í hvørjum einstøkum føri metast um fígghjarligar/búskaparligar avleiðingar, umsitingarligar avleiðingar, umhvørvisligar avleiðingar, avleiðingar í mun til altjóða avtalur og reglur og sosialar avleiðingar. Nevnda rundskriv er ikki galdandi fryi fígghjarlógaruppskot.

Arbeiðið við at gera eina fígghjarlóg hevur tískil verið skipað eftir eini síðvenju, sum hevur verið nærum óbroytt nógv tey seinastu árin.

Við støði í lógtingssamtykt frá 1. mars 2005 samtykti formansskapur lógtingsins hin 16. mars 2005 at seta ein arbeiðsbólk við serkønum fólki at fyrireika uppskot til eina játtanarlóg, sum skal seta treytir og skipa mannagongdir fryi játtanum. Álitid varð lagt fram í februar 2006, og við lógtingslóg nr. 42. frá 4. mai 2009 er nýggj játtanarlóg samtykt at koma í gildi við neyðugum tillagingum fryi fígghjarlógaruppskotið 2010.

Sambært nýggju lógini skal landsstýrismaðurin í fíggjarmálum fyri 1. apríl leggja fram uppskot til løgtingssamtykt, sum fevnir um ein samlaðan játtanarkarm fyri fíggjarlógina næsta ár, býtt á greinar.

Samán við uppskotinum um játtanarkarm verður lagt við ein búskaparfrágreiðing, sum lýsir og metir um búskaparstöðu Føroya, herímillum tann almenna geiran.

Samstundis sum fíggjarlógarruppskotið verður lagt fram, leggur landsstýrismaðurin í fíggjarmálum fram eina frágreiðing, sum gjølligari lýsir og metir um innihaldið í fíggjarlógarruppskotinum og greiðir frá játtanareftirlitinum í fíggjarárinum.

5.2 Ábyrgdarbýti í sambandi við fíggjarlógina

Av grein 43 í stýrisskipanarlógini sæst, at tað er landsstýrið, sum leggur fíggjarlógarruppskot fyri tingið. Av stýrisskipanarlógini sæst harumframt, at tað er lögmaður sum býtir málsøkini millum landsstýrisfólkini, at hesi sita fyri málsøkjunum hvør sær og hava rættarlaga ábyrgd av teimum málsøkjum, sum eru lögð til teirra at umsita.

5.2.1 Landsstýrismaðurin í almannamálum

Landsstýrismaðurin í almannamálum situr fyri teimum høvuðskontum, sum eru fevndar av hesi greining.

Landsstýrismaðurin í almannamálum skal m.a. tryggja, at ongin útreiðsla verður avhildin á almannaøkinum uttan at heimild er fyri henni í teirri fíggjarlóg ella aðrari játtanarlóg, sum er í gildi, tá ið ávíst verður. Landsstýrismaðurin í almannamálum má sostatt skipa so fyri, at uppskot til fíggjarlóg er hóskandi til at dekkja útreiðslurnar til ásetta og ætlaða virksemd.

Sum ein liður í at tryggja omanfyrinevnda verður uppskotið til fíggjarlóg gjørt við stóði í upplýsingum og tilmælum, sum verða latin landsstýrismanninum frá ávikavist Almennastovnunni og Nærverkinum, Meginskivstovuni, sum hava dagligu umsitingina av teimum høvuðskontum, sum eru fevndar av hesi greining.

5.2.2 Landsstýrismaðurin í fíggjarmálum

Landsstýrismaðurin í fíggjarmálum hevur eina tvørgangandi og samskipandi uppgávu í sambandi við játtanartilgongdina. Mannagongdin er tann, at tað er landsstýrismaðurin í fíggjarmálum, sum tekur avgerð um innihaldið í fíggjarlógarruppskotinum, eykajáttanarlógum og fíggjarnevndarskjølum, og sum høvuðsregla ger viðmerkingar til slík uppskot.

Tilfar til uppskot og viðmerkingar á grein 8 hevur hann tó fingið frá landsstýrismanninum í almannamálum.

5.2.3 Løgtingið

Tað er Løgtingið, sum tekur endaliga stóðu til eitt fíggjarlógarruppskot íroknað móguligar broytingar. Løgtingið má kunna líta á, at upplýsingarnar í fíggjarlógarruppskotinum eru

rættar og nøktandi, og at upphæddirnar eru hóskandi, tað vil siga ikki ov stórar ella ov smáar, men grundaðar á bæði framrokningar, grundgivnar ætlanir og broytingar annars, sum eru í væntu.

Umframt sjálva játtanarupphæddina innihalda fíggjarlógaruppskot viðmerkingar til upphæddirnar, herundir í nøkrum førum virksemistøl, t.d. tal av búfólkum og tal av starvsfólkum v.m. Komið er eftir, at hesi virksemistøl í fleiri førum ikki eru heilt neyv. Mælt verður til, at umsitingin er neyvvari, tá ið virksemistøl verða ásett í fíggjarlógaruppskotum.

5.3 Tíðarætlan í sambandi við fíggjarlógararbeiði

5.3.1 Fíggjarlógin

Onki hevur verið ásett í higartil galdandi játtanarskipan viðvíkjandi tíðarætlan uttan tað, at fíggjarlógaruppskotið skal vera lagt fyrri tingið í seinasta lagi 1. oktober.

Vanligt er, at fíggjarlógararbeiðið byrjar í februar mánað og skal sum útgangsstøði fylgja eini tíðarætlan, sum Fíggjarmálaráðið leggur fyrri ymsu ráðini í byrjanini av árinum.

Sambært hesi ætlan

- verður frá februar til mai mett um lógarbundnu útreiðslurnar, fundir verða hildnir um búskaparlígu útlitini, framrokningar verða gjørdar av inntøkum og útreiðslum og fundir verða hildnir við ymsu ráðini um fyríbils karm fyrri greinina.
- skal Fíggjarmálaráðið í mai koma við uppskoti til samlaðan karm fyrri hvørja grein sær bytt á játtanarsløg.
- byrja politisku samráðingarnar hereftir í landsstýrinum og í samgonguni, og endamálið er at fáa eina semju um samlaða karmin á ymsu greinunum um miðjan juni, soleiðis at seinasta hond kann verða lögð á fíggjarlógaruppskotið.
- verður endaliga fíggjarlógaruppskotið lagt fyrri tingið seint í september.
- verða møgulig broytingaruppskot sent fíggjarnevndini í november.

Hóast málið er at fáa politiska semju um fíggjarlógaruppskotið um miðjan juni, hevur í royndum ikki eydnast at fáa semju fyrr enn um hálvan september stutt áðrenn fíggjarlógaruppskotið skal vera lagt fyrri Løgtingið.

Sum víst á síðu 76 í álitinum um nýggja játtanarlóg frá februar 2006 hava politisku samráðingarnar um fíggjarlógina lyndi til at gerast eitt stríð um, hvussu stóran part hvør landsstýrismaður skal fáa til sín av heildarkarminum og í minni mun snúð seg um, hvussu tey ymsu økini skulu raðfestast, eitt nú almanna-, skúla- og vinnumál.

Víðari verður sagt í álitinum, at avleiðingarnar av hesum eru:

- at í mongum førum er ov seint at gera avtalur um raðfestingar og fullnýtslu, ið skulu galda fyrri komandi fíggjarár, og tær avtalur, sum verða gjørdar, eru mangan treytaðar av,

at eitt lógaruppskot verður gjört. Hesar avtalur um lógarbroytingar verða ofta ekki settar í verk, annaðhvort tí stundir ekki eru til tess ella tí at meiriluti kortini ekki er fyri hesum,

- at tað koma nógv broytingaruppskot til fíggjarnevndina, meðan fíggjarnevndararbeiðið fer fram, bæði um heildaruppskotið frá landsstýrismanninum í fíggjarmálum og broytingaruppskot frá ymsu landsstýrismonnunum,
- ov lítil tíð til góðskutrygging og
- ikki stundir til at gera líkinda virksemsivirlit.

Sostatt kann stutt sigast, at manglandi støðutakan til endaliga játtanarkarmin og býtið av sama millum ymsu greinarnar hevur verið viðvirkandi til, at endaliga játtanin ikki svarar til ítøkiliga tørvin, og at skotbráið til at gera eftirfylgjandi tillagingar av nýtsluni hevur verið stutt.

Sum víst á omanfyri er nýggj játtanarlóg sett í gildi við virknað frá 1. januar 2010. Í nýggju játtanarlógini er ásett, at landsstýrismaðurin í fíggjarmálum fyri 1. apríl leggur fram uppskot til løgtingssamtykt, sum fevnir um ein samlaðan játtanarkarm fyri fíggjarlógina næsta ár, býtt á greinar. Sostatt skuldi verði betur stundir at gjørt neyðugar tillagingar innan hvørja grein.

5.3.2 Eykajáttan

Einastu ásetingarnar í stýrisskipanarlógini um tíðarætlan í sambandi við eykajáttanir snúgva seg um eykajáttanir við fíggjarnevndarskjali. Eykajáttan við fíggjarnevndarskjali verður nýtt, tá ið eitt mál hevur skund. Tá kann løgtingsins fíggjarnevnd eftir uppskoti frá landsstýrinum veita eykajáttan uttan so, at tveir fimtingar av nevndarlimunum krevja málið avgjørt við løgtingslóg. Eykajáttanir givnar við fíggjarnevndarskjali skulu leggjast fyri Løgtingið innan 1. desember.

Tá ið tíðarætlanin í sambandi við fíggjarlógararbeiðið verður send út frá Fíggjarmálaráðnum tíðliga á vári verður vanliga fráboðað, nær umbønir um eykajáttanir skulu verða Fíggjarmálaráðnum í hendi. Vanligt hevur verið, at tað í tíðarætlanini er tikið hædd fyri tveimum eykajáttanum, eini um várið og eini um heystið.

Hóast evstamark fyri seinnu umbønina vanliga hevur verið um miðjan august, so hevur arbeiðið við at avgreiða eykajáttanirnar í fleiri førum drigið út til november/desember seinastu árinu.

Orsøkin til drúgvu tilgongdina í ávísu førum seinastu árinu skyldast lutvíst, at tað hevur tikið langa tíð hjá Fíggjarmálaráðnum at fáa lagt uppskotið um eykajáttan fyri tingið og/ella at fíggjarnevndin hevur havt langa tíð um at avgreiða umbønirnar.

Eitt dømi um eina drúgvu tilgongd í sambandi við eykajáttanarlóg er eykajáttanarlógin fyri november 2008.

Landsgrannskoðarin hevur skrivað notat um gongdina í hesum máli. Um gongdina í málinum kann stutt sigast, at:

- fyrrapartin í august gjørdist greitt í Almanaráðnum, at neyðugt var við eykajáttan.

- Almanamálaráðið spyr tann 19. august 2008 Fíggjarmálaráðið, nær umbøn um eykajáttan skal verða inni og fær munnliga at vita, at stöðaða enn ekki er tikið til spurningin, men at það væntandi verður um 2-3 vikur.
- 15. september verða nokkur landsstýrisfólk loyst úr embætti, og 26. september er nýggj samgonga skipað, sum byrjaði at arbeiða við eykajáttanarlóg samstundis sum arbeitt var við fíggjarlóg fyri 2009.
- 25. november 2008 varð uppskotið til eykajáttanarlóg lagt fyri tingið.
- fíggjarnevndin tók ekki undir við flestu eykajáttanunum, men vísti m.a. á, at fleiri umbønir ekki luku treytirnar í Stýrisskipanarlógini, har staðfest verður, at eingin útreiðsla kann verða hildin uttan játtan í fíggjarlóg ella aðrari játtanarlóg.
- broytingaruppskot frá fíggjarnevndini um at strika flestu eykajáttanirnar varð samtykt í tinginum.

Strikingin av eykajáttanum hevði við sær, at Almanamálaráðið í 2008 hevði eina lutfalsliga stóra meirnýtslu á lógarbundnu játtanunum.

Eykajáttanirnar, sum ekki vóru gingnar á mæti, snúðu seg í stóran mun um lógarbundnar játtanir, og tá krevst lógarbroyting ella broyting í kunngerð fyri at minka um útreiðslurnar. Almanamálaráðið hevur upplýst, at orsakað av at noktandi svarið til eykajáttan kom so seint út á árið, varð ikki møguligt at koma við broytingum í lógum og/ella kunngerðum, sum kundu fáa ávirkan á viðkomandi fíggjarár.

Landsgrannskoðarin endar sína frágreiðing við at siga, at hevði ein eykajáttanarlóg verið lögð fram og samtykt í august ella september 2008, høvdu meirnýtslurnar í 2008 verið væl minni.

Eitt dømi um langa avgreiðslutíð í tinginum er uppskot til eykajáttanarlóg fyri september 2009:

- landsstýrismaðurin í fíggjarmálum legði málið fyri tingið 9. september 2009,
- eftir 1. viðgerð tann 15. september 2009 varð málið beint í fíggjarnevndina,
- eftir at hava viðgjørt málið á fundum 16., 17., 22. og 23. september, 20. og 21. oktober skrivaði fíggjarnevndin álit tann 22. oktober,
- 2. viðgerð av málinum var tann 3. november 2009 og 3. og endaliga viðgerðin var tann 7. november 2009.

Tað hevur sostatt tikið umleið 2 mánaðir at avgreiða eykajáttanarlógina, harav fíggjarnevndin nýtti góðar 5 vikur til viðgerðina. Sambært ásetingunum í grein 32, stk. 2 í lóg um tingskipan landsins sæst, at "nevnd, sum mál er beint í, skal lata Løgtinginum álit í seinasta lagi 1 mánað eftir, at hon fekk málið beint frá formanninum".

Eitt tilsvarendi dømi er eykajáttanin fyri september 2006. Uppskotið varð lagt fyri tingið 28. september 2006, 1. viðgerð var 6. oktober 2006, fíggjarnevndin skrivaði álit 8. november 2006 og Løgtingið samtykti uppskotið 17. november 2006.

Seinnu árinu eru eykajáttanaruppskotini í fleiri förum ekki endaliga avgreidd í tinginum fyrr enn í seinnu helvt av november, og tá er árið so langt liðið, at tað er torført at gera neyðugar tillagingar í virkseminum fyri restina av árinum.

Mælt verður til, at mannagongdir verða skipaðar, sum tryggja, at eykajáttanir verða avgreiddar fyrr, soleiðis at umsitingin hevur móguleika at gera tær tillagingar, sum eru neyðugar um umbønin ikki verður gingin á møti. Hetta kann antin gerast við, at landsstýrismaðurin í fíggjarmálum leggur uppskotið fyrr fyri tingið og/ella at avgreiðslutíðin í tinginum íroknað fíggjarnevndini verður styt.

Meirnýtsla viðvíkjandi lógarbundnum játtanum

Seinnu árinu hevur spurningurin fleiri ferðir verið frammi, hvørt tað er neyðugt við eykajáttan, tá ið talan er um meirnýtslu viðvíkjandi lógarbundnum játtanum. Á aðrari síðuni hevur verið sagt, at hetta ikki er neyðugt, vísandi til at útreiðslan er játtað í aðrari lóg, meðan tað á hinari síðuni hevur verið sagt, at eykajáttan er neyðug, vísandi til Stýrisskipanarlógina, har tað verður staðfest, at ongin útreiðsla kann verða hildin uttan játtan í fíggjarlóg ella aðrari játtanarlóg.

Løgfrøðingar, sum hava úttalað seg alment í fjølmiðlunum, hava verið ymiskir á máli um spurningin.

Sjónarmiðið um at eykajáttan ikki er neyðug, tá ið talan er um lógarbundnar útreiðslur, er ført fram av umsitingini og hetta er eisini tað, sum er galdandi í Danmark. Í "Budgetvejledning 2006" frá Finansministeriet sæst í petti 2.9.2:

"For lovbundne udgifter gælder, at der kan afholdes merudgifter, der er en følge af, at det samlede tilskudsydelser i medfør af loven bliver større end skønnet ved budgetteringen"

Sjónarmiðið um at eykajáttan er neyðug, hevur verið ásett í viðmerkingunum til fíggjarlógina nógv tey seinastu árinu til og við 2009, men varð strikað í 2010 í sambandi við at nýggja játtanarlógin er komin í gildi. Í viðmerkingunum hevur staðið:

"Tað er tí av alstórum týðningi, at landsstýrismaðurin ætlar tær roknaðu lógarbundnu útreiðslurnar so neyvt sum gjørligt. Um so er, at tað í fíggjarárinum vísir seg, at samlaðu veitingarnar sambært lógini verða størri enn hildið, tá ið ætlanin varð lögð, skal landsstýrismaðurin leggja fram uppskot til eykajáttanarlóg, ella í øðrum lagi uppskot um at broyta viðkomandi stuðulslóg."

Sami tekstur sæst á síðu 23 í álitinum um játtanarskipan landsins frá 2006.

Í álitinum til eykafíggjarlógina fyri november 2008, framførir fíggjarnevndin sama sjónarmið:

"Nevndin er samd við landsstýrismanninum í fíggjarmálum, sum undir 1. viðgerð staðfesti, at fleiri av umbønunum um eykajáttan ikki lúka treytirnar í stýrisskipanarlógini, har staðfest verður, at ongin útreiðsla kann haldast uttan játtan í fíggjarlóg ella aðrari játtanarlóg. Landsstýrismaðurin hevur somuleiðis undir nevndarviðgerðini undirstrikað, at neyðugt er at koma hesum trupulleikum til lívs".

M.a. við hesi grundgeving vóru lógarbundnu eykajáttanirnar strikaðar av fíggjarnevndini.

Mælt verður til, at greiða verður fingin á spurninginum um tað er neyðugt ella ikki við eykajáttan, tá ið talan er um meirnýtslu á lógarbundnu játtanum.

5.4 Gongdin í játtanar- og roknskapartølum í árunum 2003 til 2008

Niðanfyri er gjørd ein lýsing av gongdini í fíggjarlógartølunum og staðfestu tølunum fyri høvuðskonturnar, sum eru fevndar av játtanargreiningini. Staðfestu tøluni eru samanborin við upprunaligu fíggjarlógina, tí mettt verður, at hetta kann geva eina ábending um neyvleikan í upprunaligu metingini av útreiðslustøðinum.

Harumframt er gjørd ein meting av meir/minninýtslu í mun til samlaðu játtanina (íroknað eykajáttanir) fyri at fáa eina mynd av mannagongdum í sambandi við roknskaparuppfylging og harav fylgjandi broytingum í játtanunum.

Í samanberingini niðanfyri er útgangsstøði tikið í játtanini einstaka árið samanborið við seinni staðfestu tøluni.

5.5 Børn og ung

Talva 55: Játtanar- og roknskapartøl fyri børn og ung árinum 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	12.371	14.495	19.185	34.589	39.747	42.399
Eykajáttan	500	-	-1.000	4.611	-	-
Játtan til samans	12.871	14.495	18.185	39.200	39.747	42.399
Staðfest tøl	13.241	14.398	17.217	36.895	39.380	43.107
Meir/minninýtsla	370	-97	-968	-2.305	-367	708
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	7,0	-0,7	-10,3	6,7	-0,9	1,7
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	2,9	-0,7	-5,3	-5,9	-0,9	1,7

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Í talvuni omanfyri eru tøluni fyri stuðlar til børn ikki tikið við fyri árinum 2003 til 2005 orsakað av at raksturin hesi ár lá undir grein 17 í forsorgarlógini.

Tøluni fyri 2003 til 2005 eru tískað ikki samanberiliga við árinum 2006 til 2008.

Minninýtslan í 2006 skyldast, at Barnaheimið, Rókin, Slóðin og Stuðlar til børn vóru noydd at skerja virkseimið í árinum, tí fyrilit skuldu takast fyri, at ein møgulig eykajáttan ikki varð veitt. Eykajáttanin varð givin so seint, at stovnarnir ikki kundu brúka alla játtanina. Hjá "Reiðrinum" var eitt ósett starv í 2006.

Seinastu 2 árinum hevur verið rímiligt samsvar ímillum játtan og staðfesta nýtslu.

5.6 Serforsorg

Talva 56: Játtanar- og roknskapartöl til serforsorg fyrir árin 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	104.335	112.350	117.296	123.586	128.946	140.484
Eykajáttan	-3.419	-2.138	-1.000	365	-	-
Játtan til samans	100.916	110.212	116.296	123.951	128.946	140.484
Staðfest töl	100.965	105.444	114.862	119.964	128.824	139.515
Meir/minninýtsla	49	-4.768	-1.434	-3.987	-122	-969
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	-3,2	-6,1	-2,1	-2,9	-0,1	-0,7
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	0,0	-4,3	-1,2	-3,2	-0,1	-0,7

Kelda: Landsrokskapirnir fyrir árin 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Niðanfyri eru viðmerkingar gjórdar til tær störfu av undirkontunum.

5.6.1.1 Trivnaðartænastan

Talva 57: Játtanar- og roknskapartöl hjá trivnaðartænastuni fyrir árin 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	69.039	76.017	79.273	82.548	85.536	94.929
Eykajáttan	2.032	-	-1.000	295	-	-
Til samans	71.071	76.017	78.273	82.843	85.536	94.929
Staðfest töl	71.556	73.598	77.891	79.571	84.678	92.218
Meir/minninýtsla	485	-2.419	-382	-3.272	-858	-2.711
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	3,6	-3,2	-1,7	-3,6	-1,0	-2,9
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	0,7	-3,2	-0,5	-3,9	-1,0	-2,9

Kelda: Landsrokskapirnir fyrir árin 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Frávikið í 2006 var upp á 3,2 mió.kr. harav 2,5 mió.kr. stava frá játtan til eitt nýtt autistaheim í Klaksvík, sum ikki varð sett í verk.

Fyri 2008 varð søkt um eina lækking upp á 2 mió.kr. til Trivnaðartænastuna, tí 2,7 mió.kr. vóru avsettar til eitt skúlatilboð, sum var seinkað; umbønin um eykajáttan varð ikki gingin á mæti.

Samanumtikið kann sigast, at tað er rímiliga gott samsvar millum játtanina og seinni staðfestar útreiðslur, tá ið hædd verður tikið fyri, at planlagt virkseimi ikki er komið í gongd í árinum, soleiðis sum upprunaliga ætlað. Fyri øll árin við undantaki av 2003 vóru staðfestu útreiðslurnar lægri enn upprunaliga mett.

5.6.1.2 Stovnsupphald o.a. í Danmark

Talva 58: Játtanar- og roknskapartøl fyri stovnsupphald o.a. í Danmark fyri árin 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	19.200	21.046	18.596	19.646	19.951	20.350
Eykajáttan	600	-2.046		-		
Játtan til samans	19.800	19.000	18.596	19.646	19.951	20.350
	20.096	17.315	18.831	19.812	20.102	20.036
Meir/minninýtsla	296	-1.685	235	166	151	-314
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	4,7	-17,7	1,3	0,8	0,8	-1,5
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	1,5	-8,9	1,3	0,8	0,8	-1,5

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árin 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Við undantaki av 2004 er gott samsvar ímillum rakstrarjáttanina og staðfestu tøluni.

Í 2004 verður játtanin lækkað við 2 mió.kr. Lækkingin skyldast lutvíst eitt endurgjald fyri 2002, og lutvíst at færri brúkarar eru í skipanini.

Í løtuni eru 25 fólk í skipanini, og sum er koma ikki fleiri fólk inn í hesa skipan. Talið lækkar, so hvørt fólk doyggja.

Sostatt er tað lutfalsliga einkult at meta um útreiðslurnar einstøku árin.

5.6.1.3 Deildin fyrir sinnisveik

Talva 59: Játtanar- og roknskapartöl fyrir deildina fyrir sinnisveik fyrir árin 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	14.058	10.750	13.971	15.881	18.408	19.995
Eykajáttan	-5.500	-	-	54	-	-
Játtan til samans	8.558	10.750	13.971	15.935	18.408	19.995
Staðfest töl	7.834	10.546	13.450	15.941	19.206	20.207
Meir/minninýtsla	-724	-204	-521	6	798	212
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	-44,3	-1,9	-3,7	0,4	4,3	1,1
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	-8,5	-1,9	-3,7	0,0	4,3	1,1

Kelda: Landsrokskapirnir fyrir árin 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Burtursæð frá 2003 er rímliga gott samsvar ímillum upprunaligu fíggjarlógina og seinni staðfest rakstrartöl. Orsökinn til eykajáttanina upp á -5,5 mió.kr. í 2003 var, at það nýggja virkseimið, sum ætlanin var at seta í verk í árinum, ikki kom í gongd sum ætlað.

5.7 Eldrarøkt

Talva 60: Játtanar- og roknskapartöl til eldrarøkt fyrir árin 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	221.043	230.671	246.780	271.539	286.366	309.111
Eykajáttan	2.882	-	-833	883	-	5.399
Játtan til samans	223.925	230.671	245.947	272.422	286.366	314.510
Staðfest töl	222.286	227.766	244.351	265.385	287.063	315.305
Meir/minninýtsla	-1.639	-2.905	-1.596	-7.037	697	795
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	0,6	-1,3	-1,0	-2,3	0,2	2,0
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	-0,7	-1,3	-0,6	-2,6	0,2	0,3

Kelda: Landsrokskapirnir fyrir árin 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Niðanfyrri eru viðmerkingar gjórdar til tær størstu av undirkontunum.

5.7.1.1 Røktarheim

Talva 61: Játtanar- og roknskapartöl til røktarheim fyri árinum 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	106.417	117.356	128.878	154.689	165.260	183.195
Eykajáttan	1.449	-	-3.291	442	-	2.000
Játtan til samans	107.866	117.356	125.587	155.131	165.260	185.195
Staðfest tøl	107.606	115.965	126.178	150.564	165.786	186.818
Meir/minninýtsla	-260	-1.391	591	-4.567	526	1.623
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	1,1	-1,2	-2,1	-2,7	0,3	2,0
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	-0,2	-1,2	0,5	-2,9	0,3	0,9

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Við undantak av 2006 og 2008 er gott samsvar ímillum rakstrarjáttanina og staðfestu tøluni.

Minninýtslan í 2006 skyldast, at heimið á Mørkini í Streymnesi kom seinni í gongd enn upprunaliga ætlað.

Sambært viðmerkingunum til eykajáttanina fyri 2008 varð biðið um 2 mió.kr. orsakað av at útreiðslurnar hjá Ellis- og Røktarheiminum í Runavík gjørdust hægri enn tillutaða játtanin. Eftirfylgjandi varð staðfest, at feilir vóru í fráboðanunum frá heiminum, og tískil tók umbønin um eykajáttan ikki hædd fyri samlaðu útreiðslunum.

5.7.1.2 Eldrarøkt í Sandoyggi

Talva 62: Játtanar- og roknskapartöl til røktarheim fyri árinum 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	10.531	10.224	10.807	11.474	11.675	12.124
Eykajáttan	-506	-	-	44		
Játtan til samans	10.025	10.224	10.807	11.518	11.675	12.124
Staðfest tøl	9.756	10.783	10.815	11.100	11.535	12.128
Meir/minninýtsla	-269	559	8	-418	-140	4
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	-7,4	5,5	0,1	-3,3	-1,2	0,0
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	-2,7	5,5	0,1	-3,6	-1,2	0,0

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Av talvuni omanfyri sæst, at staðfestu tøluni samsvara rímiliga væl við játtanartøluni. Frávikið í % er lutfalsliga stórt fyri árinum 2004 og 2006, men talan er um smáar upphæddir.

5.7.1.3 Heimatænastan

Talva 63: Játtanar- og roknskapartøl til heimatænastuna fyri árinum 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	95.273	102.402	105.986	104.151	107.373	111.661
Eykajáttan	2.369	-	2.458	392	-	3.899
Játtan til samans	97.642	102.402	108.444	104.543	107.373	115.560
Staðfest tøl	96.288	100.559	106.635	102.654	108.446	114.884
Meir/minninýtsla	-1.354	-1.843	-1.809	-1.889	1.073	-676
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	1,1	-1,8	0,6	-1,4	1,0	2,9
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	-1,4	-1,8	-1,7	-1,8	1,0	-0,6

Kelda: Landsroknaskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Av talvuni omanfyri sæst, at staðfestu tøluni samsvara rímiliga væl við játtanartøluni. Øll árinum uttan í 2007 er talan um eina minninýtslu í mun til endaligu játtanina.

Av samlaðu eykajáttanini í 2003 eru 1,3 mió.kr. grundaðar á sáttmálabundnar lønarhækkingar og hækkað ALS-gjald, sum ikki vóru við í upprunaligu játtanini.

Sambært viðmerkingunum til eykajáttanarlóg fyri 2008 var tørvur á eykajáttan til heimarøktina, lutvíst tí at trýstið á skipanina er sera stórt, serliga í Suðurstreymoy, Suðuroy og eisini í Norðuroyggjum, og lutvíst tí útrokingar vístu, at Heimatænastan ikki hevur fingið fulla afturbering vegna nýggju lønarsáttmálarnar.

5.8 Ansingarsamsýning

Talva 64: Játtanar- og roknskapartöl til ansingarsamsýning fyrir árinu 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	8.216	10.760	11.600	11.766	11.210	10.900
Eykajáttan	2.036	-348	-	-	-	-
Játtan til samans	10.252	10.412	11.600	11.766	11.210	10.900
Staðfest töl	10.082	10.558	10.444	11.016	10.800	13.943
Meir/minninýtsla	-170	146	-1.156	-750	-410	3.043
Meir/minninýtsla í mun til upprunliga játtan í %	22,7	-1,9	-10,0	-6,4	-3,7	27,9
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	-1,7	1,4	-10,0	-6,4	-3,7	27,9

Kelda: Landsrokskapirnir fyrir árinu 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Sum það sæst omanfyri er talan um lutfalsliga stór frávik millum játtaðu upphæddina á fíggjarlógini og endaliga staðfestu töluni. Burtursæð frá 2008 er talan tó um lutfalsliga smáar upphæddir.

Arbeiðið við at meta um fíggjarliga tærvin á þökinum er darvað av ófullfíggjaðum upplýsingum um tal av brúkarum í ansingarskipanini og tærvin hjá ansaðu fólkunum. Hinvegin finnast skrásetingar yvir, hvussu nógv fólk fáa samsýning fyri at ansa øðrum.

Í 2004 kom ein kunngerð, sum ásetti at ansingarsamsýning einans kann veitast røktarkrevjandi yvir 67 ár og at samsýning kann veitast tveimum ansarum til sama røktarkrevjandi persón.

Neyðugar skrásetingar um tal og tærv av brúkarum av skipanini vildi bøtt um møguleikan at gjørt neyvari metingar av kostnaðinum av at reka skipanina.

5.9 Stuðulstænan

Talva 65: Játtanar- og roknskapartöl til heimatænastuna fyri árinu 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	10.695	14.576	14.998	14.998	15.532	21.430
Eykajáttan	-1.439	-	-	-	-	-
Játtan til samans	9.256	14.576	14.998	14.998	15.532	21.430
Staðfest tøl	8.587	14.591	13.632	14.849	15.836	21.753
Meir/minninýtsla	-669	15	-1.366	-149	304	323
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	-19,7	0,1	-9,1	-1,0	2,0	1,5
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	-7,8	0,1	-10,0	-1,0	1,9	1,5

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinu 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Árið 2003 var eitt skiftisár, har stuðulsskipanin fór frá at vera lógarbundin játtan undir fyrirtíðarpensjón umsitin av Almannastovuni til at vera ein rakstrarjáttan undir Nærverkinum. Skipanin varð flutt miðskeiðis í árinum.

Sum tað sæst omanfyri er talan um ein stóran útreiðsluvøkstur frá 2007 til 2008; orsøkin til hækkanina skyldast, at nýggir brúkarar eru komnir inn í skipanina í árinum. Av ætlanartølunum sæst, at hædd er tikið fyri meirkostnaðinum av hesum brúkarum.

Samanumtikið verður mett, at upprunaliga fíggjarlógin rímiliga væl endurspeglar virksemd á økinum.

5.10 Vanlig forsorg

Talva 66: Játtanar- og roknskapartöl til vanliga forsorg fyri árinu 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	75.403	106.396	107.072	86.480	87.580	111.150
Eykajáttan	32.419	-6.279	7.231	2.366	-	-
Játtan til samans	107.822	100.117	114.303	88.846	87.580	111.150
Staðfest tøl	100.310	103.323	114.480	90.855	105.132	123.554
Meir/minninýtsla	-7.512	3.206	177	2.009	17.552	12.404

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinu 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Til og við 2005 voru stuðlar til börn við undir grein 17 í forsorgarlógini, men frá 2006 var hetta broytt, soleiðis at ein partur av útreiðslunum varð lagdur til kommunurnar og ein partur á hövuðskontuna Börn og ung.

Niðanfryri eru viðmerkingar gjørdar til einstøku undirkonturnar.

5.10.1.1 Meirútreiðslur brekað barn

Talva 67: Játtanar- og roknskapartøl til meirútreiðslur brekað barn fyri árinu 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	30.500	41.028	47.397	18.592	19.000	26.100
Eykajáttan	6.612	482	1.000	1.576	-	-
Játtan til samans	37.112	41.510	48.397	20.168	19.000	26.100
Staðfest tøl	36.450	42.044	49.697	22.066	23.546	28.333
Meir/minninýtsla	-662	534	1.300	1.898	4.546	2.233
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	19,5	2,5	4,9	18,7	23,9	8,6
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	-1,8	1,3	2,7	9,4	23,9	8,6

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinu 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Viðmerkjast skal, at lækkingin í játtanartølunum og staðfestu tølunum frá 2005 til 2006 skyldast, at játtanin til stuðlar til börn við breki frá 2006 at rokna lutvíst varð flutt til kommunurnar og lutvíst varð flutt undir hövuðskonto Börn og ung.

Í 2003 varð biðið um eina eykajáttan upp á 6,6 mió.kr. Sambært viðmerkingunum til eykajáttanarlógina í september 2003 skyldast tøvurin á meirjáttan, at útreiðslan til Stuðlar til brekað börn í Tórshavnar kommunu er flutt frá Barnaforsorgini til hesa konto.

Sambært viðmerking frá landsgrannskoðaranum viðvíkjandi 2006 skyldast meirnýtlan í 2006 fyri tað mesta umlegging av stuðlunum frá grein 17 í forsorgarlógini til nýggju stuðulsskipanina. Talan er í hövuðsheitum um uppsagnartíð, feriu og úrtíð hjá gomlum stuðlum. Spurningurin er, um tað ikki átti at verið møguligt at tikið hædd fyri hesum eykaútreiðslum, tá ið fíggjarlógin og/ella eykajáttanin vórðu gjørdar.

Í 2007 verður staðfest ein meirútreiðsla, sum sambært frágreiðing frá landsgrannskoðaranum í hövuðsheitum skyldast, at fleiri börn komu undir grein 17 (meirútreiðslur brekað barn), tá ið nýggja barnarverndarlógin kom í gildi 1. januar 2006.

Av viðmerkingunum frá landsgrannskoðaranum seinnu árinu sæst, at tøvur er á at gera kunngerðir á økinum, fyri á tann hátt at fáa nágreinað í hvørjum føri ein brúkarari hevur rætt til stuðul. Manglandi nágreiningar á økinum kunnu verða viðvirkandi til, at tað er torført at meta um tøvur á játtan á økinum.

Samanumtikið kann sigast, at flestu árinu eru týðandi frávik millum upprunaligu játtanina og staðfestu tøluni. Í ávísam førum fyriliggja frágreiðingar um ítökiligar orsøkir til staðfestu meirnýtisluna.

Ein betran av skrásetingunum av brúkarunum umframt nágreiningar av veitingunum í kunngerðum vildi bøtt um møguleikan at gera neyvari fíggjarætlan fyri økið.

5.10.1.2 Endurútbúgving § 18

Talva 68: Játtanar- og roknskapartøl til endurútbúgving fyri árinu 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	16.403	16.000	19.194	23.900	24.850	28.800
Eykajáttan	-189	2.310	1.817	-		
Játtan til samans	16.214	18.310	21.011	23.900	24.850	28.800
Staðfest tøl	15.471	20.716	22.251	24.637	26.369	40.462
Meir/minninýtsla	-743	2.406	1.240	737	1.519	11.662
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	-5,7	29,5	15,9	3,1	6,1	40,5
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	-4,6	13,1	5,9	3,1	6,1	40,5

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinu 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Flestu árinu er talan um eina lutfalsliga stóra meirnýtslu í mun til upprunaligu játtanartøluni og í mun til samlaðu játtanina fyri árið.

Generella viðmerkingin smb. frágreiðing frá landsgrannskoðaranum til meirnýtisluna er, at fleiri vard stórv eru komin í tíðarskeiðinum.

Politiskt hevur tað verið eitt ynski at uppraðfesta arbeiðsmarknaðarøkið fyri at fáa fleiri fólk út í vinnu aftur. Í 2002 varð ein vegleiðing gjørd, sum setti fokus á økið "vard stórv" og við fíggjarlóg fyri 2006 og 2007 varð arbeiðsmarknaðardeildin uppraðfest við til samans 3 starvsfólkum.

Søkt varð um eykajáttan upp á 9,1 mió.kr. í 2008, men umbønin varð ikki gingin á møti. Var umbønin um eykajáttan gingin á møti, var staðfesta meirútreiðslan fyri økið 2,5 mió.kr. í mun til 11,7 mió.kr.

Stóra hækkingin í útreiðslunum frá 2007 til 2008 skyldast lutvíst økta talið av fólki á stovni í Danmark og lutvíst økta talið av vardum stórvum.

Upplýst er, at mannagongdin viðvíkjandi vardum stórvum er tann, at arbeiðsgevarin rindar lønina og eftirfylgjandi sendir rokning til Almannastovuna, sum so endurrindar ein part av lønarútreiðsluni. Flestu arbeiðsgevarar senda rokning til Almannastovuna fyri fleiri mánaðir í senn. Skráseting av útreiðsluni verður gjørd í sambandi við útgjald. Staðfesta útreiðslan í einum ári kann tískil viðvíkja rakstri fyri árið frammanundan.

Manglandi tíðargreining av útreiðslum til vard störv og fólk á stovnum í Danmark kann gera tað trupult at meta um tørvin á játtan í tí einstaka árinum. Mælt verður tí til, at ein mannagongd verður gjørd, sum kann tryggja, at hædd verður tikin fyri skyldugum útreiðslum á økinum (tíðargreining av útreiðslunum).

Samanumtikið kann sigast, at í játtanartølunum fyri tíðarskeiðið frá 2004 til 2008 er ikki í neyðugan mun tikin hædd fyri økingini í talinum av vardum störvum og í talinum av fólk á stovnum í Danmark.

5.10.1.3 Hjálparamboð v.m. § 18

Talva 69: Játtanar- og roknskapartøl til hjálparamboð fyri árinum 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	28.500	49.368	40.208	43.488	41.200	50.400
Eykajáttan	25.996	-9.435	4.414	-		
Játtan til samans	54.496	39.933	44.622	43.488	41.200	50.400
Staðfest tøl	48.389	40.300	41.990	43.764	51.452	51.453
Meir/minninýtsla	-6.107	367	-2.632	276	10.252	1.053
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	69,8	-18,4	4,4	0,6	24,9	2,1
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	-11,2	0,9	-5,9	0,6	24,9	2,1

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Av tølunum omanfyri sæst, at í árunum 2003 til 2005 hevur talan verið um stórar eykajáttanir, serliga í 2003 og 2004 umframt at talan var um eina munandi meirnýtslu í 2007 í mun til játtan.

Sambært landsstýrismanninum var upprunaliga játtanin fyri 2003 gjørd við grundarlagi í roknskapartølunum fyri 2001 við eini framskriving upp á 3,5%. Tá ið útreiðslurnar hækkaðu seinastu mánaðirnar í 2002, heitti landsstýrismaðurin á Fíggjarnevndina um at hækka uppskotið til løgtingsfíggjarlóg fyri 2003 við 4,6 mió.kr., men áheitanin varð ikki gingin á mæti.

Í september 2003 vóru 13,5 mió.kr. játtaðar eyka til hjálparamboð og í desember sama ár varð játtanin økt við 13,4 mió.kr. afturat. Í viðmerkingunum til eykajáttanarlógina sæst, at umsitingin hevur lagt eyka orku í at avgreiða fleiri umsóknir. Samstundis verður víst á, at arbeið verður við at seta reglugerðir og kunngerðir í gildi fyri økið fyri at tálma útreiðsluvøkstrinum.

Mett verður, at uppraðfestingin í 2003 í størri mun átti at verið endurspeglad í upprunaligu játtanini fyri 2003 og/ella í fyrru eykajáttanarlógini fyri 2003.

Samanumtikið er talan um eini minninýtslu í 2003 upp á 6,1 mió.kr., helst grundað á, at seinna eykajáttanarlógin ikki varð játtað fyrr enn í desember.

Í 2004 verður upprunliga játtanin lækkað við 9,4 mió.kr. Av viðmerkingunum til eykajáttanarlóg verður lækkingin m.a. grundað á, at Hjálpartólamiðstöðin framdi eitt stórt átak í 2003 fyri at minka um bíðilistarnar, og tí er stóri vøksturin í 2003 hæsaður av í 2004.

Mett verður, at hædd átti at verið tikið fyri lækkingini í fíggjarlógárbæðinum fyri 2004, tí økta virkseimið í 2003 átti natúrliga at havt við sær, at útreiðslurnar minkaðu aftur í 2004.

Í 2007 varð biðið um 4,9 mió.kr. í eykajáttan til hjálpartól, men umbønin fall burtur vegna nýval. Staðfesta meirnýtslan fyri árið var upp á 10,3 mió.kr. t.v.s. 5,4 mió.kr. meiri enn biðið varð í eykajáttanarlógini í september. Meirútreiðslan skyldast serliga, at útreiðslan til avlamisbilar og sethúsabroytingar er økt meiri enn mett var frammanundan.

Í 2008 varð biðið um 1,9 mió.kr. í eykajáttan til hjálpartól, men umbønin varð ikki gingin á møti.

Samanfatandi kann sigast, at talan er um stór frávik millum staðfestu útreiðslurnar í árunum 2003, 2004 og 2007 í mun til upprunaligu játtanina. Hóast umbøn um eykajáttan er í fleiri førum staðfest týðandi frávik millum játtan og endalig tøl.

Upplýst er, at tað ikki finnast neyv tøl viðvíkjandi virkseminum á hjálpartólalækkingum, herundir hvørjir brúkarar eru í skipanini. Einasta skipaða skrásetingin er tal av umsóknum. Manglandi/óhóskandi skrásetingar av tørvi og brúkarum av skipanini kunnu verða ein orsök til stóru frávikini millum játtan og nýtslu, umframt at manglandi dagføring av kunngerð og reglum annars hava gjørt umsitingina av lógini heldur meiri trupla.

Arbeitt verður í lýtuni við at dagføra lógartekstin og tilhoyrandi kunngerðir.

5.11 Fyrítíðarpensjón

Talva 70: Játtanar- og roknskapartøl til fyrítíðarpensjón árinum 2003 til 2008

tkr.	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	192.900	194.470	199.131	201.338	216.817	228.350
Eykajáttan	-4.900	-4.082	-5.184	8.980	-	-
Játtan til samans	188.000	190.388	193.947	210.318	216.817	228.350
Staðfest tøl	190.520	193.456	195.893	213.939	211.402	237.820
Meir/minninýtsla	2.520	3.068	1.946	3.621	-5.415	9.470
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	-1,2	-0,5	-1,6	6,3	-2,5	4,1
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	1,3	1,6	1,0	1,7	-2,5	4,1

Kelda: Landsroknskapirnir fyri árinum 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Felags fyri árinum 2003 til 2005 er, at upprunaliga játtanin var hægri enn staðfestu tøluni. Grundað á framskrivingar hefur landsstýrismaðurin í almannamálum lagt fram uppskot um at lækka játtanina á økinum, og er hetta samtykt á heysti hesi ár.

Eftirfylgjandi er staðfest ein meirnýtsla fyri árinum 2003 til 2005.

Sambært frágreiðing frá landsgrannskoðarunum upplýsti landsstýrismaðurin í almannamálum, at eftirfylgjandi staðfesta meirnýtislan í nevnda tíðarskeiði skyldast, at fleiri umsóknir vóru játtaðar í seinnu helvt av árinum enn upprunaliga varð roknað við.

Mett verður, at í eykajáttanarlógum, sum verða samtyktar á heysti, eigur í størri mun av verða tikin atlit til broytingar, sum eru staðfestar í tørvinum á økinum.

Í 2006 er talan um eina eykajáttan frá september 2006 upp á 9 mió.kr. vísandi til, at "Almannastovan hevur avgreitt størsta partin av fyrítíðarpensjónsumbønunum, sum komu frá Færøernes Ulykkeforsikringsråd (FUR) í sambandi við, at avgerðarmyndugleikin varð fluttur frá FUR til Almannastovuna - talan er um yvir 100 gamlar umsóknir."

Sambært frágreiðing frá landsgrannskoðarunum upplýsti landsstýrismaðurin, at metingin, sum varð gjørd í august 2006, ikki helt, tí Almannastovan avgreiddi fleiri av omanfyrinevndu málum enn tey, sum vóru við í metingini.

Í 2007 varð lagt fram eykajáttanarlóg, har søkt varð um at lækka játtanina á økinum við 4,4 mió.kr. Uppskotið fall burtur, tá ið nýval varð útskrivað.

Játtanin á høvuðskonto Fyrítíðarpensjón er lógarbundin, og staðfesta útreiðslan fyri árinum 2003 til 2006 liggur 1-2% við síðuna av upprunaligu metingini av útreiðslunum, tá ið hædd er tikið fyri meirútreiðsluni av játtanunum orsakað av umsóknum, sum áður vóru viðgjørðar av FUR.

Í 2007 liggur staðfesta nýtislan 2,5% niðanfyrir upprunaligu mettu, meðan talið fyri 2008 er 4,1% omanfyri upprunaligu metingina. Í 2008 varð biðið um eykajáttan, men henda var ikki samtykt.

Samanumtikið verður mettt, at upprunaliga metingin av útreiðslunum til fyrítíðarpensjón er rímliga neyv fyri árinum 2003 til 2007, tá ið hædd verður tikið fyri serligu eykaútreiðslunum fyri 2006. Hinvegin verður mettt, at eykajáttanirnar fyri árinum 2003 til 2006 ikki eru nóg neyvar sæð í mun til tey eftirfylgjandi staðfestu tøluni.

Uppprunaliga metingin av útreiðslunum til fyrítíðarpensjón fyri árinum 2007 og 2008 hevur hinvegin verið minni neyv við frávikum upp á ávikavist -2,5% og 4,1%.

5.12 Samandráttur

Samanumtikið kann sigast, at tað generelt hevur verið rímligt samsvar millum upprunaligu játtanirnar og staðfestu útreiðslurnar viðvíkjandi rakstrarjáttanunum, meðan frávikini í fleiri førum hevur verið nakað størri viðvíkjandi teimum lógarbundnu játtanunum.

Niðanfyrir eru tøluni fyri árinum 2003 til 2008 fyri ávikavist rakstrarútreiðslurnar og lógarbundnu útreiðslurnar undir einum samanborin við játtanartøluni fyri árið.

Talva 71: Játtanar- og roknskapartöl fyrir rakstrarútreiðslurnar undir einum fyri árinu 2003 til 2008

Rakstrarjáttanir til samans	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	348.444	372.092	398.259	444.712	470.591	513.424
Eykajáttan	-1.476	-2.138	-2.833	5.859	-	5.399
Játtan til samans	346.968	369.954	395.426	450.571	470.591	518.823
Staðfest töl	345.079	362.199	390.062	437.093	471.103	517.662
Meir/minninýtsla	-1.889	-7.755	-5.364	-13.478	512	-1.161
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	-1,0	-2,7	-2,1	-1,7	0,1	0,8
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	-0,5	-2,1	-1,4	-3,0	0,1	-0,2

Kelda: Landsrokskapirnir fyri árinu 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Sum tað sæst omanfyri eru øll árinu uttan 2007 talan um eina minninýtslu fyri allar kannaðar høvuðskontur undir einum í mun til endaligu játtanina og fyri árinu 2003 til 2006 eisini eina minninýtslu fyri allar konturnar undir einum í mun til upprunaligu játtanina.

Í 2006 vóru 5,9 mió.kr. givnar í eykajáttan, men endaliga nýtslan lá niðanfyri upprunaligu játtanina. Ein av orsökunum til frávikkið her skyldast, at eykajáttanin varð latin so seint, at virksemið á stovnunum var skert, tí fyrilit skuldu takast fyri, at ein møgulig eykajáttan ikki varð veitt.

Talva 72: Játtanar- og roknskapartöl fyri lógarbundnu útreiðslurnar undir einum fyri árinu 2003 til 2008

Lógarbundnar útreiðslur til samans	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fíggjarlóg	276.519	311.626	317.803	299.584	315.607	350.400
Eykajáttan	29.555	-10.709	2.047	11.346	-	-
Játtan til samans	306.074	300.917	319.850	310.930	315.607	350.400
Staðfest töl	300.912	307.337	320.817	315.810	327.334	375.317
Meir/minninýtsla	-5.162	6.420	967	4.880	11.727	24.917
Meir/minninýtsla í mun til upprunaliga játtan í %	8,8	-1,4	0,9	5,4	3,7	7,1
Meir/minninýtsla í mun til endaliga játtan í %	-1,7	2,1	0,3	1,6	3,7	7,1

Kelda: Landsrokskapirnir fyri árinu 2003 til 2008 og Búskaparskipan Landsins.

Lógarbundnu útreiðslurnar vísa hinvegin eina meirnýtslu í mun til endaligu játtanina öll árin uttan í 2003 og öll árin uttan í 2004 eina meirnýtslu í mun til upprunaligu játtanina.

Meirnýtslan í mun til upprunaligu játtanina hefur fyri öll árin uttan 2004 og 2005 verið rímiliga stór.

Stóra frávikid í 2003 skyldast serliga meirútreiðslur til hjálpitól, í 2005 fyriritíðarpensjón, í 2007 hjálpitól og meirútreiðslur til brekað börn og í 2008 fyriritíðarpensjón og endur-útbúgving.

Í viðmerkingunum til einstøku økini er gjørt vart við, at umsitingin í onkrum fòrum móguliga átti at havt tikið hædd fyri meirínýtsluni antin í upprunaligu játtanini og/ella í eykajáttanunum.

Fyri at betra arbeiðið við at gera játtanartøl verður mælt til fylgjandi:

- at neyðugar lógarbroyingar verða gjørdar á teimum økjum, har orðingin í lógini er ógreið
- at kunngerðir verða gjørdar í teimum fòrum, har hetta verður fyriskrivað í lógartekstinum. Endamálið við kunngerðunum skal vera at fáa neyvari ásetingar um hvørjar veitingar kunnu latast í teimum einstøku fòrunum
- at betra verður um hagtalsgrundarlagið við at fáa eina skipaða skráseting av virkseminum á teimum einstøku økjum. Hetta krevur móguliga íløgur í nýggjar skrásetingarskipanir og/ella útbygging av verandi skipanum
- at ásetingin í nýggju játtanarlógini verður hildin um at landsstýrismaðurin í fíggjarmálum fyri 1. apríl leggur fram uppskot til lótingssamtykt, sum fevnir um ein samlaðan játtanarkarm fyri fíggjarlógina næsta ár, býtt á greinar. Mett verður, at verandi mannagongd, har endaligi karmurin og býtið millum einstøku greinarnar sum høvuðsregla ikki hefur verið ásett fyrr enn í seinnu helvt av september hefur darvað fíggjarlógararbeiðinum.
- at mannagongdir verða skipaðar, sum tryggja, at generell eykajáttanaruppskot verða avgreidd fyrr upp á árið enn vanligt hefur verið seinnu árin, har eykajáttanaruppskot ikki eru endaliga avgreidd í tinginum fyrr enn í seinnu helvt av november. Hetta kann antin gerast við, at landsstýrismaðurin í fíggjarmálum leggur uppskotið fyrr fyri tingið og/ella at avgreiðslutíðin í tinginum verður stytta. Mett verður, mannagongdin seinastu árin ikki er nøktandi, tí við hesi mannagongd er árið so langt liðið tá eykajáttanarlógin verður samtykt, at tað er torført at gera neyðugar tillagingar í virkseminum fyri restina av árinum.

Sum nevnt omanfyri eru ymisk sjónarmið viðvíkjandi spurninginum um, hvørt tað er neyðugt at biðja um eykajáttan, tá ið talan er um meirnýtslu á lógarbundnu útreiðslum. Mælt verður til, at greiða fæst á spurninginum.

6 Fyrisingarlig greining og fíggjarstýring

Ásetingarnar um hvussu landsins almenna roknskaparhald skal skipast eru at finna í lögtingslóg nr. 33 frá 23. mars 1994 við tilhoyrandi kunngerð. Galdandi kunngerð er frá mars 2007. Í kunngerðini stendur í grein 1, "at roknskaparverkið skal tryggja eina munadygga búskaparfyrising við at skráseta upplýsingar, sum skulu verða nýttar til búskaparlíga ráðlegging, stýring og eftirlit við virkseminum á øllum stigum í landsfyrisingini".

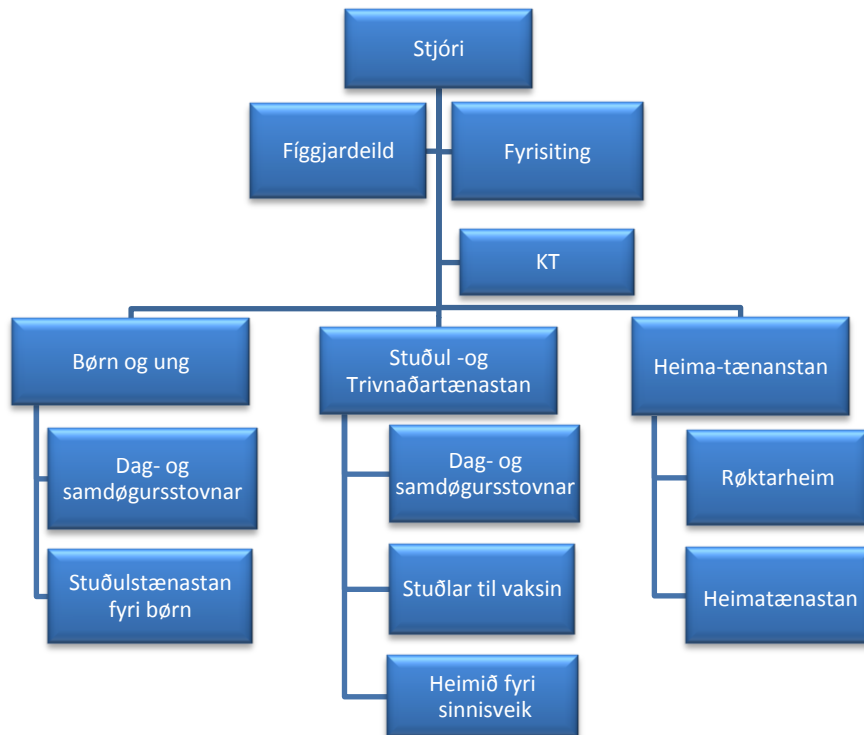
Niðanfyrir er greitt frá, hvussu mannagongdirnar hava verið, sum skulu tryggja, at játtanirnar hava verið hildnar eftir at hava greitt frá bygnaðinum á ávikavist Nærverkinum og Almanastovuni.

6.1 Bygnaður

6.1.1 Nærverkið

Niðanfyrir er bygnaðurin á Nærverkinum vístur við tilskilan av staðfestum útreiðslum fyrir 2008.

Mynd 18: Bygnaðurin á Nærverkinum

Kelda: Nærverkið.

Meginskrivstovan

Meginskrivstovan er karmum um yvirskipaðu leiðsluna fyrir Nærverkið. Tvørgangandi uppgávur fyri alla skipanina verða samskipaðar á Meginskrivstovuni. Hon leiðir allar tænastrnar, umsitur játtanir og roknskaparhald, hevur lønar- og starvsfólkaumsitingina fyri alla skipanina, KT-umsitingina, journalleiðsluna og aðrar tvørgangandi fyrisingarligar uppgávur. Stjórin og deildarleiðararnir fyri Heimatænastuna, Stuðul- og Trivnaðartænastuna og Børn og ung halda til á Meginskrivstovuni.

Á høvuðsskrivstovuni starvast 19 starvsfólk.

Stápar

Undir leiðaranum á Heimatænastuni eru 6 økisleiðarar, sum hava ábyrgdina av heimahjálpi og eldrasambýlunum, í teirra øki. Harumframt eru leiðarar á øllum røktarheimunum.

Undir leiðaranum á Stuðul- og Trivnaðartænastuni eru leiðarar á ymsu stovnunum. Arbeitt verður í lötuni við at samskipa virkseimið á økinum hjá Trivnaðartænastuni, soleiðis at tann einstaki leiðarin hevur ábyrgd av fleiri stovnum, vanligi trimum.

Undir Stuðulsskipanini til vaksni eru settir tveir økisleiðarar umframt ein leiðari er settur á heiminum fyri sinnisveik.

Arbeitt verður í lötuni við at samskipa virkseimið undir Trivnaðar- og Stuðulstænastuni.

Økið Børn og ung er flutt til Nærverkið hin 1. september 2009 frá Almanastovuni.

Undir deildarleiðaranum fyri Børn og ung eru settir leiðarar á teimum ymsu stovnunum.

Áleið 1.600 fólk starvast í ymsu stápunum hjá Nærverkinum.

Rakstrarjáttan til Nærverkið

Rakstrarjáttanin til Meginskrivstovuna verður umsitin av stjóranum, sum einsamallur hevur ræðisrættin til kontuna. Tað er soleiðis stjórin sjálvur, sum beinleiðis góðkennir mánaðarliga roknskapin yvir fyri Almanamálaráðnum.

Aðrar rakstrarjáttanir

Stjórin í Nærverkinum varðar av játtanini til einstøku høvuðskonturnar undir Nærverkinum.

Dagliga umsitingina av játtanunum verður latin leiðaranum av ymsu tænastrudeildunum, sum síðani deilir játtanina víðari til ávikavist økis- ella stovnsleiðarar.

Hvør einstakur økis- ella stovnsleiðari hevur ábyrgd yvir fyri leiðaranum at halda játtanina og skal mánaðarliga vátta rættleikan av roknskapartølunum yvir fyri Nærverkinum. Verður játtanin ikki hildin, hevur Nærverkið móguleika at leggja upp í, t.d. við at lata tað fáa avleiðingar.

Heimildin hjá leiðaranum at leggja uppí við at siga stovnsleiðaran úr starvi er tó ikki galdandi viðvíkjandi teimum røktarheimunum, sum eru sjálvsognarstovnar. Hesi eru skipað

við einum stýri, sum setur ein dagligan leiðara at standa fyri rakstrinum av heiminum, og er tað bara stýrið, sum kann siga dagliga leiðaran úr starvi.

Fyri sjálvsogvarstovnarnar er sostatt galdandi, at tað ikki er samsvar ímillum, hvør skal valda og hvør skal gjalda, og kann tað gera tað trupult at hava eina nøktandi fíggjarstýring. Tað er ofta eisini trupult at fáa mánaðarlaga góðkendar roknskapir frá sjálvsogvarstovnunum.

Økis- og stovnsleiðarar hava fyrst og fremst røktar- ella pedagogiska útbúgving og bara í avmarkaðan mun fíggjarliga útbúgving. Arbeitt verður við at styrkja fíggjarstýringina úti í økjunum.

Visitatiónsnevndir

Tað finnast ongur yvirskipaðar visitatiónsreglur ella mannagongdir fyri virkseimið hjá visitatiónsnevndunum og vandi er tískil fyri, at borgarar verða viðgjørdir ymiskt alt eftir hvar í landinum teir búgva.

Tað er eisini ymiskt frá øki til øki, hvussu nógvar visitatiónsnevndir eru. T.d. kann nevast, at í Tórshavnar kommunu er ein felags upptøkunevnd fyri alt økið, meðan tað er ymiskt, hvussu tað er skipað aðrastaðni.

Mælt verður til, at reglur verða gjørðar um virkseimið hjá visitatiónsnevndunum.

Mett verður, at tað hevði verið ein fyrimunur við eini meira sentralt stýrdari visitatió, tí hetta hevði kunnað betrað um bæði fakligu og fíggjarligu stýringina á økinum.

Á fakliga økinum hevði røktartyngdin í hvørjum øki verið meira týðulig og harvið kundu stovnsplássini tillutast teimum, sum hava størstan tørv.

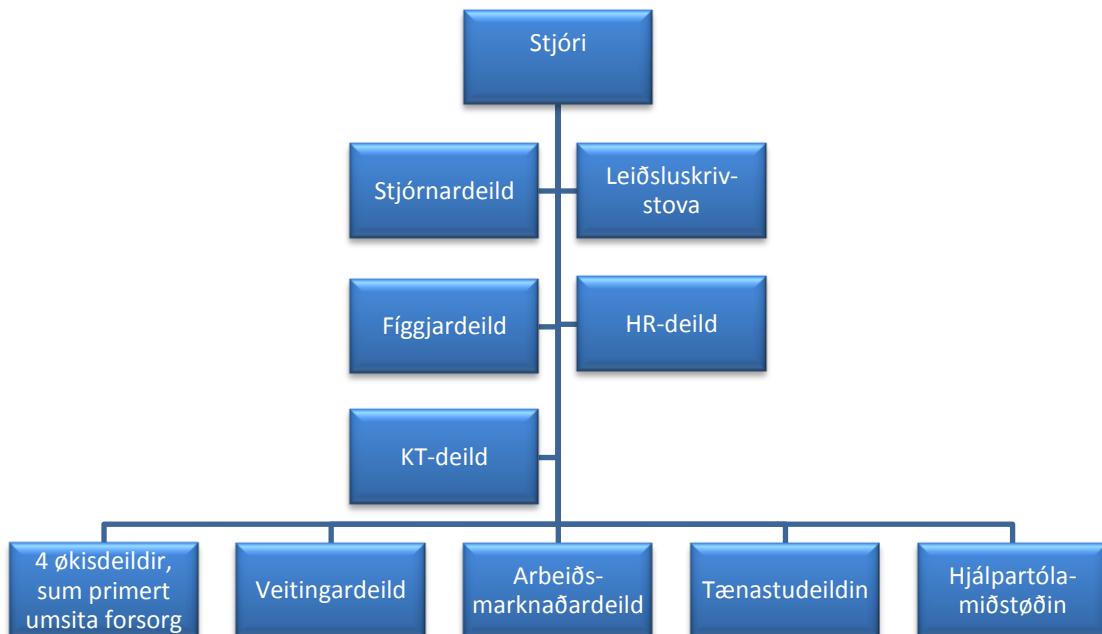
Á fíggjarliga økinum kundi hetta betrað um móguleikarnar at stýrt virkseminum, soleiðis at sum mest fekst fyri játtanina.

Visitatióin skal eisini fevna um tænastrá, sum verður veitt úti í privatum heimum av heimahjálpunum og stuðlunum.

6.1.2 Almennastovan

Niðanfyri er bygnaðurin á Almennastovuni vístur.

Mynd 19: Bygnaðurin á Almennastovuni

Kelda: Almennastovan.

Almennastovan hevur 4 økisdeildir runt um í landinum, sum hava hvør sín leiðara. Høvuðsuppgávan hjá økisdeildunum er avgreiðsla av fyrispurningum í sambandi við vanliga forsoarg og annars at taka ímóti fyrispurningum á øðrum økjum, sum Almennastovan varðar av.

Veitingardeildin, sum umsitur áleið 70% av samlaðu játtanini hjá Almennastovuni, avgreiðir m.a. allar fólka- og fyritiðarpensjónir.

Á arbeidsmarknaðardeildini verða øll endurbúgvingarmál í víðari merking umsitin.

Hjálpartólamiðstöðin hevur dagligu umsitingina av ikki kropsbornum tólum um hendi.

Rakstrarjáttan til Almennastovuna

Rakstrarjáttanin til Almennastovuna verður umsitin av stjóranum av stovninum, sum einsamallur hevur ræðisrættin á kontuni. Tað er soleiðis stjórin sjálvur, sum beinleiðis góðkennir mánaðarlíga roknskapin fyri Almennamálaráðnum.

Aðrar rakstrarjáttanir

Stjórin í Almanastovuni varðar av játtanini til einstøku høvuðskonturnar undir Almanastovuni.

Dagliga umsitingin av játtanunum verður latin leiðarunum av ymsu deildunum. Ábyrgdin hjá einstaka leiðaranum er fyrst og fremst at tryggja, at øll útgjöld og veitingar eru í samsvari við galdandi lóggávu. Hetta verður m.a. gjørt við eini skipaðari mannagongd, har tað hvønn mánað verða tiknar stakroyndir á hvørjum øki til eftirkannan av, at arbeiðið hjá einstøku málsviðgerðunum er í tráð við galdandi lóggávu.

Mett verður, at tað er ein fyrisitingarligur trupulleiki, at Almanastovan hevur rakstrarligu ábyrgdina av ávísnum kontum, har dagligi ræðisrætturin til kontuna liggur hjá øðrum parti av almennu umsitingini, t.d. innan hjálpiráð. Undir verandi skipan er ikki samsvar ímillum hvør skal gjalda og valda umframt at umsitingin á Almanastovnunni hevur munandi verri við at eftirkanna, at veitingarnar eru í tráð við galdandi lóggávu.

Mælt verður til, at arbeiðið við at umskipa tey øki, har hesin trupulleikin ger seg galdandi, verður uppraðfest.

6.2 Roknskaparuppfylging

Føroya Gjaldstova hevur gjørt eina mannagongd, sum fyriskrivur hvussu roknskaparuppfylgingin hjá almennu stovnunum skal skipast.

Í mannagongdini er fyriskrivað, at:

- hvør einstakur stovnsleiðari eina ferð um mánaðin yvir fyri aðalráðnum skal vátta rættleikan av roknskapinum fyri stovnin og
- aðalstjórin eina ferð um mánaðin vegna landsstýrismannin yvir fyri Fíggjarmálaráðnum skal vátta rættleika av greinaroknskapinum fyri tíðarskeiðið.

Hóast mannagongdin, sum er lýst omanfyri, hevur verið galdandi í fleiri ár, so er upp á fyrispurning upplýst, at til og við 2008 hevur hendan mannagongdin ikki verið neyvt fylgd í Almanamálaráðnum. Hetta sæst eisini aftur í frágreiðingunum frá landsgrannskoðaranum fyri fíggjarárið 2007.

Í 2009 er mannagongdin í Almanamálaráðnum tó munandi strammað upp, og nú verður fylgt væl við, at allar vátanir frá stovnsleiðarunum verða latnar Almanamálaráðnum, soleiðis at aðalstjórin kann gera neyðugu vátanina um rættleikan av greinaroknskapinum til Fíggjarmálaráðið til tíðina.

Vátanirnar frá stovnsleiðarunum og aðalstjóranum hava higartil verið í pappírformi, men frá september 2009 er galdandi, at øll roknskapargóðkenning fer fram elektroniskt í Roknskapargóðkenningarskipanini (RGS). Sambært nýggju mannagongdini skal aðalstjórin í seinasta lagi 1 mánað og 6 dagar aftan mánaðarlok hava góðkent greinaroknskapin. Er roknskapurin ikki váttaður innan settu tíðarfreistina, verður greinaroknskapurin stongdur við viðmerking um, at roknskapurin er stongdur uttan at vera góðkendur.

Niðanfyrir er greitt frá, hvussu roknskaparuppfylgingin er skipað ávikavist í Almannaáráðnum, á Almannaáráðnum og í Nærverkinum.

6.2.1 Mannagongdin í Almannaáráðnum

Hvønn mánað móttækur Almannaáráðið eina vátta frá stjórnunum á ávikavist Nærverkinum og Almannaáráðnum, har hesir yvir fyri Almannaáráðnum vátta rættleikan av roknskapartølunum fyri undanfarna mánað. Tað, sum stjórnarnir vátta¹⁶, er, at:

- bókhaldið er fullfíggað og í lagi og at roknskapurin sýnir nýtsluna fyri tíðarskeiðið,
- at nýtslan er hóskandi fyri virkseimið í farna tíðarskeiði og
- at neyðug tiltøk eru sett í verk, um fyrirteytirnar fyri játtanini eru broyttar, soleiðis at tær ikki koma at halda.

Á oyðublaðnum, sum verður nýtt, er møguleiki hjá stjórnunum at gera viðmerkingar til undanfarna skeið, t.d. um tekin eru um, at játtanin ikki fer at halda.

Í Almannaáráðnum verður fylgt við, at váttnir verða móttiknar frá øllum stovnunum, og um neyðugt verður rykt eftir hesum.

Fyri hvønn mánað fylgiggur eitt yvirlit yvir allar stovnar undir ráðnum, har samlaða játtanin og játtanin býtt á mánaðir sæst umframt staðfest tøl fyri mánaðin. Við støði í hesum upplýsingum verður frávik í krónum og prosentum roknað. Hvør einstøk konta verður gjøgnumhugd, og neyðugar viðmerkingar verða gjørdar, t.d. um umbøn um eykajáttanarlóg er umbiðin. Viðmerkingarnar verða gjørdar til ymsu stovnarnar, lutvíst við støði í innkomnum váttnum frá stjórnunum og lutvíst við støði í kunnleikanum, sum ráðið hevur um ymsu stovnarnar.

Í seinasta lagi 1 mánað og 6 dagar aftaná mánaðarlok skal aðalstjórin vegna landsstýrismannin yvir fyri Fíggjarmálaráðnum vátta rættleikan av roknskapartølunum fyri undanfarna roknskaparskeið fyri greinaroknskapin. Tað, sum aðalstjórin vegna landsstýrismannin vátta¹⁷, kann samanfatast til:

- at allir játtanarroknskapirnir, ið liggja undir greinaroknskapinum, eru góðkendir sambært galdandi reglum,
- at bókhaldið er fullfíggað og í lagi og at roknskapurin sýnir nýtsluna fyri tíðarskeiðið,
- at nýtslan er hóskandi fyri virkseimið í farna tíðarskeiði og
- at neyðug tiltøk eru sett í verk, um fyrirteytirnar fyri játtanini eru broyttar, soleiðis at tær ikki koma at halda.

Hvønn mánað ger umsitingin eitt samanfatandi notat til landsstýrismannin um gongdina á ymsu høvuðskontunum, sum ráðið varðar av.

¹⁶ Eitt fullfíggað skjal yvir hvørja vátta stovnsleiðararnir geva er at síggja sum skjal nr. 2

¹⁷ Eitt fullfíggað skjal yvir hvørja vátta aðalstjórin skal geva er at síggja sum skjal nr. 3

6.2.2 Mannagongdin í Nærverkinum

Hvønn mánað móttækur Nærverkið eina vátta frá økis- og stovnsleiðarunum, har teir yvir fyri Nærverkinum vátta rættleikan av roknskapartølunum fyri undanfarna mánað. Tað, sum økis- og stovnsleiðararnir vátta, kann samanfatast til:

- at ásettu mannagongdirnar í roknskaparreglugerðini eru hildnar, íroknað at bókhaldið er fullfíggað og í lagi og at roknskapurin sýnir nýtsluna fyri tíðarskeiðið,
- at nýtslan er hóskaði fyri virkseimið í farna tíðarskeiði og
- at neyðug tiltøk eru sett í verk, um fyrirteytirnar fyri játtanini eru broyttar, soleiðis at tær ikki koma at halda.

Hvønn mánað verður kannað, hvørtjir stovnar senda ásettu fráboðanina inn til Nærverkið, Meginskrivstovuna. Fyrliggur kravda váttaðin ikki, verður rykt eftir hesi og ikki innkomnar váttaðin verða fráboðaðar Almanamálaráðnum.

Hvønn mánað verða roknskapirnir hjá teimum ymsu stovnunum gjøgnumgingnir av Nærverkinum, framrokningar verða gjørdar og mett verður um hvørt játtanin kann væntast at halda. Verður mett, at játtanin ikki kemur at halda, verða leiðararnir kallaðir inn til samráð og tosað verður um, hvat kann/skal gerast.

Í ávísingum førur hefur tað fingið avleiðingar, at leiðararnir ikki hava klárað at hildið seg innanfyri játtanina.

Sum víst á omanfyri verður mett, at skipanin við sjálvsogvarstovnum, har stýrið hefur setanarmyndugleikan av leiðaranum, er trupul, tí Nærverkið ikki hefur nakra heimild at sekta meirnýtla ella tað, at leiðararnir ikki innsenda kravdu roknskaparupplýsingarnar mánaðarlaga. Í frágreiðingini frá landsgrannskoðaranum fyri 2008 vísir landsstýrismaðurin á, at meirnýtlan á Røktarheimskontuni skyldast manglar í leypanði rapporteringunum frá sjálvsogvarstovnum við teirri avleiðing, at framrokningarnar ikki hava hildið. Biðið varð um eykajáttan upp á 2 mió.kr., men grundað á feilir í rapporteringini var framrokningin ikki í lagi, og tískil varð ein meirnýtla staðfest.

Ein annar trupulleiki við sjálvsogvarstovnunum er, at roknskaparlaga skrásetingin ikki verður gjørd í Búskaparskipan Landsins, men í sjálvstøðugum bókhaldum. Samlirapporteringar skulu so mánaðarlaga skrásetast í Búskaparskipan Landsins.

Frá 1. januar 2010 at rokna hefur Almanamálaráðið sett fram krav um, at allir sjálvsogvarstovnar skulu bóka beinleiðis í Búskaparskipan Landsins. Fyrimunurin við eini beinleiðis skráseting fram um samlibókingar er m.a. at umsitingin leypanði kann fylgja við gongdini og meta um tíðargreiningin v.m. er í lagi. Grundarlagið undir framskrivingunum skuldi sostatt blivið betur.

6.2.3 Mannagongdin á Almanastovuni

Roknskaparuppfylgingin á Almanastovuni er skipað soleiðis, at stjórin váttað mánaðarlaga roknskapin eftir at fígghjardeildin hefur útfyllt váttaðarskjølina fyri tær ymsu undirkonturnar.

Leiðararnir av ymsu deildunum hava higartil ikki formliga váttað rættleikan av tølunum fyri teirra deild fyri einkultu tíðarskeiðini, men hava saman við stjóranum gjøgnumgingið hesi og tosað um orsökarnar til møgulig frávik í mun til játtan.

Í løtuni verður arbeitt við eini mannagongd, har leiðararnir í framtíðini formliga skulu góðkenna ein útvaldan part av roknskapartølunum hvønn mánað. Sæð í mun til støddina av teimum játtanum, sum Almanastovan umsitur, verður mett, at arbeiðið við at draga deildarleiðararnar meira inn í eina formliga góðkenningarmannagongd av teimum ymsu deildarroknskapunum eigur at verða uppraðfest.

So leingi ongin mannagongd er fyriskipað, har deildarleiðararnir meiri formliga eru inni í góðkenningini av deildarroknskapunum, kann verða trupult eftirfylgjandi at staðfesta ábyrgd.

Ætlanin er framhaldandi at hava vanliga raksturin av Almanastovuni miðsavnaðan hjá ovastu leiðsluni við teirri grundgeving, at hetta gevur betur møguleika fyri at stýra virkseminum á stovninum.

Frá 1. januar 2009 at rokna verða kravdu roknskaparvátanirnar sendar Almanaráðnum hvønn mánað.

6.2.4 Tíðargreining

6.2.4.1 *Fritíðarløn og uppspard yvirtíð*

Generelt er tað soleiðis, at løn fyri yvirtíð og løn í sambandi við frítíð verður útreiðsluførd, tá ið hon verður útgoldin, og ikki tá ið rætturin til lønina er vunnin.

Sambært Nærverkinum og Almanastovuni verður ikki mett, at tíðargreining av skyldugari yvirtíð er ein trupulleiki, tí talið av upparbeiddum tímum verður hildið á einum lágum støði.

Manglandi tíðargreining av útreiðsluni til ikki avhildna frítíð hevur serliga týðning í teimum førum, at umskipanir verða framdar við teirri avleiðing, at fólk verða søgd úr starvi. Er skyldan ikki útreiðsluførd so hvørt kann talan gerast um munandi eingangsupphæddir, sum hædd ikki upprunaliga er tikin fyri.

6.2.4.2 *Skráseting av skyldugum útreiðslum*

Í sambandi við mánaðarligu roknskapirnar er tað umráðandi, at tíðargreiningin er í lagi, soleiðis at framskrivingarnar kunnu verða gjørdar á einum nøktandi grundarlagi. Sum dømi kann nevast, at rokningarnar fyri vard størv og stovnsuppihald uttanlands ofta verða sendar Almanastovuni fyri fleiri mánaðir í senn. Verður hædd ikki tikið fyri hesum leypandi, verða roknskapirnar fyri einkultu tíðarskeiðini misvísandi, og kann hetta fáa beinleiðis ávirkan á framskrivingarnar.

Tískil mugu leypandi skrásetingarnar taka hædd fyri kendum skyldum, hóast rokningarnar ikki fyriligga enn.

Sum er letur tað seg ikki gera at skráseta størri keyp í Búskaparskipan Landsins (rekvisitiónir). Ein betran í skrásetingini á hesum øki vildi betra um neyvleikan í framrokningunum, serliga í teimum førum at talan er um størri innkeyp.

6.3 Vaktplanskipan

Nógvir stovnar undir almannaráðnum nýta eina teldutøka skipan (vaktplanskipan), tá ið arbeiðið á stovninum verður lagt til rættis. Skipanin er eitt gott amboð til at leggja arbeiðstíðirnar hjá hvørjum einstøkum starvsfólki til rættis, soleiðis at tey í best møguligan mun nøkta tørvin hjá stovninum.

Upplýst er, at teldutøka vaktplanskipanin uttan trupulleikar kundi verið nýtt til meira enn bara at leggja til rættis arbeiðsvaktir. Við at lagt inn lönartalvur og lönarupplýsingar um tey ymsu starvsfólkini, hevði verið møguligt at sæð, hvat tær ætlaðu vaktirnar kosta í lönnum bæði fyri eitt tíðarskeið og fyri árið sum heild. Sjálvandi kunnu óvæntaðar lönarútreiðslur koma fyri, so sum langtíðarsjúka.

Eisini hevði verið møguligt at sæð, hvat møguligar broytingar í ætlaðu vaktunum hjá starvsfólkunum høvdu merkt fyri lönarútreiðslurnar hjá stovninum.

Umframt at verið ein týðandi partur av fíggjarligu stýringini av einstøku stovnunum kundi vaktplanskipanin eisini verið nýtt í stýringini av samlaðu játtanini á økinum. Um allir stovnar nýttu henda partin av vaktplanskipanini hevði t.d. verið møguligt at simulerað, hvat ein lönarhækking kostar hjá hvørjum einstøkum stovni og á økinum sum heild.

Mett verður, at hesin parturin av vaktplanskipanini kundi verið við til at betra játtanartilgongdina og fíggjarstýringina á ymsu stovnunum og á ymsu økjunum sum heild.

6.4 Mál og avriksstýring

Roknskaparkunngerðin, sum kom í gildi í 2007 eins og tann, sum var galdandi frammanundan hava ásetingar um, at:

- fyri at lýsa virkseimið á stovninum, skulu í hóskaði mun skrásetast nøgdarupplýsingar, sum fevna um tað, stovnurin avrikar, og um tilfeingisnýtslu (t.d. tíðarnýtslu hjá starvsfólkum) o.a.
- roknskaparskrásetingin skal kunna geva grundarlag fyri at lýsa, hvat tað einstaka virkseimið og ymsu veitingarnar kosta ella væntandi koma at kosta, og eisini hvørji viðurskifti eru avgerandi fyri nýtsluna av tilfeingi til framleiðslu. Eisini skal innanhýsis roknskapurin kunna geva grundarlag fyri at lýsa produktivitetin, t.e. lutfallið millum framleiðslutáttir og framleiðslunøgd.

Eitt av endamálunum við kravdu skrásetingunum er at kunna gera upp eindarprísir av ymsu veitingunum. Eisini skal innanhýsis roknskapurin kunna geva grundarlag fyri at lýsa produktivitetin, t.e. lutfallið millum framleiðslutáttir og framleiðslunøgd.

Tað kann staðfestast, at krøvini í nevndu kunnngerðum ikki eru lokin, m.a. kann nevast, at tað á nógvum økjum ikki fyriligga skrásetingar um nøgdarupplýsingar ella tíðarnýtslu, og tískil er í fleiri førum ikki møguligt at siga, hvat ymsu veitingarnar kosta.

Ásannandi, at tað sum higartil hevur verið gjørt ikki er gott nokk, hevur landsstýrið í nøkur ár arbeitt við at innføra mál- og avriksstýring eftir nøkulunda somu meginreglum sum í hinum norðurlondum.

Ætlanin gongur í stuttum út upp á, at stovnarnir saman við ráðunum skulu áseta hvørji mál og úrslit skulu náast komandi tíðina fyri tey ábyrgdarøki, sum stovnurin er settur at loysa.

Ásetingar hesum viðvíkjandi komu inn í roknskaparkunnngerðini í 2007, har tað er ásett, at stovnarnir í seinasta lagi 1. januar 2010 skulu:

- seta mál og krøv til avrik í tøka tilfeinginum og í yvirskipaðum málum, sum aðalráðið hevur sett,
- tryggja, at sett mál og krøv til avrik verða rokkin og
- undir hesum tryggja, at útvegaðar verða neyðugar upplýsingar at stýra eftir, so at frávik millum ætlanir og úrslit verða fyribyrgd, gjørd sjónlig og kunnu verða rættað í neyðugan mun.

Harafturat er ásett í játtanarlógini frá mai 2009, at viðmerkingarnar til fígghjarlógaruppskotið skulu hava eina lýsing av teimum úrslitum miðað verður eftir við játtanini og upplýsingar um nádd úrslit.

Eitt av amboðunum, sum verður brúkt í hesum sambandi, er ein sokallaður avrikssáttmáli. Avrikssáttmáli er ein skrivlig avtala millum ráð og stovn um, hvørji tilskilað mál og úrslit skulu røkkast í einum fígghjarári. Ætlanin er, at ráðini skulu eftir eini felags regluskipan hava eftirlit við, hvussu stovnarnir greiða avrikskrøvini.

Fyrstu avrikssáttmálarnir vórðu gjørdir í 2007 fyri 2008. Ein tann fyrsti avrikssáttmálin varð gjørdur millum Fiskimálaráðið og Fiskirannsóknarstovuna (nú Havstovan) fyri 2008. Sambært heimasíðuni hjá Havstovuni riggaði sáttmálin væl og komið varð á mál við flestu setningum. Tó ynsktu báðir partar, at fleiri broytingar vórðu gjørdar í sáttmálanum fyri 2009, og semja er longu nú um at gera broytingar í komandi sáttmála fyri 2010. Í framtíðini er ætlanin í størri mun at leggja dent á, at virðismeta arbeiðið, sum verður framt á Havstovuni, so at tað ber til at síggja, hvat broytingar í krøvum til stovnin kosta.

Av tilfari frá Havstovuni sæst, at arbeiðið at gera ein avrikssáttmála krevur stóra fyrireiking og tillagingar kunnu verða gjørdar yvir fleiri ár.

Upp á fyrispurning er upplýst, at onki arbeiði er sett í gongd hesum viðvíkjandi á Nærverkinum, meðan ein avtala er í umbúna fyri eitt avmarkað økið á Almannastovuni.

6.5 Samandráttur

Samanfatandi kann sigast, at stovnarnir hava eina skipaða roknskaparuppfylging, sum í 2009 er blivin meiri formaliserað. Á Nærverkinum er gjørd ein mannagongd, har stovns- og økisleiðarar hvønn mánað formliga skulu góðkenna roknskapin fyri økið yvir fyri Nærverkinum. Á Almennastovuni verður í løtuni arbeitt við eini mannagongd, har leiðararnir í framtíðini formliga skulu góðkenna ein útvaldan part av roknskapartølunum hvønn mánað. Mælt verður til, at hetta arbeiðið verður uppraðfest.

Harumframt eru hesir veikleikar staðfestir:

- at bygnaðurin við sjálvsognarstovnum, har samsvar ikki er ímillum hvør skal gjalda og valda, ger roknskaparuppfylgingina hjá Nærverkinum av ávísam kontum trupla,
- at orsøkin til staðfestu meirnýtsluna á røktarheimsøkinum í 2008 skyldast, at fíggjarstýringin ikki var nøktandi,
- at so leingi ongin tyngdarmetingarskipan er á eldra- og serstovnaðkinum er í nógvum førum trupult at meta um orsøkina til meirnýtslu, herundir um orsøkin til meirnýtsluna skyldast fíggjarstýringina,
- at verandi vaktplanskipan verður útbygd til eisini at kunna nýtast til fíggjarligar útrokningar, t.d. avleiðingar av broyting í virksesemi og broyting í sáttmálalønnum,
- at í ávísam førum eru tað onnur enn Almennastovan, sum ávísa tænastrur av kontum, sum Almennastovan varðar av,
- at rekvisitióinir í sambandi við størri keyp ikki kunnu skrásetast í Búskaparskipan Landsins við teirri avleiðing, at framskrivingarnar kunnu gerast truplar og
- at skipað, teldutøk hagtøl mangla á nógvum økjum við teirri avleiðing, at eindarprísurin av ymsu veitingunum ikki kann gerast upp.

Mælt verður til, at bøtt verður um teir veikleikar, sum eru nevndir omanfyri.

Harumframt verður mettt, at tað hevði verið ein fyrimunur við eini meira sentralt stýrdari visitatióin, tí hetta hevði kunnað betrað um bæði fakligu og fíggjarligu stýringina á tænastruðkjunum hjá Nærverkinum.

7 Lógarbundin kontra rakstrarjáttan

Av arbeiðssetninginum sæst, at metast skal um hvørt tær lógarbundnu játtanirnar, sum eru fevndar av kanningini, hava tørv á at verða lógarbundnar ella ikki.

Spurningurin verður ikki viðgjørdur út frá einum lögfrøðiligum sjónarmiði, men heldur við støði í einum skilnaði ímillum peningaligar veitingar og tænaðu- og stuðulsveitingar, og í hvønn mun hesi játtanarsløg generelt eru lógarbundin ella ikki.

Lógargrundarlag

Í grein 23 í løgtingslóg um landsins játtanarskipan frá 4. mai 2009 er ásett, at:

"Lógarbundin játtan verður nýtt til lógarbundnan stuðul, har móttakaraskari og stuðulsupphædd ella útrokningargrundarlag er ásett við lóg".

Ein játtan er sostatt lógarbundin, tá ið skyldan at bera útreiðsluna ikki er stýrd av fíggjarlógini, men í aðrari lóg. Lógarbundnar játtanir verða sostatt fyrst og fremst nýttar, tá ið stuðulsmóttakarinn í lóg hevur rætt til eina ávísa stuðulsupphædd og har støddin á stuðlinum ella útrokningargrundarlagið er lógarássett.

Í somu lóg verður í grein 15 um rakstrarjáttan ásett, at:

"Rakstrarjáttan verður brúkt, tá ið endamálið við játtanini fyrst og fremst verður rokkið við virksemini, sum fevnir um at seta starvsfólk og at halda útreiðslurnar í hesum sambandi, herímillum at keypa vørur og tænaður, útvega tilfar og rakstur av bygningum landsins"

Lógarverkið ásetur soleiðis ein skilna millum lógarbundnar játtanir og rakstrarjáttanir.

Sambært játtanarlógini hevur landsstýrismaðurin í fíggjarmálum fingið heimild at seta í gildi neyvvari reglur um m.a.

- rakstrarjáttanir, hvørjar inntøkur og útreiðslur, ið kunnu verða tiknar við og
- lógarbundnar játtanir.

Landsstýrismaðurin í fíggjarmálum hevur enn ikki gjørt nýtslu av nevndu heimild, og tí finnast sum er ongar nágreinandi reglur um ávikavist lógarbundnar játtanir og rakstrarjáttanir.

Mælt verður til, at nágreinandi reglur verða settar í gildi hesum viðvíkjandi.

Sum nevnt omanfyri er lögfrøðiliga síðan av spurninginum ikki nærri viðgjørd í hesum høpi. M.a. kann nevast, at ongin meting er gjørd av, um verandi bólking av útreiðslujáttanum í ávikavist lógarbundnar- og rakstrarjáttanir er í samsvar við galdandi lóggávu.

Peningaligar veitingar og tænaðu- og stuðulsveitingar

Tær lógarbundnu útreiðslurnar, sum eru fevndar av játtanargreiningini, innihalda lutvíst peningaligar veitingar og lutvíst tænaðu- og stuðulsveitingar.

Peningaligu veitingarnar eru:

- fyritiðarpensjón
- ansingarsamsýning
- endurgjald fyri mista arbeiðsinntøku sambært grein 17, stk. 3 í forsorgarlógini

Hinar lógarbundnu játtanirnar innihalda ikki beinleiðis peningaveitingar, men tæna- og stuðulsveitingar. Hesar eru:

- endurútbúgving sambært § 18,
- hjálparamboð sambært § 18, og
- hjálp til viðgerð o.a. á serligum stovnum sambært § 16.

Verður sammett við aðrar peningaligar veitingar, sum borgarar hava rætt til sambært ymiskum lógum sæst, at hesar generelt eru lógarbundnar, t.d. fólkapensjón, dagpeningur, stuðul til upphaldsvening, barsilsskipan og inntøkutrygd fiskimanna. Í tann mun tað verður umhugað at broyta játtanina til peningaligu veitingarnar frá lógarbundnari játtan til rakstrarjáttan, eigur hetta at vera gjølla umhugað, tí hetta er týðandi broyting í mun til verandi siðvenju, har peningaligar veitingar eru lógarbundnar.

Hinvegin er sum høvuðsregla galdandi, at tæna- og stuðulsveitingar eru rakstrarjáttanir. Tí kann spurningur setast við, um hjálp til viðgerð o.a. á serligum stovnum sambært § 16 skal vera lógarbundin, meðan rætturin til at koma á eitt heim undir serforsorgini ella eldrarøktini ikki er tað. Í báðum førum er talan um eina tæna-veiting frá tí almenna til borgara við serligum tørvi. Tað skal tó viðmerkjast, at í Føroyum eru ongi tilboð um stovnsupphald, sum tey, sum eru nevnd í grein 16, og tískil kann ein broyting av lógarstovnum til eina rakstrarjáttan verða viðvirkandi til, at tey, sum í dag fáa veiting sambært hesi grein, onga veiting fáa.

Játtanin til vart starv er eitt sindur øðrvísi háttað enn hinar játtanirnar, tí talan er um eina peningaliga játtan, har upphæddin verður útgoldin til annan enn tann, sum hevur rætt til stuðulin sambært lógini. Um játtanin ikki er lógarbundin, kann vera ivasamt um arbeiðsgevarar eru áhugaðir í skipanini um vísar ikki er fyri endurgjaldi fyri avtalaða partin av lónini.

Politiskur spurningur

Spurningurin um hvørjar játtanir hava tørv á at vera lógarbundnar og hvørjar skulu vera rakstrarjáttanir er í stóran mun ein politiskur spurningur, sum má svarast við stóði í hvussu samfelagið skal skipast. Ein týðningarmikil spurningur í hesum sambandi er um rættindini hjá borgaranum til ávísar tæna-veitingar skulu verða lógartryggjað ella um borgarin bara skal hava rætt til tæna-veitingar í tann mun peningur er til tess.

SKJAL 1:**Játtanargreining á almannaøkinum****Arbeiðssetningur**

Føroya Landsstýri hevur gjørt av at seta í verk eina játtanargreining á almannaøkinum.

Greiningin skal fevna um høvuðskonturnar/økini:

- 12.21.3.08. Børn og ung (rakstrarjáttan)
- 12.21.6.01. Serforsorg (rakstrarjáttan)
- 12.21.6.04. Eldrarøkt (rakstrarjáttan)
- 12.21.6.10. Ansingarsamsýning (lógarbundin játtan)
- 12.21.6.11. Stuðulstænastan (rakstrarjáttan)
- 12.21.7.01. Vanlig forsorg (lógarbundin játtan)
Kanningin verður avmarkað til undirkonturnar 04, 05, 06, 08
- 12.21.8.05. Fyritíðarpensjón (lógarbundin játtan)

Fyrisingarlig greining skal gerast av hesum høvuðskontum/stovnum:

- 12.21.1.04. Almanastovan (rakstrarjáttan)
- 12.21.6.08. Nærverkið, Meginskrivstovan (rakstrarjáttan)

Greiningin skal neyvt lýsa:

- 1) hvussu játtanirnar hava verið nýttar (hagtøl) og orsøkina til stóra útreiðsluvøksturinum seinastu árinum
- 2) orsøkina til, at útreiðslurnar á teimum lógarbundnu játtanunum vaksa so nógv skjótari enn útreiðsluvøksturinum í samfelagnum annars, og eisini í hvønn mun játtanirnar hava tørv á at vera lógarbundnar.
- 3) hvussu játtanartilgongdin og fíggjarstýringin hevur verið

Benchmarking

Úrslitini skulu samanberast við grannalondini Danmark, Ísland og økið Bornholm, bæði í mun til útreiðslustøði og tjóðarbúskap. Innanhýsis samanbering skal eisini gerast av stovnum innan sama økið (best practice).

Tilmæli

Fyri hvørja høvuðskontu/hvørt økið sær skal gerast tilmæli um ítøkilig átøk, ið skulu tryggja, at sum mest fæst fyri hvørja skattakrónu, og um hvussu fíggjarstýringin og játtanartilgongdin kunnu styrkjast.

Játtanargreiningin skal vera liðug hálvan september 2009.

Játtanargreiningin verður fyriskipað av einum stýrisbólki, og verður gjørd av óvildugum ráðgevum.

Í stýrisbólkinum sita aðalstjórnarnir í Fíggjarmálaráðnum, Almanamálaráðnum og lógmansskrivstovuni. Aðalstjórnin í Fíggjarmálaráðnum er formaður. Skrivari er Atli Leo, ráðgevi í Fíggjarmálaráðnum.

Skjal 2:**GÓÐKENNINGARSKJAL FYRI GREINAROKNSKAPIN (EK 75.1)**

Játtanarroknaskapurin skal verða góðkendur í seinasta lagi 5. í øðrum mánaðinum eftir mánaðarlok.

At játtanarroknaskapurin er góðkendur merkir, at stovnsleiðarin, sambært § 9, stk. 2, í roknskaparkunngerðini

og pkt. 2.1 í roknskaparrundskrivinum, vátta:

- 1 at hava dagfest og áteknad FSL-játtanarroknaskapin (útskrift nr. Fgj 04-01-02),
- 2 at játtanin og møguligar eykajáttanir eru rætt skrásettar í FSL-játtanarroknaskapinum,
- 3 at allar inntøkur og útreiðslur eru bókaðar,
- 4 at allar bókingar eru konteraðar rætt á standardroknaskaparkontur sambært Kontuskipan landsins,
- 5 at allar inntøkur og útreiðslur eru bókaðar á rætt fíggjarár sambært § 13 í roknskaparkunngerðini,
- 6 at bókaðu lønarútreiðslurnar eru rættar og samsvara við lønarútgjaldingar í lønarskipanum,
- 7 at allar saldur á fíggjarstøðuni eru rætt tiknar við, her eisini, at allar peningastovnskontur, sum stovnurin hevur ræði á, eru skrásettar á fíggjarstøðuni og stemma við kontuavrit frá peningastovnunum,
- 8 at ogn, skuld og nýtsla eru gjørd rætt upp,
- 9 at nýtlan er hóskandi í mun til virkseimið farna tíðarskeiðið,
- 10 at neyðug tiltøk eru sett í verk, eru fyrirteytirnar fyri játtanunum og lønarkarmi broyttar, so tær t.d. ikki fara at halda,
- 11 at samsvar er millum Búskaparskipan landsins og egnar búskaparskipanir,
- 12 at alt er stemmað av, so sum ásett er í roknskaparreglugerðini hjá stovninum,
- 13 at ásettu mannagongdirnar í roknskaparreglugerðini eru hildnar, at roknskaparreglugerðin, yvirlit yvir ábyrgdarðki og undirskriftarblað eru dagført, og at eingin brúkari er skrásettur við rættindum í Búskaparskipan landsins, sum ikki skal hava heimild til tess,
- 14 at allar ásetingar frá aðalstýrinum um játtanar- og roknskaparviðurskifti eru hildnar,
- 15 at allar almennar ognir, sum ásett í roknskaparreglugerðini, eru skrásettar í roknskapi landsins (sí eisini roknskaparvegleiðing 2004-8.0-A).

Harafturat skal verða kannað, at allar áognir, frammanundan goldnar og skyldugar upphæddir, veittar trygdir o.a. eru skrásettar í roknskapinum, so hann gevur eina rætta mynd av inntøkum og útreiðslum í fíggjarárinum og somuleiðis av ogn og skuld við fíggjarárslok.

Niðanfyrir, undir teiginum viðmerkingar og á møguligum fylgiskjølum, sum víst verður til, skal verða kunnað um viðurskifti, sum ikki eru í lagi. Viðmerkingarnar skulu verða stuttar, greiðar og viðkomandi.

Fíggjarstýring: t.d. fær hvørt heim eina ávísa játtan pr. dag pr. búfólk uttan at atlit verður tikið til hvussu tungur hvør íbúgvir er - vánalig fíggjarlig stýring

Skjal 3:

GÓÐKENNINGARSKJAL FYRI JÁTTANARROKNSKAPIN (EK 76.1)

(EK 76.1) Føroya Gjaldstova 03-02-06

Undirritaði stovnsleiðari góðkenni við hesum játtanarrokskapin mótvegis aðalstýrinum fyri:

Stovnsnummar: Stovnsheiti: Tíðarskeið:

Dagfesting: Undirskrift stovnsleiðarans:

Játtanarrokskapurin skal verða góðkendur í seinasta lagi 5. í øðrum mánaðinum eftir mánaðarlok.

At játtanarrokskapurin er góðkendur merkir, at stovnsleiðarin, sambært § 9, stk. 2, í roknskaparkunngerðini og pkt. 2.1 í roknskaparrundskrivinum, vátta:

- 1 at hava dagfest og áteknad FSL-játtanarrokskapin (útskrift nr. Fgj 04-01-02),
- 2 at játtanin og møguligar eykajáttanir eru rætt skrásettar í FSL-játtanarrokskapinum,
- 3 at allar inntøkur og útreiðslur eru bókaðar,
- 4 at allar bókingar eru konteraðar rætt á standardrokskaparkontur sambært Kontuskipan landsins,
- 5 at allar inntøkur og útreiðslur eru bókaðar á rætt fíggjarár sambært § 13 í roknskaparkunngerðini,
- 6 at bókaðu lønarútreiðslurnar eru rættar og samsvara við lønarútgjaldingar í lønarskipanum,
- 7 at allar saldur á fíggjarstøðuni eru rætt tiknar við, her eisini, at allar peningastovnskontur, sum stovnurin hevur ræði á, eru skrásettar á fíggjarstøðuni og stemma við kontuavrit frá peningastovnunum,
- 8 at ogn, skuld og nýtsla eru gjørd rætt upp,
- 9 at nýtlan er hóskandi í mun til virkseimið farna tíðarskeiði,
- 10 at neyðug tiltøk eru sett í verk, eru fyrirteytirnar fyri játtanunum og lønarkarmi broyttar, so tær t.d. ikki fara at halda,
- 11 at samsvar er millum Búskaparskipan landsins og egnar búskaparskipanir,
- 12 at alt er stemmað av, so sum ásett er í roknskaparreglugerðini hjá stovninum,
- 13 at ásettu mannagongdirnar í roknskaparreglugerðini eru hildnar, at roknskaparreglugerðin, yvirlit yvir ábyrgdarøki og undirskriftarblað eru dagført, og at eingin brúkari er skrásettur við rættindum í Búskaparskipan landsins, sum ikki skal hava heimild til tess,
- 14 at allar ásetingar frá aðalstýrinum um játtanar- og roknskaparviðurskifti eru hildnar,
- 15 at allar almennar ognir, sum ásett í roknskaparreglugerðini, eru skrásettar í roknskapi landsins (sí eisini roknskaparvegleiðing 2004-8.0-A).

Harafturat skal verða kannað, at allar áognir, frammanundan goldnar og skyldugar upphæddir, veittar trygdir o.a. eru skrásettar í roknskapinum, so hann gevur eina rætta mynd av inntøkum og útreiðslum í fíggjarárinum og somuleiðis av ogn og skuld við fíggjarárslok.

Niðanfyrir, undir teiginum viðmerkingar og á møguligum fylgiskjølum, sum víst verður til, skal verða kunnað um viðurskifti, sum ikki eru í lagi. Viðmerkingarnar skulu verða stuttar, greiðar og viðkomandi.

Viðmerkingar:

Skjal 4:

Samanbering av COFOG-tølunum millum Føroyar og Danmark í 2007

kr. pr. íbúgva	Føroyar	Danmark
Útinnandi vald og lóggávuvald, fíggjar-og uttanríkismál	8.980	4.724
Fíggjarlig uttanlandshjálp	83	3.101
Almennar tænaastur	435	798
Almennar samfelagstænaastur, gransking og menning	-	1.969
Aðrar almennar samfelagstænaastur	2.856	10.769
Aðalfyrisingin til samans	12.353	21.362
Militært forsvar m.v.	-	5.007
Civilforsvar	-	141
Verja til samans	-	5.148
Løgreglutænaastur	1.324	1.685
Sløkkiliðstænaastur	455	281
Rættur	290	634
Fongsul	166	498
Almenn lógar- og trygdarviðurskifti i.a.n.	745	55
Rættarmál til samans	2.980	3.153
Vanlig búskapar-, handils- og arbeiðsviðurskifti	993	2.527
Landbúnaður, skógrøkt, fiskiskapur og veiða	3.021	335
Brennievni og orka	331	26
Námsvirki, ídnaður og bygging	8.877	40
Flutningur	4.511	5.315
Gransking og menning í búskaparviðurskiftum	952	456
Búskaparviðurskifti i.a.n.	1.759	233
Vinumál til samans	20.444	8.932
Fyriskipan av ruskburtureining	1.842	389
Fyriskipan av kloakkviðurskiftum	228	415
Dálkingarvernd	228	826
Umhvørvisvernd til samans	2.297	1.631
Byggibúning	973	1.611
Økismenning	1.614	111
Íbúð og umhvørvi	2.587	1.722

Skjal 4: (framhald)

kr. pr. íbúgva	Føroyar	Danmark
Heilivágur, tól og útgerð	1.200	1.613
Heilsutænastur uttan sjúkrahús	2.152	3.646
Sjúkrahústænastur	13.781	16.846
Gransking og menning í heilsu	145	32
Heilsa i.a.n.	1.428	831
Heilsumál til samans	18.706	22.968
Frítiðar- og ítróttartænastur	1.655	1.492
Mentanartænastur	1.014	1.878
Tænastur viðvíkjandi átrúnaði og feløgum	641	1.304
Frítið, mentan og átrúnaður i.a.n.	476	180
Mentamál til samans	3.787	4.855
Forskúli og fólkaskúli	9.953	10.524
Miðnámskúli	3.600	4.313
Hægri útbúgving	1.242	3.525
Útbúgving ikki flokkað eftir stigi	6.249	1.525
Útbúgving i.a.n.	1.986	670
Undirvísingarmál til samans	23.031	20.556
Sjúka og avlamni	10.739	16.394
Ellistænastur og -veitingar	19.140	21.258
Familja og børn	10.160	15.346
Arbeiðsloysi	1.469	8.035
Býlisstuðul	2.607	2.050
Forsorgarhjálp i.a.n.	21	3.377
Almannamál annars	3.373	1.776
Almannamál til samans	47.510	68.236
Ikki flokkað, rentuútreiðslur	2.752	-
Útreiðslur til samans	136.445	158.561

Skjal 5:

Samanbering av COFOG-tølunum millum Føroyar og Danmark fyri tíðarskeiðið 2003 til 2007 (kr. pr. íbúgva)

Aðalfyrisiting	2003	2004	2005	2006	2007
Føroyar	9.293	9.008	10.179	10.961	12.353
Danmark	20.965	20.809	20.541	20.805	21.362
Munur	-11.672	-11.800	-10.362	-9.844	-9.008
Rættarmál	2003	2004	2005	2006	2007
Føroyar	2.329	2.512	2.483	2.927	2.980
Danmark	2.637	2.780	2.915	3.006	3.153
Munur	-309	-269	-432	-79	-173
Vinumál	2003	2004	2005	2006	2007
Føroyar	19.237	21.628	20.109	21.092	20.444
Danmark	8.051	8.377	8.720	8.956	8.932
Munur	11.186	13.251	11.389	12.136	11.512
Umhvørvisvernd	2003	2004	2005	2006	2007
Føroyar	2.245	2.574	2.689	2.720	2.318
Danmark	1.500	1.385	1.590	1.637	1.631
Munur	744	1.189	1.099	1.083	687
Íbúð og umhvørvi	2003	2004	2005	2006	2007
Føroyar	1.720	1.764	1.386	2.138	2.587
Danmark	1.720	1.635	1.577	1.364	1.722
Munur	1	129	-191	775	864
Heilsumál	2003	2004	2005	2006	2007
Føroyar	15.440	16.024	16.819	17.417	18.706
Danmark	18.145	19.140	20.275	21.651	22.968
Munur	-2.704	-3.116	-3.455	-4.233	-4.262
Mentamál	2003	2004	2005	2006	2007
Føroyar	2.538	3.280	3.455	3.155	3.787
Danmark	4.210	4.856	4.604	4.763	4.855
Munur	-1.672	-1.577	-1.149	-1.607	-1.068

Skjal 5: (framhald)

Undirvísingarmál	2003	2004	2005	2006	2007
Føroyar	16.867	17.684	17.688	19.514	23.031
Danmark	19.795	20.532	20.683	20.973	20.555
Munur	-2.928	-2.848	-2.994	-1.459	2.475
Almannamál	2003	2004	2005	2006	2007
Føroyar	40.216	42.986	44.769	45.464	47.530
Danmark	62.679	64.996	66.198	67.420	68.236
Munur	-22.463	-22.009	-21.429	-21.956	-20.706